

VIHKO 06

**TALOUSHALLINTO
ALUSÖLJYVAHINGON
TORJUNNASSA**

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Kymenlaakson
pelastuslaitos

Itä-Uudenmaan
pelastuslaitos

Helsingin kaupungin
pelastuslaitos

Länsi-Uudenmaan
pelastuslaitos

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

XAMK KEHITTÄÄ 133

KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULU

KOTKA 2021

© Tekijät ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Graafinen suunnittelu ja taitto: Entra Marketing Oy

Paino: Grano Oy

Kannen kuva: J. Halonen 2014.

ISBN: (nid.) 978-952-344-298-6

ISBN: (PDF) 978-952-344-299-3

ISSN: 2489-2467 (nid.)

ISSN: 2489-3102 (PDF)

TALOUSHALLINTO ALUSÖLJYVAHINGON TORJUNNASSA

Tässä manuaalin vihkossa kuvataan öljyntorjuntaoperaation talous- ja korvaushallinnon järjestämistä, torjuntakustannusten korvaus- ja kustannuslaskentaperiaatteita sekä torjuntatoimien kirjaamista korvaushakemuksen laatimiseksi. Torjuntaoperaation kirjanpidon ja kustannuslaskennan suunnittelu etukäteen vähentää korvaushallintoon liittyvää työtä ja kustannusten jälkilaskentaa. Kun käytössä ovat ennakkoon sovitut dokumentointikäytännöt ja toimiva kustannuslaskenta, torjuntatyön johto voi keskittyä varsinaiseen torjuntatöiden operatiiviseen johtamiseen.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	6
1 JOHDANTO.....	7
2 KORVAUSORGANISAATIOT JA TUKIJÄRJESTELMÄT	8
2.1 Kansainvälinen korvausjärjestelmä	8
2.2 Kansallinen öljysuojarahasto	12
3 KORVAUSTEN HAKEMINEN ALUSÖLJYVAHINGON TORJUNTAKUSTANNUKSIIN.....	13
3.1 Hakemusten kelpoisuuskriteerit.....	13
3.2 Korvauksiin oikeutetut hakijat	14
3.3 Yhteishakemus	14
3.4 Korvausvaatimusten osoittaminen	14
3.5 Korvaushakemuksen laadinta	17
4 KORVATTAVAT TORJUNTAKUSTANNUKSET	21
4.1 Öljysuojarahastosta korvattavat kustannukset	21
4.2 IOPC-rahastosta korvattavat kustannukset	22
4.3 Yhteenvedo kustannusten korvattavuudesta.....	24
5 TOIMENPITEIDEN JA KUSTANNUSTEN TARKOITUKSEN MUKAISUUDEN ARVIOINTI	27
6 KUSTANNUSTEN LASKENTAPERUSTEET	30
6.1 Torjuntaveneet ja -alukset.....	30
6.2 Tiedustelulennot.....	34
6.3 Torjuntavälineet ja -laitteet	34
6.4 Muu kalusto	35
6.5 Kuluvat materiaalit ja tarvikkeet.....	36
6.6 Henkilöstökustannukset	36
6.7 Hallinnolliset kulut.....	37
7 ÖLJYNTORJUNNAN KUSTANNUSLASKENTA.....	38
7.1 Toiminnot.....	38
7.2 Resurssit.....	39
8 KORVAUSHAKEMUSPOHJA.....	42
9 ÖLJYNTORJUNTAOPERAATION TULOSBUDJETTI	43

10 TALOUSHALLINNON JÄRJESTÄMINEN	44
10.1 Kontrollerin työnkuva.....	44
10.2 Öljyntorjunta-assistentin työnkuva	44
10.3 Edellytykset hyvälle tilikirjanpidolle.....	44
10.4 Hankinnat	45
LISÄTIETOA	46
TOK 06A Kirjattavat toimenpiteet.....	47
TOK 06B Torjuntaoperaation toiminnot, resurssit ja ajurit.....	50
TOK 06C Torjuntaoperaation tulosbudjetti	52
TOK 06D Pikaohje PRONTO:n täyttää varten.....	54
TOK 06E Öljyvahinkoilmoituspohja laskun liitteeksi, muut kuin PRONTOa käyttävät	55
TOK 06F Laskutus pohja.....	56

TIIVISTELMÄ

- Torjuntatöiden kustannukset rahoittaa ensin pelastusviranomaisen. Likaaja maksaa -periaatteen mukaisesti alusöljyvahingon torjuntatyön kustannukset peritään jälkikäteen ensisijaisesti vahingon aiheuttajalta ja toissijaisesti tarkoitusta varten perustetuista korvausjärjestelmistä.
- Korvausvaatimukset kohdistetaan joko laivanomistajan vakuuttajalle, kansalliselle korvausrahastolle tai kansainväliselle IOPC-rahastolle.
- Korvausta on mahdollista saada öljyvahingosta aiheutuneisiin ylimääräisiin ja kohtuullisiin kustannuksiin, jotka ovat tarkoituksenmukaisia ja perusteltuja.
- Pelastusviranomaisten on alusöljyvahingon havaittuaan tai sellaisesta tiedon saatuaan ryhdyttävä pikaisesti valmiutensa edellyttämiin torjuntatoimiin. Kiireestä huolimatta torjuntatoimien tulee olla tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia vahingon vaaraan tai sen uhkaan ja toimenpiteellä saavutettavaan hyötyyn nähden.
- Pelastusviranomaisen on oltava selvillä, mitkä lähtötilanteen tiedot ja toimenpiteet tulee dokumentoida myöhempää korvauskäsittelyä varten. Samalla torjuntatyön johdon on tunnettava käytössään olevat resurssit sekä mahdolliset lisärahoituslähteet ja niiden vaatimukset rahoituksen järjestämiselle.
- Korvausten saamiseksi pelastusviranomaisella on oltava esittää todisteet suoritetuista torjuntatöistä ja kustannuksista. Kaikki kuitit ostoista ja tilauksista, tilausvahvistukset, lähetyslistat ja muut toimituksiin liittyvät asiakirjat tulee liittää korvaushakemukseen. On varauduttava perustelemaan toimet sekä esittämään torjuntapäätösten perustelumuiot tai päätöksiin vaikuttaneet asiantuntijalausunnot.
- Öljyvahingon kustannukset tulee eriyttää kirjanpidossa perustamalla operaatiolle oma hanke- tai projektinnumero. Kustannusten kirjaaminen toiminnoittain nopeuttaa korvaushakemuksen laadintaa.
- Suuren öljyvahingon korvaushallinto edellyttää lisäresursseja. Torjuntaorganisaatioon voidaan nimittää torjuntakontrolleri tai -assistentti.
- Kun öljyntorjuntaa harjoitellaan, harjoitukset tulisi ulottaa myös torjuntatyön korvaushakemusten laadintaan, torjuntatyön dokumentointiin ja kirjanpitoon.

Tämän vihkon pääasiallisena lähteenä on käytetty J. Halosen diplomityötä *Kustannuslaskenta alusöljyvahingon torjunnassa – Toimintolaskennan soveltaminen pelastustoimen öljyntorjuntakustannusten koaamiseksi korvaushakemukseen* (2020), joka perustuu IOPC-rahaston ja öljysuojarahaston ohjeisiin. Taloushallinnon järjestäminen ja tulosbudjetointi perustuvat N. Tossavaisen SÖKÖ II -hankkeelle tekemään opinnäytetyöhön *Kirjanpito ja kustannussuunnitelma suuren alusöljyvahingon torjunnassa Suomenlahden rannikon alueella* (2010). Taustamateriaalina on lisäksi hyödynnetty E. Särkän pro gradu -tutkielmaa *Vastuu alusöljyvahinkojätteen käsittelyn kustannuksista* (2014).

Samanaikaisesti torjuntatöiden käynnistymisen kanssa käynnistyy kaikkien torjuntaan osallistuvien kustannusten kertyminen. Jotta kustannukset pystyttäisiin jälkikäteen korvaamaan, rinnakkain kustannusten kertymisen kanssa on käynnistettävä myös asianmukainen kustannusseuranta ja valmistautuminen korvauskäsittelyyn.

Torjuntakustannukset voidaan hakea takautuvasti vahingon aiheuttajalta, eli käytännössä laivanomistajan vakuutusyhtiöltä, ja tiettyjen ehtojen täytyessä myös kansallisesta tai kansainvälisestä öljyvahinkojen korvausrahastosta. Pelastuslain (29.4.2011/379, 99. a §) mukaan öljyvahingon torjunnasta vastaava pelastuslaitos maksaa torjuntatoimista aiheutuvat kustannukset siihen saakka, kunnes korvaus on saatu.

Korvausten saaminen edellyttää, että rahastojen öljytorjuntaoperaation dokumentoinnille, kirjanpidolle ja kustannuslaskennalle asettamat ehdot täyttyvät. Näiden tehtävien hoitaminen edellyttää lisäresursointia. Korvattavuuden pääperiaatteisiin kuuluu, että torjunta- ja keräystoimenpiteistä seuranneet kustannukset ovat korvauskelpoisia silloin, kun toimenpiteet ovat järkeviä, perusteltuja ja kohtuullisia. Kohtuullisuudella viitataan sekä itse

toimenpiteisiin että niistä syntyneisiin kustannuksiin. Haettavien korvausten tulee perustua todellisiin, mitattavissa oleviin kustannuksiin, jotka ovat vahingosta johtuvia ylimääräisiä kustannuksia. Korvauksen hakijan on esitettävä käyttämänsä laskentaperusteet sekä todistettava hänelle koituneet kustannukset, vahingot tai vauriot asiaankuuluvien dokumenttien, kuten kirjanpitoaineiston ja tositteiden, perusteella.

Suuressa öljyvahingossa kustannusten synnyn ja niiden lopullisen korvaamisen välinen aika saattaa olla useita, kymmeniäkin, vuosia. Lisäksi on mahdollista, ettei kaikkia torjunnasta aiheutuneita kustannuksia saada perittyä täysimääräisinä takaisin.

Suuren, 30 000 tonnin alusöljyvahingon torjuntakustannusten on arvioitu nousevan yli miljardin euron. Pelastustoimen alueille on siten kanavoitava lisärahoitusta. Pelastustoimelle aiheutuvat torjuntakustannukset katetaan torjunnan alkuvaiheessa ennakkokorvauksina öljysuojarahastosta. Vaihtoehtoisesti pelastuslaitosten tulee esittää sisäministeriön pelastusosastoa valmistelemaan lisätalousarvioesitys lisärahoituksen turvaamiseksi.

2 KORVAUSORGANISAATIOT JA TUKIJÄRJESTELMÄT

Suomessa noudatetaan liikaaja maksaa -periaatetta: öljyvahingosta aiheutuneet kustannukset ja vahingonkorvaukset peritään vahingon aiheuttajalta eli alusöljyvahingossa laivanomistajalta. Laivanomistaja suojaa vastuutaan vakuutuksilla, jolloin korvausvaatimukset käytännössä osoitetaan laivanomistajan vakuutusyhtiölle.

Laivanomistajan on mahdollista rajoittaa vastuunsa määrää aluksen bruttovetoisuuteen perustuen. Vahingon kustannusten ylittäessä laivanomistajan vastuurajan tai tilanteissa, joissa öljyvahingon aiheuttaja ei selviä tai aiheuttaja on maksukyvytön, vahingonkorvauksia voi saada öljyvahinkojen varalle perustettujen korvausrahastojen kautta. Kansainvälisen vahingonkorvausjärjestelmän lisäksi Suomessa toimii kansallinen korvausrahasto.

Kansallisen ja kansainvälisen korvausjärjestelmän vaatimukset ovat pääosin yhteneviä. Järjestelmien erot voidaan tiivistää seuraavasti: kansallisesta öljysuojarahastosta korvataan vahingon torjuntakustannuksia silloin, kun vahingon aiheuttajaa ei tiedetä, ja silloin, kun torjunnan tehokas ylläpito edellyttää ennakkokorvauksia. Lisäksi rahasto korvaa öljyvahinkoon varautumisen kustannuksia.¹ Kansallinen öljysuojarahasto ei erottele alustyyppiä öljypäästön lähteenä, kun taas kansainvälinen korvausrahasto kattaa ainoastaan öljysäiliöaluksista aiheutuneen vahingon kustannukset. Rahastojen ominaispiirteitä ja niiden suhdetta toisiinsa tarkastellaan seuraavaksi tarkemmin.

2.1 KANSAINVÄLINEN KORVAUSJÄRJESTELMÄ

Alusöljyvahinkoon sovellettava vahingonkorvausmenettely riippuu siitä, onko öljyvahingon aiheuttanut öljy peräisin säiliöaluksesta vai onko kyse aluksen polttoaineena käytetyn öljyn aiheuttamasta vahingosta. Tämän jaon pohjalta alusöljyvahingon korvausvastuu määräytyy joko

CLC-yleissopimuksen tai bunkkeriyleissopimuksen mukaan.

CLC-yleissopimusta (*Convention on Civil Liability for Oil Pollution Damage 1992*, lyhyemmin *1992 Civil Liability Convention*) sovelletaan öljysäiliöaluksiin ja niistä aiheutuviin öljyvahinkoihin. Myös CLC-yleissopimuksen nojalla perustetut kansainväliset korvausrahastot (funds) koskevat öljysäiliöaluksista johtuvia öljyvahinkoja. CLC-yleissopimus säätelee laivanomistajan vastuuta öljyvahingosta ja määrittelee vastuuvakuutuksen pakolliseksi. Yleissopimuksen mukainen vastuu on ankaraa mutta ei rajoittamatonta: laivanomistaja voi rajoittaa vastuutaan aluksen koon perusteella enimmäisvastuurajoihin. CLC-yleissopimus on Suomessa sisällytetty merilain (15.7.1994/674) 10. lukuun.

Aluspolttoaineen eli bunkkerin aiheuttamien pilaantumisvahinkojen korvaamiseen sovelletaan bunkkeriyleissopimusta (*International Convention on Civil Liability for Bunker Oil Pollution Damage*) eli lakia aluksen polttoaineen aiheuttamasta pilaantumisvahingosta johtuvasta siviilioikeudellisesta vastuusta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (SopS 3/2009). Sen voimaantulosta säädetään tasavallan presidentin asetuksella aluksen polttoaineen aiheuttamasta pilaantumisvahingosta johtuvasta siviilioikeudellisesta vastuusta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta (SopS 4/2009). Bunkkeriyleissopimus sisältyy merilain lukuun 10. a.

Asetuksen SopS 4/2009 mukaisesti bunkkeriyleissopimusta sovelletaan kaikkiin alustyypeihin. Sopimuksen 1. artiklan mukaan aluksen polttoaineella tarkoitetaan mitä tahansa hiiliveytymineräaliöljyä, mukaan lukien voiteloöljy, jota

¹ Tilanne manuaalin kirjoittamishetkellä 2020.

käytetään tai jota on tarkoitus käyttää aluksen voimanlähteenä, sekä tällaisen öljyn jäämiä. Bunkkeriyleissopimuksen piiriin kuuluvat siten myös kevyempien öljyjakeiden aiheuttamat vahingot silloin, kun vahingon aiheuttaa aluksen voimanlähteenä käytetty öljy.

Bunkkeriyleissopimusta ei sovelleta CLC-yleissopimuksessa määriteltyyn säiliöaluksesta johtuvaan öljyvahinkoon eikä edes säiliöaluksen polttoaineesta aiheutuneeseen vahinkoon tilanteessa, jossa vahingosta kärsimään joutunut valtio on ratifioinut vain bunkkeriyleissopimuksen eikä CLC-yleissopimusta.

Sekä CLC-yleissopimus että bunkkeriyleissopimus asettavat laivanomistajan ankaraan vastuuseen aiheuttamastaan öljyvahingosta. CLC-sopimuksen mukaan laivanomistajan on korvattava öljyvahinko, vaikka se ei olisi hänen syytään. Korvausvelvollisuus ei edellytä laivanomistajan tahallista tai tuottamuksellista menettelyä, vaan vastuuperusteen kannalta riittää, että vahingon voidaan osoittaa olevan seurausta öljystä, joka on peräisin laivanomistajan aluksesta. Korvauksen hakijan on siten kyettävä osoittamaan yhteys kärsimänsä vahingon ja öljyn aiheuttaman pilaantumisen välillä.

CLC-sopimus määrittelee rahamääräiset enimmäisrajat laivanomistajan vastuulle. Enimmäisvastuun ylittävää osuutta täydennetään kansainvälisestä korvausrahastosta eli IOPC-rahastosta (*International Oil Pollution Compensation Funds*). Laivapolttoaineesta aiheutuvien vahinkojen korvaamiseksi ei ole luotu vastaavaa täydentävää

korvausjärjestelmää. Myöskään valmisteilla oleva HNS-yleissopimus (*International Convention on Liability and Compensation for Damage in Connection with the Carriage of Hazardous and Noxious Substances by Sea*) ei tule kattamaan bunkkeriyleissopimuksen alaisia vahinkoja, mutta se ratkaisee kysymyksen uusiutuvien ja biopohjaisten tuotteiden vahingonkorvauksista.

Kansainvälinen korvausrahasto IOPC Funds

Nykyinen kansainvälinen öljyvahinkojen korvausjärjestelmä perustuu kahteen yleissopimukseen: vuoden 1992 CLC-yleissopimukseen ja vuoden 1992 rahastoyleissopimukseen (*International Convention on the Establishment of an International Fund for Compensation for Oil Pollution Damage 1992*, lyhyemmin *1992 Fund Convention*) täydennettynä vuoden 2003 pöytäkirjalla (*Supplementary Fund Protocol*). Sekä vuoden 1992 CLC-yleissopimusta että vuoden 1992 rahastoyleissopimusta pöytäkirjoineen sovelletaan rahaston jäsenvaltion aluevesillä tai talousvyöhykkeellä säiliöaluksesta peräisin oleviin pysyvän öljyn päästöihin.

Vuoden 1992 rahastoyleissopimus on CLC-yleissopimusta täydentävä. Rahastoyleissopimus määrittelee menettelytavat vahingoissa, joissa CLC-yleissopimukseen pohjautuvat korvaukset ovat riittämättömiä. Rahastoyleissopimuksen nojalla perustettiin kansainvälinen IOPC-korvausrahasto, *International Oil Pollution Compensation Fund 1992*, lyhyemmin *1992 Fund*. Tämän IOPC-rahaston kautta on mahdollista saada kor-

P&I

Korvausvaatimukset aluksen omistajalle osoitetaan käytännössä hänen P&I-vakuuttajalleen. Protection and Indemnity- eli P&I-nimeä käytetään laivanvarustajien ja rahtaajien vastuuvakuutuksesta. P&I-vakuutus korvaa laivanomistajan puolesta kolmansille osapuolille aluksen omistamisesta ja operoinnista aiheutuneita kustannuksia. Korvattaviin vahinkoihin kuuluvat käytännössä kaikki ne vahingot, jotka alus

ja sen toiminta aiheuttavat ulkopuolisille, muun muassa haverista aiheutuneet kustannukset sekä aluksesta johtuvasta pilaantumisesta aiheutuneet kulut. Suomessa liikenneväylien alusten P&I-vakuuttajina toimivat muun muassa Alandia Vakuutus, Gard ja Skuld. Yhteistyön sujuvoittamiseksi on suositeltavaa kutsua vahingon aiheuttajan edustaja mukaan torjunnan johtoryhmään.

vauksia pysyvän öljyn vahingoista silloin, kun korvausvaade ylittää säiliöaluksen omistajan CLC:n mukaisen vastuurajan ja esimerkiksi silloin, kun aluksen omistaja on maksukyvytön tai vapautettu vastuusta.

IOPC Funds koostuu nykyisin kahdesta rahastosta: 1992 Fund ja Supplementary Fund. Rahastokokonaisuuteen aiemmin kuulunut 1971 Fund purettiin vuonna 2014. Rahastot eroavat toisistaan jäsenvaltioidensa ja rahaston myöntämien maksimikorvaussummien suhteen. Vuoden 1992 rahastossa oli vuoden 2020 kesäkuussa 118 jäsenvaltiota ja Supplementary-lisärahadossa 32 valtiota. Suomenlahden rannikkovaltioista Suomi ja Viro ovat jäsenenä sekä 1992 Fund -rahastossa että Supplementary Fund -rahastossa, ja Venäjä on 1992 Fund -rahaston jäsen. Naapurimaiden rahastojäsenyydellä on vaikutusta muun muassa korvausten jakamiseen yhteisvahingossa.

Kansainvälisestä korvausjärjestelmästä korvattavat vahingot

Sekä vuoden 1992 CLC-yleissopimusta että vuoden 1992 rahastoyleissopimusta pöytäkirjoihin sovelletaan pysyvän mineraaliöljyn aiheuttamiin öljyvahinkoihin, jotka ovat peräisin öljyä irtolastina kuljettavasta aluksesta eli öljysäiliöaluksesta ja tapahtuvat rahaston jäsenvaltion aluevesillä tai talousvyöhykkeellä, tai jos öljy uhkaa em. alueita. Korvausten piiriin kuuluvat lasti- ja polttoainevuodot lastissa kulkevasta säiliöaluksesta sekä joissakin tapauksissa myös polttoainevahingot painolastissa kulkevista säiliöaluksista. Sopimuksessa pysyvällä mineraaliöljyllä tarkoitetaan raakaöljyä, polttoöljyä, raskasta dieselöljyä ja voiteluöljyä. Nämä öljyt ovat yleensä veteen vuodettuaan hitaita hajoamaan ja haihtumaan luonnostaan, jolloin niiden vuodot edellyttävät torjunta- ja keräystoimia. Rahastosta ei korvata ei-pysyvien mineraaliöljyjen, kuten bensiinin tai kevyen polttoöljyn, aiheuttamien vahinkojen kustannuksia.

Kansainvälisestä IOPC-rahastosta korvattavat kustannukset

Kansainvälisen korvausjärjestelmän kautta voidaan hakea korvauksia öljysäiliöaluksesta peräisin olevan, pysyvän mineraaliöljyn aiheuttamiin

vahinkoihin ja haittoihin, jotka ovat aiheutuneet muille kuin kyseessä olevalle säiliöalukselle. Hakeminen edellyttää, että korvaukset, ollessaan muuta kuin pilaantumisen aiheuttamaa ansionmenetystä, rajoittuvat järkevien ja kohtuullisten ennallistamistoimenpiteiden kustannusten tasolle. Korvauksia voidaan hakea vahingontorjuntakustannusten lisäksi öljyvahingosta johtuviin omaisuusvahinkoihin, ympäristövahinkoihin ja taloudellisiin menetyksiin. Tässä manuaalissa tarkastelu rajataan torjuntakustannuksiin.

IOPC-rahaston ohjeissa torjuntakustannuksiksi katsotaan muun muassa öljyn keräys- ja puhdistustoimenpiteistä merellä ja rannalla, herkkien kohteiden suojaamisesta sekä kerätyn öljyn ja öljyisen jätteen loppukäsittelystä koituvat kustannukset. Korvattaviin torjuntakustannuksiin luettaan myös järkevät ja kohtuulliset kustannukset öljyntyneiden lintujen, nisäkkäiden ja matelijoiden kiinniotosta, puhdistamisesta ja kuntouttamisesta. Torjunta- ja keräystoimenpiteistä johtuvat kustannukset ovat korvauskelpoisia silloin, kun toimenpiteet ovat järkeviä, perusteltuja ja kohtuullisia ja niiden tarkoitus on estää tai minimoida rahaston jäsenvaltiota uhkaavaa öljyvahinkoa riippumatta siitä, minkä valtion alueella toimenpiteet toteutuvat. Vahingontorjuntakustannukset ovat korvauskelpoisia myös siinä tapauksessa, ettei öljypäästöä lopulta tapahdukaan edellyttäen, että öljyvahingon vaara oli vakava ja välitön ja toimenpiteet oikeasuhtaisia vahingon vaaraan nähden. Esimerkiksi torjuntakaluston mobilisointikustannukset ovat korvauskelpoisia, vaikka öljyntorjuntatehtävä ei lopulta realisoituisikaan.

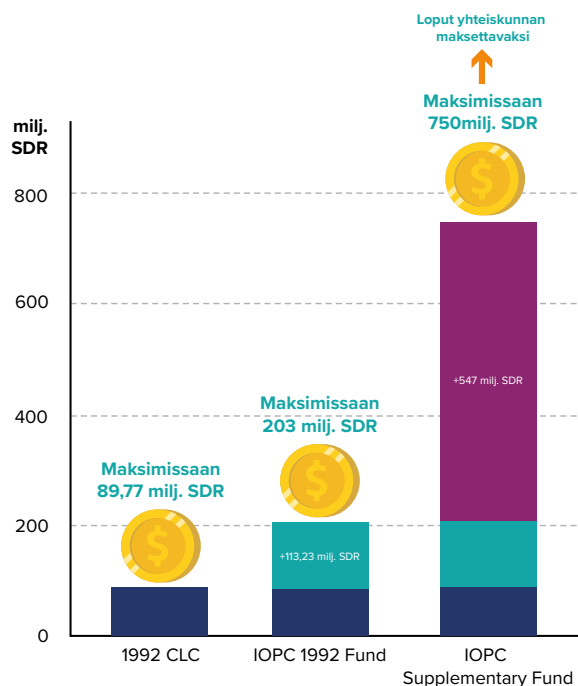
Näin myös ennaltaehkäisevät toimet ovat korvauskelpoisia silloin, kun ne ovat tarkoituksenmukaisia vahingon estämiseksi tai seurausten minimoimiseksi. Öljyvahinkoa ennaltaehkäisevissä toimissa on kuitenkin huomioitava niiden selkeä erottaminen pelastustehtävästä. Kustannukset korvataan vain silloin, kun toimenpiteiden pääasiallinen tarkoitus on estää pilaantumisvahinko. Aluksen tai sen lastin pelastamiseen liittyvät toimet ovat korvausten ulkopuolella, vaikka niiden voidaan ajatella tukevan öljyvahingon estämistä. Jos tehtävän pääasiallista tarkoitusta (pelastustehtävä vai öljyntorjuntatehtävä) ei voida selkeästi osoittaa, kustannukset jaetaan näiden kahden tehtävän suhteessa.

Korvauskatot kansainvälisissä rahastoissa

Vuoden 1992 CLC-yleissopimuksen sekä rahastojen (1992-rahaston ja Supplementary-rahaston) kautta saatavat korvaukset ja niiden rajat ilmaistaan SDR-yksikkönä (*Special Drawing Rights*). SDR-yksikkö on Kansainvälisen valuuttarahaston (International Monetary Fund, IMF) luoma yksikkö, jonka arvo määräytyy viiden keskeisimmän valuuttan muodostaman valuuttakorin perusteella. Maksimikorvausten arvo tietyn maan valuuttana siis vaihtelee ajankohdan valuuttakurssista riippuen, mikä tuottaa eroa korvaussummiin esimerkiksi eri vuosien maksimisummiin vertailtaessa. Rahaston toimeenpaneva komitea (*Executive Committee*) päättää korvausten maksamisesta saatuaan ensin kokonaiskuvan vahingon laajuudesta korvauksen hakijan laatimien dokumenttien valossa. Näin kustannusten synnyn ja korvauspäätöksen välille muodostuu ajallista viivettä. Tästä syystä SDR-yksikkö muunnetaan vahingon kohdanneen valtion valuutaksi rahaston toimeenpanevan komitean istuntopäivän kurssin mukaan.

CLC-yleissopimuksen nojalla laivanomistaja (hänen vakuutusyhtiönsä) voi rajoittaa vastuunsa määrää kyseessä olleen aluksen bruttovetoisuuden [bruttorekisteritoni, brt] perusteella. Jos kyseessä on alus, jonka bruttovetoisuus ei ylitä 5 000:ta brt, maksimikorvaussumma on 4,51 miljoonaa SDR-yksikköä eli noin 5,36 miljoonaa euroa². Bruttovetoisuudeltaan 5 000–140 000 brt:n aluksille maksimikorvaus on 4,51 miljoonaa SDR-yksikköä sekä 631 SDR-yksikköä jokaiselta ylittävältä tonnilta. Tällöin 140 000 brt:n aluksilla summa on 89,77 miljoonaa SDR-yksikköä eli noin 106,7 miljoonaa euroa. Bruttovetoisuuteen sidotut korvausrajat eivät kuitenkaan päde, jos vahingon voidaan osoittaa johtuneen laivanomistajan tahallisuudesta tai piittaamattomuudesta.

Vuoden 1992 rahaston vahinkokohtainen maksimikorvaus on 203 miljoonaa SDR-yksikköä eli noin 241,4 miljoonaa euroa haverialuksen koosta riippumatta. Tämä maksimikorvaussumma pitää sisällään laivanomistajan CLC-sopimuksen perusteella maksaman korvauksen. Siten vuoden 1992 rahastosta on mahdollista saada korvauksia vielä 113,23–198,49 miljoonaa SDR-yksikköä CLC-vas-

KUVA 1

Korvausten katot kansainvälisissä korvausrahastoissa. Rahastokohtaiset maksimikorvausmäärät SDR-yksikössä ovat vuoden 1992 CLC-yleissopimuksen osalta 89,77 miljoonaa SDR, vuoden 1992 rahastossa 203 miljoonaa SDR sisältäen edellisen portaan korvaussumman sekä Supplementary-lisärahastossa 750 miljoonaa SDR sisältäen molempien edellisten portaiden korvaussummat.

tuusumman päälle. Lisärahaston eli Supplementary Fundin avulla maksimikorvaussumma nousee 750 miljoonaan SDR-yksikköön eli noin 891,7 miljoonaan euroon. Tämä summa on vahinkokohtainen ja pitää sisällään sekä CLC-yleissopimuksen että vuoden 1992 rahaston korvaussummat. Rahastojen korvaussummia on havainnollistettu kuvassa 1.

Rahastojen maksimikorvaussummasta jaetaan korvauksia kaikille korvauksenhakijoille. Siten esimerkiksi Suomenlahdella tapahtuvassa öljyvahingossa korvauksia jaetaan kaikille hakeneille rantavaltioille rahastojäsenyyden mukaan. Samoin korvaussummaa jakavat sekä viranomaiset että vahingosta kärsineet yritykset ja yksityishenkilöt. Myös kansallinen öljysuojarahasto osoittaa heiltä toissijaisesti haetuista ennakkorvauksista vaateen vahingon aiheuttajalle. Jos on riski, että vahingonkorvaussumma ylittyy, IOPC-rahast-

to pidättää korvausten maksamista, kunnes kaikki hakemukset ovat selvillä, jotta kaikki korvauksenhakijat tulevat kohdelluiksi tasapuolisesti. Jos rahastojen korvaussummat ylittyvät, kaikille hakijoille osoitettavaa korvaussummaa pienennetään hakijoiden korvausvaatimusten suhteessa.

Maksimikorvauksetkaan eivät välttämättä kata suuren öljyvahingon torjuntakustannuksia, ja koska jakajia on useita, pelastustoimen korvaukset voivat jäädä korvauskattoa huomattavasti pienemmiksi. Korvausten saamisessa myös saattaa kestää pitkään. Korvauskaton ylittävä osa öljyvahingon kustannuksista jää yhteiskunnan maksettavaksi.

2.2 KANSALLINEN ÖLJYSUOJARAHASTO

Manuaalin kirjoitushetkellä Suomessa toimii öljysuojarahasto (ÖSRA). Öljysuojarahaston tulee vahinkokustannusten osalta korvaamaan uusi, toissijainen vastuujärjestelmä (TOVA), mutta vielä on päättämättä, miten uusi järjestelmä organisoidaan. TOVA-järjestelmä tulee voimaan aikaisintaan vuoden 2023 alusta, eikä öljysuojalainsäädäntöä muuteta ennen sen voimaantuloa.

Kansallisen öljysuojarahaston kustannusten korvattavuudelle asettamat vaatimukset ovat pääosin yhteneviä kansainvälisen rahaston ohjeiden kanssa. Siten kansallisen korvausjärjestelmän muutosvaiheen aikana voidaan tukeutua tässä esitettyihin kansainvälisen rahaston ohjeisiin.

Öljysuojarahasto on ympäristöministeriön hoidossa oleva, valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto, josta on säädetty öljysuojarahastosta annetussa laissa eli laissa öljysuojarahastosta (30.12.2004/1406). Öljysuojarahaston varat kerätään öljysuojamaksuilla ja siirroilla valtion talousarviosta. Öljysuojamaksua peritään maahantuodusta ja Suomen kautta kuljetettavasta öljystä.

Öljysuojarahastosta maksettavista korvauksista päättää valtioneuvoston asettama rahaston hal-

litus. Siinä ovat edustettuina sisäministeriö, valtiovarainministeriö, ympäristöministeriö, Suomen Kuntaliitto, öljyala ja ympäristönsuojelujärjestöt. Hallituksen toimintakausi on kolme vuotta.

Öljysuojarahastosta korvattavat vahingot

Öljysuojarahaston varoja käytetään torjuntakustannusten toissijaisena korvauslähteenä: öljysuojarahastosta korvataan maa- ja vesialueiden öljyvahingoista ja niiden torjumisesta sekä ympäristön ennallistamisesta aiheutuneet kustannukset silloin, kun vahingon aiheuttajaa ei tiedetä tai aiheuttaja ei kykene korvaamaan kustannuksia. Lisäksi öljysuojarahastosta voidaan myöntää ennakkorvausta vahingon torjuntakustannuksiin silloin, kun kustannukset nousevat suuriksi ja/tai vahingon aiheuttajaan liittyvissä kysymyksissä on epäselvyyttä. Pelastusviranomaiset voivat saada öljysuojarahastosta korvauksia öljyntorjuntakaluston hankintakustannuksiin sekä öljyntorjuntavalmiuden ylläpitoon ja koulutukseen.

Öljysuojarahastosta korvattavia alusöljyvahinkoja ei ole rajattu tiettyyn alustyyppiin, mutta rahastolaissa (laki öljysuojarahastosta) öljyllä tarkoitetaan pysyviä öljyjä, kuten raakaöljyä ja siitä saatuja öljytuotteita, öljypitoista seosta, jäteöljyä sekä öljyistä jätettä. Rahaston korvausten piiriin kuuluvat siten myös polttoaineista johtuvat pilaantumisvahingot.

Öljysuojarahaston käyttötarkoituksesta ja rahoituspohjasta johtuen öljysuojarahastosta ei voida korvata öljyn johdannaisena tuotettujen kemikaalien torjunnasta tai kemikaalivahinkoihin varautumisesta aiheutuneita kustannuksia, vaikka toiminta itsessään on öljyntorjuntaan rinnastettavaa. TOVA-järjestelmä, samoin kuin kansallinen HNS-yleissopimus, tulevat kattamaan myös kemikaalivahingot, mutta nykytilanteessa biopohjaiset polttoaineet ja -nesteet jäävät kemikaaleina vahingonkorvausjärjestelmien ulkopuolelle.

KORVAUSTEN HAKEMINEN ALUSÖLJYVAHINGON TORJUNTAKUSTANNUKSIIN

Tässä luvussa tarkastellaan, miten öljyvahingosta syntyneisiin kustannuksiin haetaan korvauksia. Luvussa käsitellään ensin korvauskäytäntöjä kansallisessa öljysuojarahastossa ja sen jälkeen kansainvälisissä rahastoissa. Korvaushakemusten laadintaa käsittelevässä osuudessa (luku 3.5) kansallisen ja kansainvälisen korvausjärjestelmän vaatimukset on yhdistetty. Tällä tavoitellaan yhtä toimintatapaa, jota noudattamalla korvausmenettelyt sujuvat jouhevasti riippumatta siitä, miten korvausten hakeminen lopulta ratkaistaan. Yksi yhteinen menettelytapa helpottaa myös yhteisen hakemuksen kokoamista silloin, kun useammalla pelastuslaitoksella on korvausvaade samaan öljyvahinkoon.

Öljyvahingon kustannuksista osoitetaan aina vahingonkorvausvaatimus laivanomistajalle tai hänen vakuutusyhtiölleen. Lisäksi vahinkotyyppistä ja sen kokoluokasta riippuen tulee ottaa yhteys joko kansalliseen öljysuojarahastoon tai kansainväliseen IOPC-rahastoon. Jos vahinko on peräisin säiliöaluksesta, tulee heti vahingontorjunnan alkuvaiheessa ottaa yhteys IOPC-rahastoon. Ilmoitus vahingosta voidaan tehdä liikenne- ja viestintäministeriön kautta, tai torjunnasta johtovastuullinen voi tehdä sen suoraan. Menettelytapa tulee sopia, sillä tavoite on, että rahastolle lähtee kansallisesti yksi ilmoitus.

Edellä kuvatun pääsäännön lisäksi suuren mittaluokan säiliöalusvahingossa yhteydenotto kannattaa tehdä kansainvälisen rahaston ohella myös kansalliseen rahastoon. Vaikka öljysuojarahaston kulu- ja ennakkorvaukset koskevat ensi sijassa pienemmän mittaluokan vahinkoja, esimerkiksi alueellisia öljyvahinkoja, suuresta öljyvahingosta on hyvä olla yhteydessä myös öljysuojarahastoon, mikäli torjunnan alkuvaiheessa on epävarmuutta kustannusten kattamisesta tai kansainvälisestä järjestelmästä haettujen korvausten maksuaikatauluista. Näissä tilanteissa öljysuojarahasto voi maksaa pelastuslaitokselle ennakkorvausta torjunnan käynnistämiseksi ja ylläpitämiseksi.

3.1 HAKEMUSTEN KELPOISUUSKRITEERIT

Kansallisen korvausjärjestelmän rooli on olla toissijainen korvauslähde. Tästä syystä ennen hakemuksen osoittamista kustannuksia on perittävä tai on pitänyt yrittää periä vahingon aiheuttajalta, jos aiheuttaja on tiedossa. Tästä perinnästä on toimitettava selvitys hakemuksen yhteydessä. Muutoin kansalliselle korvausrahastolle osoitettavien hakemusten kelpoisuuskaavat ovat yhteneviä alla esitettyjen kansainvälisen IOPC-rahaston kriteerien kanssa.

IOPC-rahaston mukaan heille osoitettavat hakemukset ovat hyväksyttäviä, kun seuraavat kriteerit täyttyvät:

- kustannukset, vahingot tai vauriot ovat todella tapahtuneet
- kustannukset ovat kohtuullisia ja liittyvät oikeasuhtaisiin, tarkoituksenmukaisiin ja perusteltuihin toimenpiteisiin
- kustannukset, vahingot tai vauriot korvataan vain siinä laajuudessa kuin niitä voidaan pitää öljyvuodosta johtuvina
- korvausvaatimuksessa esitetyillä kustannuksilla, vahingoilla tai vaurioilla on selkeä syy-yhteys öljyvahinkoon
- korvauksenhakija on oikeutettu korvaukseen vain, jos hän on kärsinyt mitattavissa olevia taloudellisia vahinkoja
- korvauksenhakijan on todistettava hänelle koituneet kustannukset, vahingot tai vauriot asiaankuuluvilla dokumenteilla tai tositteilla.

Korvaushakemus täyttää kelpoisuuskaavat vain siinä laajuudessa kuin vahingon tai vaurion määrä on tosiasiallisesti näytettävissä toteen. Tositteiden ja näyttöjen tarkoituksena on antaa myös vahingon aiheuttajalle ja hänen vakuutusyhtiölleen mahdollisuus arvioida syntyneitä vahinkoja ja kustannuksia.

Vain rahassa mitattavat menetykset korvataan, nekin korvauksen hakijan esittämien tositteiden pohjalta. Siksi eriytetty kirjanpito ja tarkka toimenpiteiden dokumentointi ovat välttämättömiä. Öljytorjuntaan osallistuvan on järjestettävä kirjanpitonsa siten, että torjuntatyöstä aiheutuneet kustannukset voidaan yksilöidä ja todeta korvauksenhakijan tosiasiallisesti maksamiksi kirjanpitoaineiston ja tositteiden perusteella.

Ilman tositteita maksettavista korvauksista löytyy IOPC-rahaston ohjeista vain yksi poikkeus: jos korvaushakemuksen tueksi ei ole osoittaa dokumentoitua dataa tai näyttöä ja niiden vaatiminen olisi kohtuutonta, vahingonkorvaukset taloudellisten menetysten osalta voidaan maksaa mallinnohjemalla laskettujen taloudellisten menetysten perusteella. Tämä edellyttää, että mallinnohjelma ja siinä käytetyt laskentaperusteet ja -menetelmät ovat tarkasteltavissa ja arvioitavissa. Torjuntakustannusten osalta mallintaminen ei siten tule kyseeseen kustannusarvion perusteena. Mallinnusta voidaan ja kannattaakin käyttää vaihtoehtoisten toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa ja tehtyjen torjuntapäätösten perustelujen tukena.

3.2 KORVAUKSIIN OIKEUTETUT HAKIJAT

Öljysuojarahaston korvaukset on suunnattu öljyvahingosta kärsimään joutuneille sekä öljyvahinkojen torjuntaviranomaisille ja muille torjuntaan ja ympäristön ennallistamiseen osallistuneille. Näin myös yksityishenkilöt voivat laatia korvaushakemuksen kansalliselle rahastolle samoin kuin yhteisötkin.

Myös kansainväliselle korvausrahastolle voi tehdä korvausvaatimuksen kuka tahansa rahaston jäsenvaltion alueella öljyvahingosta kärsimään joutunut. Korvausta voivat hakea yksityishenkilöt, yhtiöt, kansalaisjärjestöt, yritykset sekä yksityiset ja julkishallinnon organisaatiot, mukaan lukien valtiot ja paikalliset viranomaiset.

3.3 YHTEISHAKEMUS

Jos useampi toimija kärsii yhtäläisestä vahingosta, heidän kannattaa esittää yhteinen korvausvaatimus. Yhteishakemus nopeuttaa korvaus-

hakemusten käsittely- ja arviointiprosessia, sillä kaikkien vahingosta kärsineiden ollessa oikeutettuja hakemuksen esittämiseen korvaushakemusten määrä voi nousta erittäin suureksi. Korvausten saamisen venymiseen on siten syytä varautua. Lisäksi pelastustoimen on hyvä huomioida, ettei viranomaistoimijan hakemusta välttämättä käsitellä ensimmäisten joukossa, sillä on mahdollista, että yksityisten tahojen katsotaan olevan kunnallista toimijaa heikommassa asemassa.

Yhteisen, koordinoitun hakemuksen jättämisen useampaa pelastustoimen aluetta koskevassa öljyvahingossa arvioidaan nopeuttavan hakemuksen käsittelyä. Siten pelastustoimijohtoisessa torjuntaoperaatiossa pelastuslaitosten kannattaa sopia hakemuksen koordinoijasta keskenään heti, kun vahinko havaitaan rahastotapaukseksi. Yhteishakemuksen laatijalle tulee osoittaa riittävät lisäresurssit tehtävän hoitamiseen – tästä syntyneet kustannukset ovat korvauskelpoisia kustannuksia. Hakemuksen koordinoija määrittelee, miten muut torjuntaan osallistuvat pelastuslaitokset tuottavat ja kokoavat kustannustietonsa.

Kustannusten korvauskelpoisuuden perustessa toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuuteen ja torjuntapäätösten perusteltavuuteen kustannusvastuu on siellä, missä johtovastuukin. Yleisjohtovastuuseen sisältyy kokonaisvastuullisesti myös vastuu tehtäväksi annettujen toimenpiteiden kustannuksista ja niiden takaisinperinnästä. Yksittäisellä pelastuslaitoksella ei kuitenkaan ole resursseja vastata laajan vahingon kokonaiskustannuksista myös muiden osallistuvien laitosten osalta. Useaa pelastustoimen aluetta koskevassa vahingossa, sen rahoituksen turvaamisessa, yhteisvaateen esittämisessä ja kansainvälisissä korvausneuvotteluissa, sisäministeriön rooli vahvistuu.

3.4 KORVAUSVAATIMUSTEN OSOITTAMINEN

Kansalliselle öljysuojarahastolle lähetettävät hakemukset on osoitettava kirjallisesti öljysuojarahaston hallitukselle ja toimitettava asianomaiselle elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle (ELY-keskus). ELY-keskus antaa hakemuksesta lausunnon ja toimittaa sen edelleen ympäristöministeriöön. Hakemus voidaan antaa myös öljy-

jysuojarahastosta annetussa laissa tarkoitettulle katselmukselautakunnalle. Pelastuslaitokset voivat laatia hakemuksen sähköisesti Elma-Tyvi-järjestelmässä, kuten tavanomaiset öljyntorjuntahankintoihin liittyvät hakemuksetkin, ja tulevaisuudessa uudessa vastaavassa järjestelmässä, jota ollaan parhaillaan kehittämässä. Erittäin suurissa vahingoissa tulee ottaa yhteys rahaston sihteeristöön, sillä sähköiset järjestelmät eivät välttämättä sovellu laajoille liitemateriaaleille. Korvausta tulee pääsääntöisesti hakea kustannusten syntymistä seuraavan kalenterivuoden sisällä, mutta perustelluista syistä torjuntakustannuksia voi hakea myös tämän aikarajan jälkeen.

Kansainväliselle korvausrahastolle osoitettavat korvausvaatimukset tulee jättää niin pian kuin mahdollista, mutta viimeistään kolmen vuoden sisällä vahingon sattumisesta. Jos hakija ei voi jättää muodollista korvausvaatimusta lyhyen ajan sisällä, hänen tulee kuitenkin ilmoittaa mahdollisimman nopeasti aikeestaan esittää korvausvaatimus myöhemmässä vaiheessa. Ilmoitus voidaan tehdä esimerkiksi kuvassa 2 esitetyn mallin mukaan. Korvauksenhakijat menettävät oikeutensa IOPC-rahaston ja CLC-yleissopimuksen alaisiin korvauksiin, jos he eivät kolmen vuoden sisällä vahingon tapahtumapäivästä esitä oikeusteitse vaatimusta joko rahastoa tai säiliöaluksen omis-

NOTIFICATION LETTER	(Ref.)
[NAME OF OWNERS] [FULL ADDRESS]	
[NAME OF CLAIMANT] [FULL ADDRESS]	
Date :	
Dear Sirs,	
[SHIP NAME, INCIDENT AND DATE]	
[YOUR ORGANISATION] exercises [State] Government's/Regional Agency's responsibilities for taking, or co-ordinating measures to prevent, reduce and minimise the effects of marine pollution inside the [jurisdiction]. Actions are undertaken by the [your organisation] on behalf of the Secretary of State pursuant to [legal basis].	
This letter is to inform you that we will shortly be submitting a claim pursuant to section [legal instrument], for the costs of measures reasonably taken by [State] in responding to the [INCIDENT TYPE] of the [VESSEL NAME]. The claim totals [] and a breakdown of the costs is enclosed together with supporting documents and vouchers. A full set of documents has also been forwarded to the P&I Club [NAME OF P&I].	
Please acknowledge receipt of these documents by signing and returning the attached copy of this letter.	
Yours faithfully,	
N.N Title XXX Fire and Rescue Service Contact details	

KUVA 2

Esimerkki korvaushakemuksen jättämisestä kertovasta tiedonannosta Euroopan meriturvallisuusviraston (2016) mallin mukaisesti.

tajaa ja tämän vakuuttajaa vastaan tai muodollista tiedonantoa rahastolle oikeustoimesta säiliöaluksen omistajaa tai tämän vakuuttajaa vastaan. Vaikka lopulliset vahingot ja vauriot saattavat ilmetä vasta jonkin ajan kuluttua vahingon sattumisesta, oikeustoimet on kuitenkin aloitettava kuuden vuoden sisällä vahingon päivämäärästä lukien. Jos korvausvaatimukseen liittyvät toimet on aloitettu ajoissa, myös oikeudet korvauksiin Supplementary-lisärahastosta tulevat turvatuiksi.

Jos korvaushakemuksen lähettämisen jälkeen ilmenee ennakoimattomia kustannuksia, hakija voi täydentää hakemusta tai lähettää jatkohakemuksen, jos se tehdään aikarajan sisäpuolella. Yhteydenotto korvausrahastoon kannattaa teh-

dä heti torjuntaoperaation alkuvaiheessa myös korvausprosessin yleisen sujuvuuden varmistamiseksi. Antamalla rahaston asiantuntijoille mahdollisuuden seurata alusta asti operaation kehittymistä ja päästä jyvälle alueen erityispiirteistä ja toimintaympäristön asettamista rajoitteista on helpompi löytää yhteisymmärrys toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuudesta. Lisäksi mitä pidempi aika vuodesta on kulunut, sitä vaikeampi on näyttää aiheutuneet vahingot ja kustannukset toteen.

Valtioissa, jotka Suomen tavoin ovat sekä CLC-yleissopimuksen että IOPC-rahaston jäseniä, korvausvaatimukset voidaan osoittaa joko laivanomistajalle ja/tai hänen vakuutusyhtiölleen (P&I) tai IOPC-rahastolle. Useimmissa tapauksissa

KUVA 3

Kansainväliseltä IOPC-rahastolta haettavien korvausten hakuprosessi.

rahasto maksaa korvauksia vasta, kun laivanomistaja on maksanut omat korvauksensa vastuurajaansa asti. Tästä syystä OPC-rahasto neuvoo osoittamaan korvausvaateen ensin laivanomistajalle ja/tai hänen vakuutusyhtiölleen. Vahingoissa, joissa on ennakoitavissa kustannusten nousu laivanomistajan vastuurajan yli, rahasto ja vakuutusyhtiö sopivat yhteistoiminnasta eikä korvaushakemusta tarvitse lähettää kuin jommallekummalle – joko rahastolle tai laivanomistajan vakuutusyhtiölle. Öljysuojarahaston ohje kuitenkin on, että jos jo torjuntaoperaation alkuvaiheessa näyttää siltä, että laivanomistajan vastuurajat tulevat ylittymään ja kyse on siten OPC-rahaston korvattavaksi tulevasta vahingosta, on hyvä olla heti yhteydessä myös rahastoon.

Usein korvausvaatimukset kanavoidaan sen P&I-vakuutusyhtiön kautta, joka sijaitsee lähimpänä öljyvahinkopaikkaa. Toisinaan, jos öljyvahingosta on seurannut useita korvaushakemuksia, rahasto ja vakuutusyhtiö ovat yhdessä perustaneet vahinkoalueelle paikallisen korvaustoimiston. Jos paikallinen toimisto perustetaan, kaikki korvaushakemukset osoitetaan tähän korvaustoimistoon. Kaikki korvaushakemukset arvioidaan kuitenkin OPC-rahastossa, eikä paikallinen toimisto tee päätöksiä hakemuksen korvauskelpoisuudesta eikä korvaussummista.

Kun rahasto ja P&I-vakuuttaja ovat arvioineet hakemuksen, hakija saa tiedon päätöksestä ja arvon perusteista yleensä kirjallisesti. Jos hakija hyväksyy tarjotut korvaukset, hän kuittaa vastaanotettavan korvaussumman allekirjoituksellaan. Jos hakija taas ei hyväksy annettua päätöstä, hän voi tarjota lisätietoa ja vaatia uudelleenarviointia.

Rahaston ja P&I-vakuuttajan tavoite on päästä yhteisymmärrykseen hakijan kanssa ja maksaa korvaukset niin ripeästi kuin mahdollista. Rahastosta voidaan myös myöntää ennakkomaksuja ennen lopullista korvauspäätöstä, jos hakijalle koituisi muuten kohtuutonta taloudellista haittaa. Ennakkomaksujen mahdollisuus riippuu kuitenkin tilanteesta ja erityisesti siitä, onko nähtävissä, etteivät vahingon kokonaiskorvaukset nouse korvauskattoa suuremmiksi.

OPC-rahaston mukaan korvaushakemusten käsittelyyn menevä aika riippuu pääasiassa siitä,

miten nopeasti hakijalla on tarjota vaaditut tiedot ja dokumentit. Rahaston sihteeristön tavoitteena on kuitata hakemus vastaanotetuksi sekä tiedottaa hakijaa käsittelyprosessin seuraavista vaiheista kuukauden kuluttua hakemuksen vastaanottamisesta. Lisäksi tavoitteena on tiedottaa hakijaa kuuden kuukauden sisällä hakemuksen jättöpäivästä hakemuksen korvauskelpoisuudesta ja etenemisestä arviointiin tai vaihtoehtoisesti lisätietojen tarpeesta ennen arviointikäsitteilyä, arviointiin tarvittavasta lisääjasta tai hakemuksen hylkäämisestä. Rahasto kuitenkin varoittaa, että vahingon laajuudesta ja kompleksisuudesta riippuen sihteeristö saattaa joutua käyttämään edellä kuvattua enemmän aikaa ennen hakijalle tiedottamista. Pienissä vahingoissa taas on mahdollista soveltaa pikakäsittelyä.

Käytäntö on osoittanut, että todella isoissa vahingoissa (kuten Erika 1999 ja Prestige 2002) korvausmenettely voi kestää paljon edellä kuvattua pidempään. Korvauskäsittelyn venyminen voi johtua paitsi hakemuksiin liittyvistä ongelmista myös siitä, että rahaston on kohdeltava kaikkia hakijoita tasapuolisesti. Jos on mahdollista, että vahingon kustannukset voivat ylittää tapauksen korvauskatton, korvauksia ei voida maksaa täysimääräisesti ennen kuin kaikki korvausvaatimukset on ratkaistu. Suomi on vuoden 1992 rahaston lisäksi lisäraahaston (Supplementary Fund) jäsen. Lisäraahaston tarkoitus on turvata korvauksensaajia niin, ettei heidän korvaustaan jouduttaisi sovittelemaan. Tämä myös nopeuttaa korvausten maksamista. Mahdollista kuitenkin on, että suuren öljyvahingon kustannukset nousevat myös lisäraahaston maksimikorvauksia suuremmiksi.

Jos korvausvaatimuksen arvioimisessa ei päästä yhteisymmärrykseen, korvauksen hakijalla on oikeus viedä korvausvaatimuksensa sen valtion toimivaltaisen oikeusistuimen käsiteltäväksi, jossa öljyvahinko tapahtui. Suurimmassa osassa korvauskäsittelyjä oikeustoimia ei kuitenkaan rahaston toimintahistorian aikana ole nähty tarpeelliseksi.

3.5 KORVAUSHAKEMUKSEN LAADINTA

Kansainvälisen korvausjärjestelmän työkieliä ovat englanti, ranska ja espanja. Korvaushakemukset, tai vähintään niiden tiivistelmät, tulee laatia yh-

dellä mainituista työkielistä. Rahasto hyödyntää tarvittaessa käännöspalveluja, joten kirjaamisen tarkkuus ja yksiselitteisyys ovat kuitenkin kieliver-sioita tärkeämpiä.

Hakemus laaditaan kirjallisesti ja toimitetaan esi-merkiksi sähköpostilla tai faksilla. Hakemus ja sen liitteet kannattaa lähettää sähköisinä (tositteet skannattuina), jotta niiden välittäminen käännös-työtä tai muuta arviointia varten olisi vaivatto-mampaa. Rahastolla tai vakuutusyhtiöllä saattaa olla valmiita lomakepohjia hakemusten esittämi-seen. Uutena on tulossa myös online-hakemus, mutta vielä tätä manuaalia kirjoitettaessa sitä ei ole julkaistu. Manuaalin sähköisistä aineistoista löytyy IOPC-rahaston esimerkkihakemusta mu-kaillen luotu hakemus pohja Excel-muodossa.

Korvausvaatimus tulee esittää selkeästi sekä varustaa riittävillä lisätiedoilla ja tietoja tukevilla asiakirjoilla. Jokainen korvaushakemuksen koh-ta tulee osoittaa todeksi laskun ja maksukuitin, sopimuksen, työmääräyksen, työaikakirjanpidon, valokuvien tai muiden vastaavien tositteiden ja dokumenttien avulla. Riittävän todistusaineiston kerääminen ja lähettäminen ovat korvauksenha-kijan vastuulla. Jos korvaushakemusta tukevan dokumentaation määrän voidaan ennakoida nou-sevan huomattavan suureksi, hakijan tulee ottaa niin aikaisessa vaiheessa kuin mahdollista yhteyt-tä rahastoon (tai nimettyyn arvioijaan tai paikalli-seen korvaustoimistoon) keskustellakseen kor-vausvaatimuksen jättämisestä.

Korvaushakemuksessa esitettävät asiat

Öljysuojarahastolle osoitettavasta öljyvahingon torjuntakustannusten korvaushakemuksesta on käytävä ilmi asiakirjan lähettäjän nimi, tarvittavat yhteystiedot ja se, mitä asia koskee. Näistä yleisistä viranomaiselle lähetettävän asiakirjan tie-doista säädetään hallintolain (6.6.2003/434) 16. §:ssä. Lisäksi hakemuksesta on valtioneuvoston asetuksen öljysuojarahastosta (30.12.2004/1409, 2. §) mukaan ilmentävä

- kuvaus öljyvahingosta
- tehdyt torjuntatoimenpiteet
- torjuntatyöstä aiheutuneet kustannukset
- vahingosta vastuussa oleva, jos tämä on tie-dossa

- selvitys siitä, miten torjuntakustannuksia on yritetty periä vahingosta vastuussa olevalta
- muut öljysuojarahaston hallituksen edellyttä-mät tiedot ja selvitykset.

Kansainvälisen rahaston IOPC-rahaston korvaus-ohjeen mukaan hakemuksista tulee ilmetä vähin-tään seuraavat tiedot:

- hakemuksen jättöpäivämäärä
- korvauksen hakijan (ja mahdollisen edustajan) nimi, osoite ja maksuyhteys
- säiliöaluksen nimi, johon öljyvahinko liittyy
- öljyvahingon päivämäärä ja tapahtumapaikka
- vahingon yksityiskohdat (jos hakijan tiedossa)
- hakijaa kohdanneen vahingon, vaurion tai me-netyksen laatu/tyyppi
- haettavan korvauksen määrä (yhteensä ja eri-teltynä eri korvaustyyppeihin, kuten omaisuus-vahingot ja torjuntatoimenpiteet)
- mistä hakemuksen kohteena oleva korvaus-vaade koostuu ja miten korvaussumma on laskettu
- liitteeksi korvaushakemusta tukevat dokumen-tit, kuitit ja tositteet.

Näiden perustietojen lisäksi eri korvaushake-mustyypeissä on tarkempia vaatimuksia tiedois-ta sekä niiden esittämisen ja todentamistavoista. Tässä niitä tarkastellaan torjuntakustannusten osalta. Muiden vahinkotyyppien, kuten omaisuus-vahinkojen, osalta lisätietoa löytyy IOPC-rahaston *Claims Manualista* (2019).

Korvausrahaston ja vastuuvakuuttajan vaatimuk-set korvaushakemuksen laadinnalle sekä hake-muksen arviointikriteerit ovat yhteneviä. Myös kansainvälisen ja kansallisen rahaston ohjeet ha-kemuksen sisällöstä ovat hyvin samansuuntaisia, joskin kansainvälisellä rahastolla yksityiskohtai-semmin esitettyjä. Näin ollen tarkemman ohjeen mukaan valmisteltua aineistoa voidaan hyödyn-tää molemmissa korvausjärjestelmissä. Lisäksi jos on tiedossa, että kansallinen öljysuojarahasto tulee perimään rahastosta maksetut ennakkokor-vaukset takaisin vahingon aiheuttajalta, tarkempi kirjaamisen menettely tukee myös heidän perintätoi-miaan myöhemmässä vaiheessa.

Korvaushakemuksessa olennaista on, että kor-

Jokaisesta rahan, palvelun tai tavaran vaihtotapahtumasta tulee löytyä tosite. Yhtä tärkeää on perustella toimenpide.

vaussumma ja kustannukset, joista summa muodostuu, ovat selvästi linkitettävissä toimenpiteisiin tai tapahtumiin. Korvaushakemuksesta tulee käydä yksiselitteisesti ilmi, mitä tehtiin ja miksi, missä ja milloin toimenpide tehtiin, kuka teki sekä mitä resursseja käytettiin ja kuinka paljon. Tästä syystä tarkka torjuntaoperaation aikainen dokumentointi ja eriytetty kirjanpito ovat välttämättömiä. Pelkkä nippu kuitteja, laskukopioita tai työvuorolistoja ei riitä, vaan mukaan tulee liittää selittävä raportti, joka kuvailee tehdyt torjuntatoimenpiteet ja yhdistää ne hakemuksessa esitettyihin kuluihin ja kustannuksiin. Yksinkertaistettuna voidaan todeta, että jokaisesta rahan, tavaran tai palvelun vaihtotapahtumasta tulee löytyä tosite, ja yhtä tärkeää on perustella siihen liittynyt toimenpide.

IOPC-rahaston ohjeissa tositteiksi mainitaan palkkakuitit, työlisterit tai työmääräykset, meno- ja maksutositteet ja kuitit ostopalveluista ja tarvikehankinnoista sekä tilausvahvistukset ja lähetyslistat. Myös otteet alusten laivapäiväkirjoista tai lokikirjoista ja ajoneuvojen ajopäiväkirjoista ovat tärkeitä dokumentteja. Lisäksi valokuvat tai videot ovat hyödyllisiä kuvailtaessa öljyntymisen laajuutta tai likaantumisasastetta. Myös työssä kohdatut haasteet tai ongelmatilanteet kannattaa dokumentoida valokuvaamalla. On hyvä varmistaa, että valokuvien tallentuu sijaintitieto. Tehdyistä torjuntapäätöksistä tulee pitää kirjaa, ja tilanpäiväkirjat ja muistiot palaverista tulee säilyttää. Myös ajan tasalla pidetty tilannekuva ympäristövahinkojen torjunnan tilannekuvajärjestelmässä tukee vahinkotilanteen kehittymisen rekonstruktioita tehtyjen päätösten perustelemiseksi.

Esimerkkeinä korvaushakemusta tukevista dokumenteista IOPC-rahasto mainitsee Excel-laskentataulukot, joiden avulla voidaan esittää kustannusten yhteenveto. Jokaisen torjuntaoperaatioon osallistuvan tulee osaltaan pitää kirjaa suoritetuista tehtävistä, käytetystä työvoimasta ja kalustosta, syntyneistä kustannuksista sekä tehdyistä ostoista ja sopimuksista. Etukäteen valmistellut Excel-pohjat, jotka jaetaan toimijoille heidän liityksensä operaatioon, auttavat varmistamaan,

että tiedot tulevat kirjatuiksi ja kirjausformaatti on sama. Tämä helpottaa yhteenvedon tekijän työtä. Pelastuslaitosten kesken yhdenmukaisena toimintatapana voisi toimia myös työselostusten laatiminen PRONTO-järjestelmään, jos sitä muokattaisiin tietosisällöltään riittävän tarkaksi. Silloinkin on etukäteen ohjeistettava ostopalveluille ja muille pelastustoimen ulkopuolisille toimijoille (esim. vapaaehtoiset), miten heidän tulee dokumentoida omaa toimintaansa. Torjuntatoimenpiteiden kirjaamisvaatimus kannattaa sisällyttää työ- ja urakkasopimuksiin, samoin menettelytavat tilanteisiin, joissa nähdään tarpeelliseksi poiketa annetuista toimintaohjeista eikä toteutus siten vastaa tilausta. Näin päätösprosessi tallentuu myös ostopalvelujen osalta. Rahastojen ohjeiden pohjalta toimintaohjekorttiin 6A on laadittu lista kirjattavista toimenpiteistä. Tätä listaa voi hyödyntää myös urakoitsijoita ohjeistettaessa.

Toimenpiteiden ja kustannusten kirjaaminen

Tehtyjen toimenpiteiden järjestelmällinen kirjaaminen on aloitettava heti öljyntorjunnan käynnistyessä, jotta välttyään tietojen tai tositteiden etsimiseltä jälkikäteen ja estetään puuttuvista tiedoista johtuvat korvausten hylkäämiset. Aiemmat vahinkotapaukset ovat osoittaneet, että dokumentoinnin merkitystä helposti aliarvioidaan operatiivisen johtamisen kiireessä. Operaation tempo, tai toisaalta sen pitkäkestoisuus, tekee kuitenkin muistinvaraisuuden mahdottomaksi. Lisäksi koska korvaushakemusten käsittelyssä saattaa kestää pitkään, on hyvä varautua tilanteeseen, jossa vahingossa mukana olleet avainhenkilöt eivät enää korvauskäsittelyn aikaan ole palveluksessa. Tällöin on voitava toimia vain dokumentoitujen tietojen varassa. Dokumentoinnin koordinointiin ja tositteiden kokoamiseen voidaan nimetä omat vastuuhenkilöt, mutta toimenpiteiden kirjaaminen on velvoitettava jokaisen vastuulle. Lisäresursoinnista seuraavat kohtuulliset kustannukset ovat korvattavia, ja on hyvä huomata sisällyttää korvaushakemukseen myös hakemuksen laatimiseen kulunut työaika.

Korvaushakemuksen laadintaan ja sitä koskeviin selvitys- tai tarkennuspyyntöihin kulunut työaika tulee erotella selkeästi.

Torjuntakustannusten korvaushakemuksessa esitettävät asiat on koottu toimintaohjekorttiin 6A. **Näistä osa on operatiivisen puolen ja osa taloushallinnon kirjaamia ja arkistoimia tietoja. On tärkeää sopia yhdessä, miten tiedot tallioidaan ja missä muodossa.** Tämä on erityisen tärkeää useampaa pelastuslaitosta koskevissa öljyvahingoissa ja niistä koostettavissa yhteishakemuksissa: on kaikkien hakijoiden etu, jos tiedot ja kustannukset ovat esitetty johdonmukaisesti ja vertailukelpoisessa muodossa.

Torjuntakustannusten korvaushakemuksessa esitettävät asiat (TOK 6A) koostuvat lähinnä tehdyistä toimenpiteistä perusteluineen ja niiden kustannuksista. Lisäksi vahingon lähtötilanteen ja torjuntaan käytettyjen resurssien tulee olla tallioituina. Toimintaohjekortissa 6A on listattu myös hakemuksessa menotositteiden lisäksi esitettävät liitteet. Listaus on kooste IOPC-rahaston ohjeissa mainituista liitteistä ja dokumenteista. Liitteiden esittäminen on vahinkokohtaista, eikä kaikkien liitteiden esittäminen ole rahaston mukaan pakollista. Dokumentointi kuitenkin ratkaisee korvaushakemuksen menestymisen.

Kuten toimintaohjekortista 6A ilmenee, korvaushakemuksen tiedot tulee esittää osin toiminnoittain (mm. toimenpiteet merellä, toimenpiteet rannalla) ja osin kustannuslajeittain (mm. työvoima, kalusto, tarvikkeet). Sen lisäksi, että kustannukset esitetään toimenpiteittäin, korvaushakemukseen liitetään siis yhteenveto myös kustannuksista kullalajeittain. Tämä tieto saadaan suoraan kirjanpidosta, jossa torjuntatyö on erotettu omalla hankenumeroilla tai -numeroilla. Tiedot neuvotaan

tallentamaan toimenpiteittäin päivämäärän, työmaiden tai urakoitsijoiden mukaan ryhmiteltyinä.

Toimintaohjekortin listausta tarkasteltaessa huomataan lisäksi, että dokumentoinnin tarkkuustasoksi esitetään sekä kokonaisoperaatiota, rantaosaa että työmaata, toisissa kohdin mainitaan myös kirjaus aluskohtaisesti. Esimerkiksi jätteen keräyspaikan tulee olla tiedossa rantaosan nimen tai nimetyn keräysaluksen tarkkuudella. Myös suoritettujen torjuntatoimien tulee olla kirjattuina ranta-alueittain tai rannan työmaittain sekä käytetyn kaluston ja kuluneiden materiaalien työmaittain. Näin ollen kustannuslaskennassa seurantakohteena saattaa olla tarkoituksenmukaista käyttää öljytorjuntatyömaata, joka rantatorjunnassa tarkoittaa käytännössä lohkon keräystyömaata (kaihtale) ja merioperaatiossa pelastusyksikköä (alus). Vaihtoehtona on koota kustannukset toiminnoittain (esim. rantatorjunta tai meritorjunta) ja purkaa kustannukset yksikkötasolle myöhemmässä vaiheessa. Tämä edellyttää, että yksikkötason tietoa tallentuu muiden toiminnanohjausjärjestelmien kautta. Esimerkiksi jäteologiikassa hyödynnettävän sähköisen seurantajärjestelmän tai rahtikirjojen avulla tiedot kerätyn jätteen alkupisteistä saadaan purettua auki, ja jätekustannukset voidaan tämän pohjalta kohdistaa työmaittain jälkilaskentana.

Toimintaohjekortissa on listaukset myös kirjattavista toimenpiteistä omaisuusvahinkojen ja ennallistamisesta syntyneiden kustannusten korvaamiseksi, joskin torjuntakustannusten listausta suppeampana. Tarkempaa tietoa tulee hakea *Claims Manualista*. Pelastuslaitos voi hyödyntää omaisuusvahinkojen korvauksista kertovaa tietoa esimerkiksi vahinkoalueen asukkaiden opastamisessa.

4 KORVATTAVAT TORJUNTAKUSTANNUKSET

4.1 ÖLJYSUOJARAHASTOSTA KORVATTAVAT KUSTANNUKSET

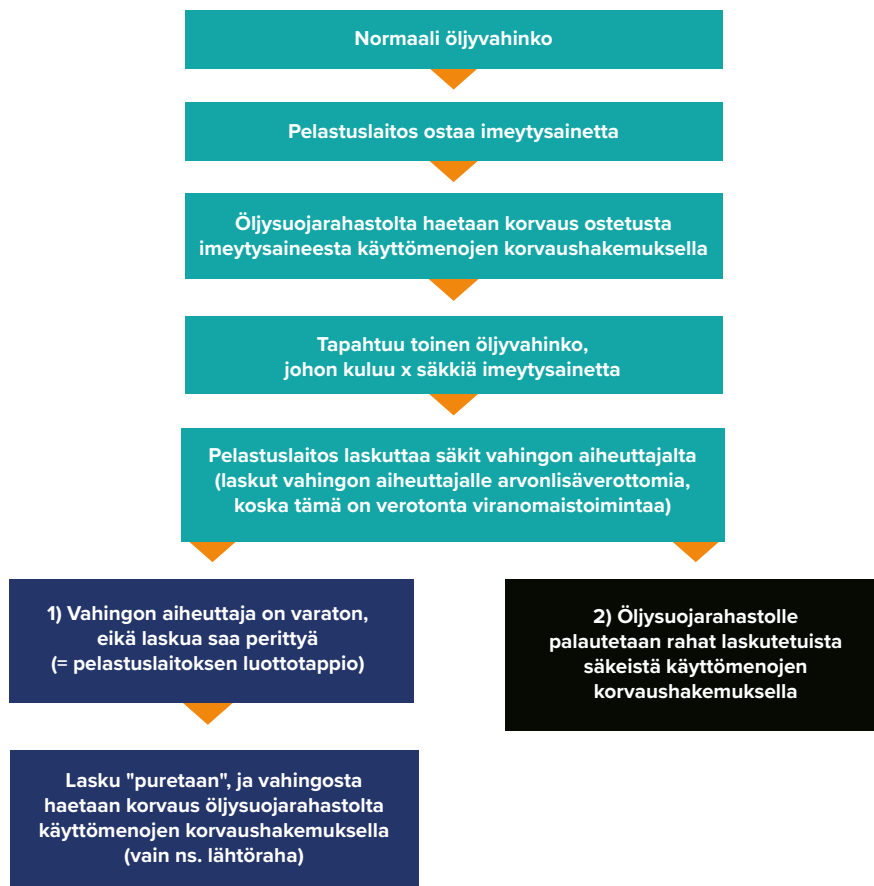
Öljysuojarahastolain mukaan öljysuojarahastosta korvattavia kustannuksia ovat torjunta- ja ennallistamiskustannukset sekä öljyn aiheuttamat vahingot. Torjunta- ja ennallistamiskustannukset ovat korvattavia silloin, kun ne katsotaan tarpeellisiksi toimenpiteiksi, joihin on ryhdytty öljyvahingon uhan torjumiseksi. Myös pelastuslain mukaisesti suoritetuista öljyvahingon torjuntatoimenpiteistä aiheutuneet kustannukset ja vahingot sekä kohtuulliset kustannukset öljyn pilaaman ympäristön ennalleen palauttamisesta ovat korvattavia. Lisäksi kustannukset niistä selvityksistä, jotka ovat olleet välttämättömiä torjuntatoimenpiteen tai ennallistamisen suorittamiseksi, korvataan.

Edellä mainittujen kustannusten tulee kuitenkin olla ylimääräisiä, kyseisestä vahingosta johtuvia kustannuksia, joita ei olisi aiheutunut ilman öljyvahinkoa. Tämänkaltaisina kustannuksina voidaan öljysuojarahastolain 13. §:n mukaan pitää esimerkiksi vakinaisen ja tilapäisen torjuntahenkilöstön palkkoja, torjuntatyössä tarpeellisten tarvikkeiden hankinta-, käyttö- ja kuljetuskustannuksia ja muita vastaavia torjunnasta aiheutuneita ylimääräisiä kustannuksia sekä torjuntatyössä kulutettujen tai turmeltuneiden tarvikkeiden, laitteiden, varusteiden ja muiden vastaavien käyttöesineiden arvoa tai arvon vähennystä. Näihin torjunnasta aiheutuviin ylimääräisiin kustannuksiin voidaan lukea myös öljyjätteen kuljetuksesta ja käsittelystä aiheutuneet kustannukset henkilöstökustannuksineen.

Lisäksi kustannuksia on ennen korvaushakemuksen laadintaa öljysuojarahastolle pitänyt yrittää periä vahingon aiheuttajalta. Myös ennakkokorvauksia haettaessa on selvitettävä, miksi korvausvelvollisen selvittämiseen tai perintään ei ole ryhdytty.

Öljysuojarahasto on vasta toissijainen öljyvahingon aiheuttamien kustannusten korvaaja. Hakemus osoitetaan öljysuojarahastolle vain, jos aiheuttajaa ei tiedetä tai aiheuttaja ei kykene korvaamaan kustannuksia. Mikäli aiheuttaja on tiedossa, pelastuslaitoksen tulee antaa selvitys siitä, miten torjuntakustannuksia on yritetty periä vahingosta vastuussa olevalta. Mitä vakavammasta vahingosta on kysymys, sitä suuremmat kustannukset vahingosta yleensä aiheutuu ja sitä suurempi intressi on ensisijaisen korvausvelvollisen vastuuseen saattamiselle. Suurissa vahingoissa öljysuojarahaston hallitus edellyttää pitkälle meneviä perintätoimia, mikä käytännössä tarkoittaa perinnän aloittamista oikeudenkäynnissä. Perintätoimia edellytetään yleensä myös siinä tapauksessa, että vahingon aiheuttanut teko on ollut erityisen moitittava, vaikka aiheutuneet kustannukset eivät olisikaan huomattavia. Perintätoimien yhteydessä tulee aina selvittää, onko aiheuttajalla ko. vahingon kattava vakuutus. Suomessa liikennevälineillä aluksilla, myös ulkomaan lipun alla purjehtivilla, vakuutus on pakollinen. Jos vahingon aiheuttajaa vastaan nostetaan tuomioistuimessa kanne ympäristön turmelemisesta, torjuntatöiden kustannuksista tulisi siinä yhteydessä vaatia korvausta. Riittää, että vahingon aiheuttaja on pystytty osoittamaan, jolloin torjuntakustannusten periminen on aina mahdollista, vaikkei asia etenisikään rikosasian alioikeuden tuomiopäätökseen tai syyttäjän syyteharkintaan saakka.

Öljysuojarahastolta ei kuulu hakea korvauksia jo aiemmin hankitusta välineistöstä, johon on jo kertaalleen saatu öljysuojarahaston korvaus. Tällaista tilannetta on havainnollistettu kuvassa 4.

KUVA 4

Toimintakaavio, josta nähdään, kuinka laskut ohjataan öljyvahingon aiheuttajalle ja miten rahat palautetaan öljysuojarahastolle.

Kustannusten korvauskelpoisuudesta on tarkennettua tietoa ympäristöministeriön ohjeessa *Korvausten hakeminen öljysuojarahastosta. Opas torjuntaviranomaisille* (2017). Ohjetta on käytetty apuna laadittaessa yhteenvetoa korvattavista kustannuksista taulukkoon 1.

4.2 IOPC-RAHASTOSTA KORVATTAVAT KUSTANNUKSET

IOPC-rahaston ohjeissa torjuntakustannuksiksi katsotaan muun muassa öljyn keräys- ja puhdistustoimenpiteistä merellä ja rannalla, herkkien kohteiden suojaamisesta sekä kerätyn öljyn ja öljyisen jätteen loppukäsittelystä koituvat kustannukset. Korvausten saaminen edellyttää kohtuullisuutta. Kohtuullisuudella viitataan sekä itse toimenpiteisiin että niistä syntyneisiin kustannuksiin. Kustannukset voidaan esittää verollisina, mikäli hakija on arvonlisäverovelvollinen.

Keräys- ja puhdistustoimenpiteistä johtuvat kustannukset voivat koostua palkkakustannuksista sekä kaluston ja materiaalien vuokra- tai hankintakustannuksista. Vakituisten henkilöstön palk-

kakuluista tai alusten ja ajoneuvojen käytöstä syntyvät kohtuulliset lisäkustannukset korvataan silloin, kun ne eivät olisi syntyneet ilman kyseisen vahingon tapahtumista ja sitä seuranneen torjuntaoperaation käynnistymistä. Julkiselle viranomaiselle voidaan maksaa kohtuullinen osuus myös kiinteistä kuluista, jotka syntyisivät ilman vahinkoakin. Näistä esimerkkeinä mainitaan vakituisten henkilöstön palkat, kun ne voidaan selkeästi yhdistää tehtyyn torjunta- ja keräystyöhön ja työn ajankohtaan. Perusteluna viranomaisten kiinteiden palkkakulujen korvattavuudelle on se, että henkilöstön ollessa sidottuna öljyvahinkotehtävään heidän sijalleen tulee palkata lisätyövoimaa muuhun päivittäiseen työhön.

Operatiivisen pelastustoiminnan lisäksi lisäresursseja tullaan tarvitsemaan torjuntaoperaation viestintään. Tämä on selvästi nähtävissä maailmalla tapahtuneiden öljyvahinkojen kokemusten pohjalta. Viestintäresurssit voidaan vahingosta johtuvina ja siihen kiinteästi liittyvinä ylimääräisinä kustannuksina liittää mukaan korvaushakemukseen. On kuitenkin hyvä huomata IOPC-rahaston linjaus, että vaikka vahingosta tiedottamiseen ja

viestintään tai muihin mediasuhteisiin liittyvien tilaisuuksien ja tapaamisten tai joukkoviestimissä ilmoittelun tuottamat kustannukset ovatkin tärkeitä operaation sujuvuudelle, ne eivät sisälly korvattaviin kustannuksiin.

Keräys- ja puhdistustyössä käytetyt laitteet ja kuluneet materiaalit ovat korvattavia. Kyseiseen öljyvahinkoon hankittujen laitteiden ja kaluston korvauksia arvioitaessa korvaussummasta vähennetään kaluston jäännösarvo, jos kalustoa on mahdollista käyttää tulevaisuudessa torjuntatyössä tai muussa vastaavassa tehtävässä. Vahingossa käytetyn, vastaavan tuotteen tai laitteen uushankintahinnan ja sen korvatun jäännösarvon väliseen erotukseen on mahdollista hakea rahoitusta kansalliselta öljysuojarahastolta.

Kustannukset kalustosta, joka nostettiin valmiuteen mutta jota ei kuitenkaan käytetty, ovat korvauskelpoisia. Niihin sovelletaan kuitenkin alempaa korvaustasoa, jotta kaluston vähäinen kuluminen tulee huomioiduksi.

Jos julkinen viranomainen on osana varautumistaan hankkinut ja ylläpitänyt kalustoa tai laitteita, jotta ne olisivat välittömästi vahingon tapahduttua käytettävissä, maksetaan korvauksina kohtuullinen osa hankintakustannuksista sen kaluston osalta, jota todella käytettiin. Korvaus arvioidaan yleensä päivähinnan pohjalta, jossa huomioidaan pääomakustannukset kaluston oletetulta käyttöiältä sekä osuus varastoinnin ja huollon kustannuksista. Vakuutusyhtiöltä ja kansainväliseltä rahastolta korvauksia saadessaan pelastustoimen on otettava huomioon, että sen on tilitettävä korvaus öljysuojarahastolle siltä osin kuin rahastolta on saatu tukea korvatun materiaalin hankintaan, ellei öljysuojarahaston osuutta huomioida jo haettavaa summaa määriteltäessä. Silloin, kun kyseessä on yksityinen urakoitsija, haettavaan kustannuksiin voi sisältyä myös kohtuullisessa määrin liikevoittoa.

Torjuntakustannuksina korvataan myös kustannukset käyttökelvottomiksi rikkoutuneiden koneiden ja laitteiden korvaamisesta uusilla. Välittömistä korvaavista hankinnoista tulee neuvotella ELY-keskuksen ja öljysuojarahaston kanssa.

Keräys- ja puhdistusoperaatio johtaa yleensä

suureen öljy- ja öljyjättemäärään. Kohtuulliset kustannukset jätteen varastoinnista ja loppukäsittelystä ovat korvattavia. Jos toimija saa tuloa öljyn tai öljyjätteen myynnistä, se vähennetään korvauksista. Laajassa öljyvahingossa jätteen käsittely voi muodostua korvauskäsittelyn kannalta haasteelliseksi. Korvaushakemus yleensä jätetään, kun kaikki vahingon kustannukset ovat realisoituneet, mutta suurten jätemäärien ollessa kyseessä jätteenkäsittelyssä voi kestää. Jos koetaan kiireelliseksi saada korvaushakemus viimeisteltyä, jättekustannukset voidaan esittää hakemuksessa arviona. Tämä luonnollisesti tuottaa hakijalle riskin, että käsittelyn kustannukset nousevat arvioidua suuremmiksi.

Torjuntakustannuksina korvataan lisäksi öljyyntyneiden eläinten kiinniottoon, puhdistamiseen ja kuntouttamiseen liittyvät kustannukset. Rahaston mukaan näiden kustannusten korvattavuutta harkitaan tapauskohtaisesti sen valossa, miten tarkoituksenmukaista eläinten hoito kyseisessä vahingossa on. Tehtävä on vaikea ja hidas ja aiheuttaa eläimille lisästressiä. Niinpä se tulee toteuttaa vain, jos on perusteltua odottaa, että eläimet selviytyvät prosessista. Koska tehtävä on haastava, se yleensä tehdään koulutettua henkilöitä käyttäen tai heidän johdollaan vapaaehtoisten avustuksella. Jos tehtävään osallistuu useampia intressiryhmiä, rahasto edellyttää tarkkaa koordinoitua toimijoiden kesken päällekkäisen työn välttämiseksi. Korvauskelpoisina kustannuksina mainitaan paikallisten hoitolaitosten varustelusta syntyneet kustannukset, kuten materiaalit, lääketarvikkeet ja eläinten ruuat. Lisäksi korvataan vapaaehtoisten työntekijöiden kohtuulliset ruoka- ja majoituskulut. Kustannusten tulee olla oikeasuhtaisia vahingon kokoluokkaan nähden.

Öljyn rantautuessa on puhdistuskiireellisuuden ja soveltuvan puhdistusmenetelmän arvioimiseksi tarpeen selvittää tarkasti, missä ja kuinka paljon öljyä on. Torjunnan edetessä tarvitaan uusintatiedusteluja tulosten arvioimiseksi ja toiminnan mukauttamiseksi. Lentotiedustelusta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset ovat korvattavia, kun ne ovat syntyneet selvitetäessä vahingon laajuutta merellä ja rannoilla sekä likaantumisvaarassa olevia kohteita. Jos torjuntaoperaatioon osallistuu useita toimijoita, lentotiedustelun tarpeista ja tavoitteista on sovittava koordinoitusti. Sama

Korvauksia maksetaan torjuntakustannuksista, jotka ovat seurausta muun muassa

- tiedustelusta*
- vahingon laajuutta minimoivista toimista*
- torjuntatoimista merellä ja rannalla*
- rantaviivan sekä herkkien alueiden ja erityiskoh- teiden suojaamisesta*
- öljyn keräämisestä ja rannan puhdistamisesta*
- öljylle altistuneiden eläinten kiinnittämisestä, hoidosta ja kuntoutuksesta sekä niihin tarvitta- vista resursseista*
- kerätyn öljyn kuljettamisesta, varastoinnista ja käsittelystä*
- henkilökustannuksista*
- kaluston ja tarvikkeiden vuokrasta ja ostohinnoista*
- keräyskaluston huolto- ja puhdistuskustannuksista.*

tiedustelulento voi hyvin organisoituna palvel- la useamman toimijan tarpeita, ja näin vältetään päällekkäiset tai perättäiset toimeksiannot. Len- totiedustelun korvattavuutta arvioitaessa tarkas- tellaan lisäksi sitä, onko tehtävään valitun koneen tyyppi tarkoitukseen sopiva. Tiedustelun kustan- nusten korvattavuutta yleensä, oli se sitten toteu- tettu jalan, veneellä tai ilmasta, arvioidaan sen mukaan, kuinka soveltuva valittu tiedustelutapa oli halutun tiedon tuottamiseen ja miten tieduste- lutietoa lopulta hyödynnettiin.

Torjuntakustannuksina korvataan myös itse tor- juntatyöstä aiheutuneiden haittojen ja vahinko-

jen, kuten tiestölle, laitureille ja rantapenkereille aiheutuneiden vaurioiden, korjauskustannukset. Kustannukset, joiden arvioidaan syntyneen en- nemminkin em. kohteiden parantamisesta kuin vahinkoa edeltäneeseen tilaan kunnostamisesta, eivät ole korvauskelpoisia.

4.3 YHTEENVETO KUSTANNUSTEN KORVATTAVUUDESTA

Seuraavaan taulukkoon 1 on laadittu kooste tor- juntakustannusten korvattavuudesta sekä kan- sallisen öljysuojarahaston että kansainvälisen IOPC-rahaston vaatimusten mukaan.

Molemmissa korvausjärjestelmissä haettavan korvauksen määrästä on huomattava vähentää saadut tuotot, kuten öljysuojarahaston ennako- korvaukset. Tuottoja voi tulla esimerkiksi puhtaa- na kerätyn öljyn myynnistä energiakäyttöön.

Torjuntatyöstä aiheutuneen lisälikaantumisen puhdistamiseen ei saa korvauksia – torjuntatyös- sä syntyneeseen uuteen öljyvahinkoon sovel- letaan myös ”liikaaja maksaa” -periaatetta. Laki öljysuojarahastosta määrittelee, ettei korvausta suoriteta korvausvelvolliselle eikä sille, jonka hal- lussa vahingon tai sen vaaran aiheuttanut öljy on vahinkohetkellä ollut taikka jonka toimeksiannos- ta öljyä on vahingon sattuessa kuljetettu (14. §). Tämä korostaa huolellisuuden ja suojaustoimen- piteiden merkitystä. Suojausmateriaalien kustan- nukset voidaan liittää korvaushakemukseen.

	ÖLJYSUOJARAHASTO (ÖSRA)	IOPC-RAHASTO
Vahingon tyyppi	Öljyvahingoista ja niiden torjumisesta sekä ympäristön ennallistamisesta aiheutuneet kustannukset silloin, kun vahingon aiheuttajaa ei tiedetä tai aiheuttaja ei kykene korvaamaan kustannuksia.	Pysyvän mineraaliöljyn päästöt, jotka ovat peräisin öljysäiliöaluksesta ja tapahtuvat rahaston jäsenvaltion aluevesillä tai talousvyöhykkeellä vahingonaiheuttajan vastuun yli menevältä osalta.
Vahinkoaine	Pysyvät öljyt, kuten raakaöljy ja siitä saatavat öljytuotteet, öljypitoiset seokset, jäteöljyt sekä öljyiset jätteet.	Meritse säiliöaluksessa kuljetettava pysyvä öljy, kuten raakaöljy tai raskas polttoöljy.
Korvauksiin oikeutetut	Öljyvahingosta kärsimään joutuneet sekä öljyvahinkojen torjuntaviranomaiset ja muut torjuntaan ja ympäristön ennallistamiseen osallistuneet.	Kuka tahansa rahaston jäsenmaassa öljyvahingosta kärsimään joutunut.
KORVATTAVAT KUSTANNUKSET	ÖSRAN TARKENNUS	IOPC-RAHASTON TARKENNUS
Torjuntakustannukset	<i>”Tarpeelliset, pelastuslain mukaiset, kohtuulliset ja ylimääräiset.”</i>	<i>”Järkevät, perustellut, kohtuulliset ja ylimääräiset.”</i>
Torjuntatoimenpiteet	Ei määritelty tarkemmin.	Ennaltaehkäisevät ja minimoivat toimenpiteet. Torjunta- ja keräystoimenpiteet, ml. kohteiden suojaaminen. Jätteen käsittelykustannukset. Torjuntatyöstä aiheutuneiden vaurioiden (esim. tiestölle) korjauskulut. Lintujen ja eläinten kiinniotto, puhdistus ja kuntouttaminen, jos perusteltua.
Palkkakustannukset	Vakinaisen henkilökunnan ylityökulut ja säännöllisen työajan palkka, jos kustannukset eivät olisi syntyneet ilman kyseistä vahinkoa. Sopimuspalokunnan tai VPK:n palkkamenot. Tarpeellisten lisähenkilöiden palkat silloin, kun ei kuulu heidän normaalitehtäviinsä. Todelliset toteutuneet kustannukset, kuten palkka sivukuluineen, vapaapalokunnan palkkio ja/tai hälytysraha.	Vakituisen henkilöstön palkkakulujen kohtuulliset lisäkustannukset silloin, kun ne eivät olisi syntyneet ilman kyseisen vahingon tapahtumista. Julkiselle viranomaiselle voidaan maksaa kohtuullinen osuus vakituisen henkilöstön palkoista silloin, kun ne voidaan selkeästi yhdistää tehtyyn torjunta- ja keräystyöhön ja työn ajankohtaan.
Ajoneuvokustannukset	Korvataan lähtöraha 50 euroa/ajoneuvo tai kilometrikorvaus.	Ajoneuvojen käytöstä syntyvät kohtuulliset lisäkustannukset korvataan silloin, kun ne eivät olisi syntyneet ilman kyseisen vahingon tapahtumista ja sitä seuranneen torjuntaoperaation käynnistymistä.
Alusten ja veneiden polttoainekustannukset	Vain öljytorjunta-ajojen osalta.	Alusten käytöstä syntyvät kohtuulliset lisäkustannukset korvataan silloin, kun ne eivät olisi syntyneet ilman kyseisen vahingon tapahtumista ja sitä seuranneen torjuntaoperaation käynnistymistä.
Kuluvat torjunta-aineet, välineet ja varusteet omasta varastosta	Ei korvausta, sillä ovat ÖSRAn tukemana hankittuja. Jos korvaus saadaan vahingon aiheuttajalta, ÖSRAn korvausprosenttia vastaava summa tulee tilittää takaisin ÖSRAlle.	Korvataan kohtuullinen osa hankintakustannuksista sen kaluston osalta, jota todella käytettiin. Korvaus arvioidaan yleensä päivähinnan pohjalta, jossa huomioidaan pääomakustannukset kaluston oletetulta käyttöiältä sekä osuus varastoinnin ja huollon kustannuksista.
Kuluvien torjunta-aineiden, välineiden ja varusteiden lisähankinnat	Vain kustannuksista, joita ei ole saatu perittyä vahingon aiheuttajalta.	Keräys- ja puhdistustyössä käytetyt laitteet ja kuluneet materiaalit ovat korvattavia.
Tarvikkeet, laitteet ja varusteet	Öljytorjuntatyössä kuluttujen, vahingoittuneiden tai turmeltuneiden tarvikkeiden, laitteiden, varusteiden ja vastaavien käyttöesineiden arvo tai arvon vähennys.	Keräys- ja puhdistustyössä käytetyt laitteet ja kuluneet materiaalit ovat korvattavia. Kyseiseen öljyvahinkoon hankittujen laitteiden ja kaluston korvauksia arvioitaessa korvaussummasta vähennetään kaluston jäännösarvo.

Taulukko jatkuu seuraavalla sivulla.

KORVATTAVAT KUSTANNUKSET	ÖSRAN TARKENNUS	IOPC-RAHASTON TARKENNUS
Öljyn kerääminen	Öljyn keräämisen kustannukset osana torjuntatoimia.	Öljyn kerääminen merellä ja rannalla, ml. keräyskaluston mobilisointikustannukset vaaran ollessa välitön. Käyttämättä jääneen kaluston osalta korvaus suhteutetaan kulumiseen.
Ennallistamiskustannukset öljyn pilaaman maaperän ja pohjaveden puhdistamiseksi	Kustannukset (kokonaan tai osittain), jotka aiheutuvat tai ovat aiheutuneet öljyn pilaaman maaperän tai pohjaveden puhdistamisesta, puhdistamistarpeen selvittämisestä ja puhdistustöiden suunnittelusta, jos aiheuttaja ei ole selvillä tai on maksukyvytön.	Siltä osin kuin saattamista ennen vahinkoa vallinneeseen tilaan.
Muut kustannukset		
Asiantuntijoiden käyttö / selvitykset	Torjunta- ja ennallistamistoimenpiteiden toteuttamiseksi välttämättömät selvitykset.	Selvitykset ennallistamistarpeen arviointiin. Asiantuntijoiden käyttö korvaushakemusten laadintaan.
Viestintä ja tiedotus	Ei erillistä mainintaa.	Viestintätilaisuuksien, tapahtumien ja ilmoitusten kustannuksia ei korvata. (Markkinointikampanjoista erikseen taloudellisten menetysten hakemusohjeissa.)
Vakuutukset	Öljyntorjuntatehtävän hoitamiseksi pakollisten ja tarpeellisten vakuutusten kustannukset.	Ei erillistä mainintaa.
Sammutusvälineet	Osana torjunta-alusten pakollista varustusta aluksen öljyntorjuntaprosentin mukaan.	Ei erillistä mainintaa.
Arvonlisävero	Palvelu- ja tavarahankinnoissa, pl. yli 10 m:n aluksen vuokraus, alukseen kohdistuvat työsuoritukset ja niiden yhteydessä asennetut tavarat. Öljyvahinkojen torjunta on pelastuslaitoksen virkatehtävä, joten laitos ei voi laskuttaa alvia omista tehtävistään.	Kansallisen lainsäädännön ja ohjeiden mukaan. Kustannukset voidaan esittää verollisina, mikäli hakija on arvonlisäverovelvollinen.
Pääomakorko	Ei erillistä mainintaa.	IOPC-ohjeissa ei erillistä mainintaa. EMSA (2016): kansallisen päätöksen mukaisesti.

TOIMENPITEIDEN JA KUSTANNUSTEN TARKOITUKSEN MUKAISUUDEN ARVIOINTI

Korvausta on mahdollista saada öljyvahingosta aiheutuneisiin ylimääräisiin, kohtuullisiin kustannuksiin, jotka ovat tarkoituksenmukaisia, oikeasuhtaisia ja perusteltuja. Se, että torjuntaa johtava viranomais on päättänyt toteuttaa tietyn toimenpiteen, ei automaattisesti tarkoita, että toimenpide olisi tarkoituksenmukainen ja siten vakuuttajan tai rahaston korvattavissa. Toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan sen tiedon valossa, joka torjuntatyön johdolla oli käytettävissään päätöksenteon hetkellä. Torjuntatoimenpiteiden, valittujen menetelmien ja kaluston tulee olla sellaisia, että niillä on todennäköistä saavuttaa tavoiteltu tulos. Mitä pidempään torjuntatyö on kestänyt, sitä vahvempia perusteluja kunkin toimenpiteen kohdalla tarvitaan.

Yksittäisen torjuntatoimen tai kalustovalinnan epäonnistuminen ei sinällään ole syy korvausten epäämiseen, mutta korvauksia ei makseta toimenpiteistä, joiden tehottomuus olisi ollut havaittavissa etukäteen. Esimerkkinä tällaisesta tehottomasta toimenpiteestä rahasto mainitsee puomitukset voimakkaasti virtaavaan veteen silloin, kun niiden pitävyydestä ei huolehdita. Samoin rahasto korostaa eläinten kiinniottoon, hoitoon ja kuntouttamiseen liittyvien perusteluiden merkitystä. Eri-tyistä huomioita tarkoituksenmukaisuuteen tulee kiinnittää myös suunniteltaessa öljyn poistamista uponneesta aluksesta. Toimenpiteen tehokkuus tai tehottomuus arvioidaan kuitenkin jokaisen vahingon suhteen. Siksi mitään toimenpidettä ei tule jättää toteuttamatta ainoastaan siitä pelosta, ettei se tule korvatuksi.

Tarkoituksenmukaisuuskriteerin tarkoituksena on estää esimerkiksi vain näön vuoksi tai PR-syistä tehtävät torjuntatyöt. IOPC-rahaston mukaan tilanteeseen soveltumattomien tai tehottomiksi arvioitujen torjuntamenetelmien käyttöönotosta syntyneet kustannukset eivät ole korvauskel-

Korvausta on mahdollista saada vahingosta aiheutuneisiin ylimääräisiin, kohtuullisiin kustannuksiin, jotka ovat tarkoituksenmukaisia ja perusteltuja. Se, että torjuntaa johtava viranomais on päättänyt toteuttaa tietyn toimenpiteen, ei automaattisesti tarkoita, että toimenpide olisi korvauskelpoinen.

poisia, vaikka onkin ymmärrettävää, että torjuntatoimijat kohtaavat median, yleisen mielipiteen tai poliitikkojen taholta painostusta tehdä edes jotakin. Vahingon tiedotusvälineissä saaman julkisuuden tai vahingosta kärsimään joutuneiden kannanottojen vuoksi eri toimintavaihtoehtojen punnitseminen saattaa käydä vaikeaksi. Torjuntaa johtavan viranomaisen tulee arvioida päätöksensä kokonaisedun kannalta sekä kuulla torjuntapäätöksissä myös muita asiantuntijoita. Menettelytapojen, toimintaohjeiden ja kaluston tulee olla seurannut teknistä kehitystä.

Korvausten epäämiseen voi johtaa myös toimenpiteiden ylimitoittaminen. Esimerkkeinä tästä IOPC-rahasto mainitsee rannanpuhdistukseen käytettävien työntekijöiden määrän kasvattamisen niin, ettei se enää ole tehokkaasti hallittavissa, tai puhdistustyön jatkamisen perusteettoman pitkään. Hallituksen esityksessä (HE 248/2009) kuitenkin linjataan, ettei valittuja toimenpiteitä voida pitää ylimitoitettuina, jos ne päätöstä tehtäessä ovat perustuneet parhaaseen tilanteesta ja olosuhteista käytettävissä olevaan tietoon, vaikka tiedot jälkikäteen osoittautuisivatkin puutteellisiksi. On kuitenkin varauduttava siihen, että kansainvälisellä IOPC-rahastolla voi olla tähän eriävä kanta.

Kustannusten kohtuullisuutta ja niiden kertymistä tulee seurata niin reaaliaikaisesti kuin mahdollista, jotta voidaan tunnistaa suurimmat kus-

tannuslähteet ja arvioida niiden aiheellisuutta ja kustannustason oikeutusta sekä havaita ajoissa, jos kustannuksia kertyy esimerkiksi vuokrakalustosta, joka ei tosiasiallisesti ole enää käytössä. Samoin tulee voida perustella, miksi pelastustoimessa on päädytty käyttämään juuri tiettyä kalustoa, jos käyttökustannuksiltaan edullisempaa kalustoa olisi ollut käytettävissä. Kustannusten kohtuullisuuteen pyritään puitesopimuksin ja vahinkotilanteen aikaisella kilpailuttamisella aina, kun se vain on mahdollista, tai esimerkiksi ennen vahinkoa tehdyillä hintatiedusteluilla, joita voidaan käyttää referensseinä kustannustasoa perusteltaessa. Kustannusten kohtuullisuutta arvioidessaan IOPC-rahasto huomioi sen kiireen, jolla torjuntaviranomainen joutui alkuvaiheessa tekemään päätöksiä. Se kuitenkin olettaa, että tilanteen tasaantuessa ja viranomaisten saatua selkeämmän kuvan vahingosta toimintaa ja niistä aiheutuvia kustannuksia arvioidaan uudelleen ja esimerkiksi kiireessä sovittujen ostopalvelujen hinnat neuvotellaan uudelleen. Korvaushakemukseen tulee liittää saadut tarjoukset ja tehdyt hintavertailut.

Esimerkiksi vahinkojätteen jätehuollon ja kuljetusten järjestämisestä muodostuu todennäköisesti yksi öljyvahingon suurimmista kustannuseristä. Kohtuulliset jätteenkäsittelykustannukset on tarpeen selvittää tapauskohtaisesti eri käsittelymenetelmien kilpailuttamisella. Kuljetuskustannukset muodostavat jätehuollon kustannuksista vain pienen osan (ks. viikko 15), joten käsittelyvaihtoehtoja kannattaa kilpailuttaa laajemmaltakin alueelta. Toisaalta pidemmät kuljetusmatkat saattavat edellyttää suurempia kertakuljetuseriä, mikä saattaa johtaa välivarastointitarpeen kasvamiseen.

Käytännössä oikeasuhtaisuuden arvioiminen voi olla vaikeaa. Toimenpiteiden kustannusten tulee olla suhteessa saavutettavaan tai odotettavissa olevaan hyötyyn nähden, mutta panostuksen tarve vaihtelee kohteittain. Myös kyseisen vahingon erityispiirteet vaikuttavat arvioon. IOPC-rahasto ei esimerkiksi näe erittäin tarkkaa puhdistamista vaikeapääsyisillä, aallokolle alttiina olevilla kalliorannoilla oikeutettuna, sillä he arvioivat aallokon luonnollisen puhdistusvaikutuksen olevan todennäköisesti tehokkaamman, kun taas julkisilla rannoilla tai virkistysalueilla tarkka puhdistus voi olla välttämätön. On kuitenkin huomioitava, että edel-

lä mainittu rinnastus koskee voimakasta aaltovai-
kutusta valtamerillä. Siten korvaushakemuksessa ja torjuntatyön aikaisessa yhteistyössä rahaston ja vakuuttajan edustajien kanssa on tuotava esille Suomenlahden ympäristössä käyttökelpoisimmat tekniikat ja puhtaustasovaatimukset. Optimitilanteessa kustannusten kohtuullisuusharkintaa tehdään ympäristöarvojen pohjalta; jos uhattuna on korvaamattomia tai merkittäviä luontoarvoja tai kulttuurihistoriallisia kohteita, suuretkin torjuntakustannukset voivat olla hyväksyttäviä.

Korvausrahasto ja vastuuvakuuttaja lähettävät yleensä vahinkoalueelle tarkkailijoiksi omia asiantuntijoitaan, joiden tehtävänä on varmistaa toimenpiteiden ja kustannusten oikeasuhtaisuus avustamalla tarkoituksenmukaisten menetelmien valinnassa sekä laatia oma kustannusarvionsa menetyksistä. Rahaston mukaan toimenpiteiden perusteltavuutta on helpompi ymmärtää, jos he ovat saaneet olla mukana paikan päällä alusta asti. Samalla asiantuntijoista on apua myös korvaushakemuksen laadinnassa. Jos rahasto havaitsee asiantuntijoita kuultuaan, että toimenpiteet ovat ylimitoitettuja tai kohtuuttomia, se tiedottaa tästä torjuntatoimijalle kirjallisesti. Rahasto kuitenkin painottaa, että torjuntatoimija on oikeutettu toteuttamaan juuri niitä torjuntatoimenpiteitä, joita pitää tarkoituksenmukaisina, ja päättämään torjuntatyön oikeaksi katsomallaan hetkellä. Rahaston mukaan torjuntaan liittyvät päätökset ovat torjuntaa johtavan toimijan vastuulla, eikä sen ole välttämätöntä noudattaa rahaston edustajien neuvoja. Toimijan on silti hyvä tiedostaa, että neuvon noudattamatta jättäminen saattaa johtaa torjuntakustannusten korvattavuuden päättymiseen tiedotteessa mainitusta päivästä. On kuitenkin hyvä huomioida, että torjuntaa johtava viranomainen ympäristöasiantuntijoiden tukemana on vahva oman toimintaympäristönsä erityisasiantuntija, eikä rahaston edustajilla ole paikallisten olosuhteiden tuntemusta. Siksi torjuntatoimien perusteluilla on suuri painoarvo. Toimenpiteiden kohtuullisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden tueksi tulisi ennalta laatia selvitys, miten Itämeren erityispiirteet ja -olosuhteet vaikuttavat täällä käyttökelpoisiin menetelmiin ja vaadittavaan lopputulokseen. Erimielisyyksien välttämiseksi torjuntaa johtavalla viranomaisella tulisi olla ennakoon laaditut arviot rantatyyppikohtaisista puhtaustasovaatimuksista ja niiden edellyttämistä resursseista.

Tarkoituksenmukaisten, oikeasuhtaisten ja perusteltujen toimenpiteiden ja kustannusten arvioinnissa tukena voidaan käyttää katselmuslautakuntaa. Rahasto tukeutuu lisäksi ITOPF-järjestön (International Tanker Owners Pollution Federation Ltd) asiantuntijoihin. Päätöksen hakemuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä tekevät kuitenkin aina rahasto ja vastuuvakuuttaja itse.

ITOPF on alusperäisten öljy- ja kemikaalivahin-

kojen torjuntaan erikoistunut, voittoa tavoittelematon asiantuntijajärjestö, jonka henkilöstöllä on neuvoa-antava rooli muun muassa korvaushakemusten asianmukaisuuden ja teknisten yksityiskohtien varmistamisessa. Järjestö tarjoaa maksutta teknistä asiantuntija-apua kaikkiin alusperäisiin öljy- ja kemikaalivahinkoihin – nimestään huolimatta siis myös muihin kuin säiliöaluksista aiheutuneisiin vahinkoihin.

KATSELMUSLAUTAKUNTA

Öljyvahinkoa selvittämään saatetaan asettaa katselmuslautakunta. Sen asettaa alueellinen ympäristöviranomainen (ELY-keskus), ja katselmuslautakunnan kustannukset katetaan öljysuojarahastosta. Lautakuntaan kuuluu puheenjohtaja, joka on ympäristöviranomaisen määräämä, ja vähintään kaksi henkilöä, joista toisella on luonnontieteellinen tai taloudellinen asiantuntemus ja toinen on perehtynyt vahinkojen arviointiin.

Katselmuslautakuntaa käytetään, jos torjuntakustannusten tai vahinkojen arvioidaan ylittävän 20 000 euroa tai jos vahingon selvittäminen sitä muutoin vaatii (Laki öljysuojarahastosta 26. §). Katselmuslautakunta on asetettava myös, jos öljysuojarahaston hallitus sitä pyytää. Katselmuslautakunta saattaa olla hyvä kutsua koolle, jos on tiedossa, ettei vahingon aiheuttajalla ole resursseja vahingon korvausten maksamiseen. Lautakunnan tulisi olla mukana mahdollisimman aikaisessa vaiheessa vahingon torjuntaa, jotta se voisi dokumentoida asiat tavoilla, jotka pätevät myös mahdollisessa oikeudenkäynnissä.

Katselmuslautakunnan tehtävänä on selvittää vahinko ja sen aiheuttaja sekä arvioida vahingon johdosta suoritettavat korvaukset. Katselmuksessa vahingonkäräjille tulee antaa mahdollisuus tulla kuulluiksi. Heidät kutsutaan kuulemistilaisuuteen, jossa katselmuslautakunta kirjaa asianosaisten vaatimukset. Katselmuslautakunnan toiminta ei lopu ennen kuin vahinko on torjuttu, sillä vasta sen jälkeen tiedetään lopulliset vahingot. Katselmuksen jälkeen lautakunta toimittaa lausuntonsa öljysuojarahaston hallitukselle. Hallitus voi hylätä tai hyväksyä katselmuslautakunnan lausunnon tai pyytää lisäselvitystä tilanteesta riippuen. Katselmuslautakunnan tehtävistä ja kokoonpanosta säädetään valtioneuvoston asetuksella öljysuojarahastosta.

Valvovalla ympäristöviranomaisella (nykyisin ELY-keskus) tulisi olla nimettyä katselmusinsinööri, joka on joko luonnontieteen tai talouden asiantuntija. Vahinkojen arviointiin käytetään ”uskottuja miehiä”. Katselmusinsinööri toimii katselmuslautakunnan puheenjohtajana, järjestää kuulemistilaisuudet, tekee niiden perusteella lausunnon kuunneltuaan asiantuntijoita ja toimittaa lausunnon öljysuojarahastolle. Katselmusinsinöörin ei välttämättä tarvitse olla alueelta, jossa vahinko tapahtuu, mutta valvovalla ympäristöviranomaisella tulee olla määräysvalta valittuun henkilöön.

Katselmuksen tekeminen on pitkä prosessi, joka voi kestää kuukausia tai vuosia, koska kokousten pitämiseen, aineiston keräämiseen ja selvitysten tekemiseen ennen lausunnon kirjoittamista menee aikaa. Vahinkojen ja korvausten hoitamisen jälkeen selvitystyöt ja seuranta jatkuvat vielä vuosia, mutta ne eivät ole enää katselmuslautakunnan vaan valvojan ympäristöviranomaisen vastuulla. Katselmuslautakunnan tehtävänä on vain vahingon aiheuttajan vaikutusten ja vahinkojen selvittäminen. Torjuntakustannukset selvittävät ja niistä korvauksia hakevat suoraan ne tahot, jotka ovat niitä tuottaneet, esimerkiksi pelastuslaitokset.

Katselmuslautakuntaa on hyödynnetty harvoin, sillä sattuneet vahingot ovat olleet pieniä. Niissä vahingoissa, joissa tilanne on selkeä, eli kustannukset ovat helposti selvitettävissä ja vahingon käräjöitä ei ole, katselmuslautakunnan asettaminen ei ole tarpeellista. Katselmuslautakuntaa on käytetty esimerkiksi Raahessa vuonna 2014 ja Harjavallassa vuonna 2017 tapahtuneissa öljyvahingoissa.

Tähän lukuun on koottu kansainvälisen ja kansallisen korvausrahaston ohjeet öljyvahingon torjunnassa käytetyn kaluston, materiaalien ja henkilöresurssien kustannusten laskentaperusteista. Kustannuslaskentaperusteiden tarkoituksena on selkiyttää vahingosta vastuulliselle osoitettavan korvaushakemuksen korvaussumman arviointia. Erityisesti tilanteissa, joissa useammalla pelastuslaitoksella on korvausvaade samasta öljyvahingosta, on eduksi, jos laskentaperusteet ovat yhteneviä ja siten vertailukelpoisia. Laskentaperusteet tulee kuvata hakemuksen yhteydessä. Mitä perusteellisemmin kustannukset on kuvattu ja perusteltu ja tosittein oikeiksi todistettu, sitä paremmat mahdollisuudet on saada kustannukset täysimääräisinä takaisin.

IOPC-korvausrahaston korvaushakemusohjeissa on kuvattu sitä, mitä kustannuksia korvaushakemukseen ja kustannuslaskentaan voidaan sisällyttää (ks. *Claims Manual*). Nämä ohjeet, samoin kuin öljysuojarahaston ja Euroopan meriturvallisuusviraston vastaavat ohjeet, on huomioitu myös seuraavaksi esitettävissä kalustokohtaisissa laskentaperusteissa.

Sen lisäksi, mitä kansainvälinen ja kansallinen korvausrahasto yhdessä ja erikseen säätävät, keskeinen kustannusten laskennassa huomioitava piirre on kansallisen öljysuojarahaston maksama avustus öljyntorjuntakaluston hankinta- ja ylläpitokustannuksiin. Öljysuojarahaston myöntämä korvaus on kansainvälisessä vertailussa ainutlaatuinen, ja kansainvälisiä malleja sovellettaessa pelastuslaitosten tulee ottaa vähennyksinä huomioon öljysuojarahastolta saatu rahoitus. Vähennyksen huomioimatta jättäminen voi johtaa tilanteeseen, jossa öljysuojamaksuvelvolliset maksavat kustannukset osaksi kahteen kertaan, ja siksi öljysuojarahaston osuuden perintä tulee jättää rahaston omaan harkintaan. Rahaston rahoitusosuuden huomiointiin vaikuttaa, onko kyse pitkäikäisestä kalustosta vai kuluvaista materiaalista.

6.1 TORJUNTA- VENEET JA -ALUKSET

IOPC-rahaston mukaan torjunta-alusten kustannusten laskennassa voidaan käyttää kahta tapaa: kustannus lasketaan todellisista käyttökustannuksista tai vastaavan, tehtävään soveltuvan, kaupallisesti saatavilla olevan kaluston keskimääräisestä hintatasosta. Tätä jälkimmäistä laskutusperustetta ei voida käyttää niiden veneiden ja alusten osalta, joiden hankinta- ja ylläpitokustannuksiin on saatu korvausta öljysuojarahastolta. Jos tätä perustetta käytetään, hakijan voidaan katsoa esittävän kansainväliselle rahastolle väärää tietoa. Jos tätä perustetta kuitenkin käytettäisiin, öljysuojarahastolle on maksettava saadusta korvauksesta osuus, joka suhteellisesti vastaa öljysuojarahaston maksamia hankinta- ja ylläpitokustannusten korvauksia. Ellei näin menetellä, öljysuojarahasto perii valtionavustuslain (277.2001/688) nojalla maksamia korvauksia takaisin. Suositeltavin menettelytapa on, että öljysuojarahastolta saatu korvaus vähennetään jo haettavasta korvaussummasta. Haettaessa korvauksia todellisten käyttökustannusten mukaan kustannusten tulee olla osoitettavissa todeksi.

Haettaessa korvausta käyttökustannusten perusteella on pääoma-, huolto- ja kunnossapitokustannuksia laskettaessa otettava vähennyksenä huomioon korvaukset, jotka on myönnetty öljysuojarahaston varoista aluksen hankintaan ja ylläpitoon.

IOPC-rahaston ohjeessa alusten käyttökustannuksissa huomioidaan hankintahinta oletetulle käyttöiälle jaksotettuna sekä vuosittaiset kustannukset, kuten kiinnitykset, vakuutukset, huolto- ja kunnossapitokustannukset sekä polttoaine- ja miehityskulut. Nämä kustannukset jaetaan vuosittaisella käyttöpäivien määrällä, jolloin saadaan päiväkustannus.

Päiväkustannuksiin sisällytettävissä kustannuksissa on huomioitava, että jos aluksen pääasialli-

nen tehtävä on jokin muu kuin öljyntorjunta (esimerkiksi Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen alusten kohdalla), kiinteisiin kustannuksiin sisältyy sellaisia eriä, joita ei voida laskea mukaan öljyntorjuntatehtävän kustannuksiin. Siten jos kalustoa käytetään muihinkin tehtäviin, kiinteissä kustannuksissa voidaan huomioida vain öljyntorjunnan käyttöastetta vastaava osuus.

Valmiudessa olleen aluksen päiväkustannus lasketaan samoin kuin torjuntatehtävässä käytetyn aluksen, mutta ilman polttoainekuluja ja suhteutettuna vähäisempään kulumiseen (wear and tear). Valmiudessaolopäiviksi lasketaan hälytysvalmiudessa olo satamassa ennen tehtävään liittymistä, huonon sään vuoksi operaation keskeyttämisestä johtuva odottelu-aika sekä aluksen puhdistamiseen tai huoltoihin kuluva aika. Rahaston esimerkkilaskelmissa päiväkustannukset on kerrottu käyttöpäivillä ja käyttöaste prosentilla. Käyttöaste prosentteina on yhdessä esimerkkilaskelmassa käytetty 100:aa % kaluston käyttöpäiviltä (in use) ja 50:tä % varallaolopäiviltä (stand-by), toisessa esimerkissä vastaavasti 150:tä % ja 100:aa %. Toisaalla ohjeessa neuvotaan laskuttamaan käyttöpäiviltä päivähinta kaksinkertaisena ylläpitokulujen kattamiseksi. Käyttöpäivien osoittamiseksi tulee joko pitää työaikakirjanpitoa tai esittää otteet lokista tai laivapäiväkirjasta.

Edellä kuvattu OPC-rahaston laskentaesimerkki ei kaikilta osin sovellu pelastuslaitosten aluskustannusten esittämiseen. Siten torjuntaveneiden ja -alusten kustannukset esitetään laskettaviksi seuraavilla muutoksilla: OPC-rahaston esimerkeissä päivähintaan lasketaan kiinteiden kustannusten lisäksi muuttuvat kustannukset, kuten miehitys-, polttoaine- ja muonituskustannukset. OPC-rahaston mallissa nämä muuttuvat kustannukset on koottu vuositasolla ja jaettu sisään päiväkustannukseen. Tämä laskentatapa sopinee ympärivuotisessa käytössä oleville aluksille. Pelastuslaitosten aluskalusto ei kuitenkaan ole päivittäisessä käytössä. Lisäksi voidaan olettaa, että koulutus- ja harjoitusajoon pohjautuvat tiedot polttoaine- ja miehityskustannuksista jäävät alle vahingontorjuntatehtävässä odotettavissa olevien kustannusten. Tällöin todellinen, vahinkotilanteessa syntynyt meno on laskentaperusteena oikeampi. Aluskohtainen peruslaskelma laaditaan summaamalla pääomakustannukset ja kiinteät kustannukset öljysuojarahaston rahoitusosuudet huomioiden ja jakamalla tulos vuosittaisilla käyttöpäivillä. Tästä syntyy aluksen kiinteä päivähinta. Kiinteisiin kustannuksiin perustuvan päiväkustannuksen päälle lisätään muuttuvat välittömät ja välilliset kustannukset vahinkotilanteen mukaisina. Aluksen päivähinnan laskenta on kuvattu taulukossa 2.

TAULUKKO 2 Esimerkki aluksen päiväkustannuksen laskennasta. Esimerkkialuksena E-luokan alus, jossa öljysuojarahaston rahoitusprosentti 70. Luvut ovat fiktiivisiä.

ALUSKOHTAINEN KIINTEÄ PÄIVÄKUSTANNUS	
Aluksen tiedot	
Aluksen nimi	IU208
Rekisteritunnus	A63356
Operointikausi	1.4.–30.11.
Öljysuojarahaston rahoitusprosentti	70
Arvioitu tekninen käyttöikä (vuotta)	20
Pääomakustannukset	
Hankintahinta	850 000,00
vähennettynä öljysuojarahaston rahoitusosuudella (70 %)	-595 000,00
Pelastuslaitoksen osuus	255 000,00
Vakuutukset	1 500,00
Pääomakorko	–
Vuosittainen osuus hankintamenoista oletetulle käyttöiälle	12 825,00
Vuosittaiset pääomakustannukset yhteensä	12 825,00
Kiinteät kustannukset valmiuden ylläpidosta	
Katsastukset, luokitukset, sertifiointit ym.	500,00
Huolto- ja kunnossapitokustannukset, telakoinnit ym.	10 000,00
Ylläpitokustannukset yhteensä	10 500,00
vähennettynä öljysuojarahaston rahoitusosuudella (70 %)	-7 350,00
Kiinteät kustannukset yhteensä	15 975,00
Vuosikustannus	28 800,00
Vuosittaiset käyttöpäivät	244
Kiinteät yksikkökustannukset per päivä	118,03

Kiinteään päivähintaan perustuen lasketaan yksikön välittömät kiinteät kustannukset sen mukaan, mikä aluksen käyttöaste kunakin päivänä on ollut. Tehtävällä olleiden alusten käyttöpäiviltä on tässä esimerkissä sovellettu kaksinkertaista päivähintaa. Välittömien kiinteiden kustannusten päälle tuodaan välittömät muuttuvat kustannukset, kuten miehistö-, polttoaine-, voiteluaine-, muonitus- ja muut kustannukset, sekä välilliset kustannukset. Välillisinä kustannuksina voidaan huomioida esimerkiksi aluksissa hyödynnettävät (muut kuin aluksen hankintahintaan sisältyvät, meriradioliikenteen edellyttämät) viestijärjestelmät. Tämän toimintatavan mukaisesti koottu yhden aluksen kustannuskooste on nähtävissä taulukossa 3.

Laskelman liitteeksi tulee liittää aluksen tiedot (nimi, konetehto, mitat ja varustustaso, eli kalustotai aluskortti), operaattori, miehistöluettelo, kuitit polttoaine- ja voiteluöljyjen ostoista tai muu kulutustieto (esim. konepäiväkirjasta), satamamaksut, kuvaus tehtävän suorittamisesta ja siihen kuluneista työtunneista varallaoloaika eroteltuna, ote lokista tai laivapäiväkirjasta sekä arvio kerätyn öljyn määrästä ja öljyn tyhjennyskerroista. Lisäksi jos aluksella on käytössä torjuntakalustoa, esimerkiksi harjakeräimiä, kaluston käyttöaikojen tulee olla kirjattuina aluksen lokiin.

TAULUKKO 3 Esimerkki aluskaluston kustannuskoosteesta. Luvut ovat fiktiivisiä.

ALUS		ALUS 1	TORJUNTAOPERATION KESTO							[PÄIVÄÄ]	KORVAUS- VAADE	LIITE*
KUSTANNUSKOOSTE		18.5.2020										
Välittömät kiinteät kustannukset	Yksikkökustannus	118,03 €	9.5.2020	10.5.2020	11.5.2020	12.5.2020	13.5.2020	14.5.2020	15.5.2020	7		A1.1
		In Use [100%]	1	1	1	1	1	1	1	7	826,23 €	
		Standby [50%]								0	0,00 €	
Välittömät kiinteät kustannukset yhteensä										826,23 €		
Välittömät muuttuvat kustannukset	Miehistykustannus	Miehistökulut	778,44 €	778,44 €	778,44 €	778,44 €	778,44 €	778,44 €	778,44 €		5 449,11 €	A1.2
		P41	227,27 €	227,27 €	227,27 €	227,27 €	227,27 €	227,27 €	227,27 €	100,0 %	1 590,91 €	
		Matkat, majoitus										
		Muonitus	106,00 €	106,00 €	106,00 €	106,00 €	106,00 €	106,00 €	106,00 €		742,00 €	
	Polttoainekulut	Kulutus [l/h]	124,00 €	162,00 €	130,00 €	120,50 €	171,00 €	154,00 €	90,50 €		952,00 €	A1.3
	Voiteluaineet							100,00 €		100,00 €		
	Huollot ja pesut				250,00 €			250,00 €	1500,00 €		2 000,00 €	A1.4
	Satamamaksut										0,00 €	A1.5
	Kuluvat tarvikkeet ja materiaalit		372,92 €								372,92 €	A1.6
	P31	[100%]	80,00 €	80,00 €	80,00 €	80,00 €	80,00 €	80,00 €	80,00 €	100,0 %	560,00 €	A1.7
Välittömät muuttuvat kustannukset yhteensä										11 766,94 €		
Väilliset kustannukset	P32	[50%]								360,00 €	360,00 €	A1.8
	Viestimestari	[50%]								384,00 €	384,00 €	A1.9
	ICT-järjestelmäasiantuntija	[50%]								266,67 €	266,67 €	A1.10
	Aineet ja tarvikkeet										0,00 €	A1.11
	Ostopalvelut										0,00 €	A1.12
	Väilliset kustannukset yhteensä										1 010,67 €	
Kokonaiskustannukset										13 603,83 €		
Päiväkustannus										1 943,40 €		
Tuntikustannus										242,93 €		

* A1.1 Aluskortti, aluksen yksikkökustannusten laskentaperuste
A1.2 Miehistyyluettelo, palkanlaskentaote ja työaikakirjanpidon otteet
A1.3 Polttoaineen kulutus
A1.4–6 Menotositteet ja huoltopöytäkirjat ym.
A1.7 Työajanseurantalomakkeet ja työnkuvat
A1.8–110 Väillisten työ kustannusten laskentaperuste ja työnkuvat
A1.11–112 Väillisten kustannusten laskentaperusteet

Korvaushakemus pohjan koontitaulukossa (taulukko 3) on lisäksi kunkin kustannuksen rivin lopussa viittaus liitteisiin, joista löytyvät asiaa koskevat tositteet tai muu vaadittu tieto, alus- ja kalustokortti, raportti tai pöytäkirja. Liitteet on numeroitu toiminnon ja alusnumeroinnin mukaisesti: aluksella 1 liitteet A1.1–A1.12 ja aluksella 2 liitteet A2.1–A2.12, kun koko meritorjuntatoimintoa koskevat liitteet alkavat tunnuksella A. Liitteistä tulee ilmetä, mihin osa-alueeseen ne liittyvät. Liitteisiin sisältyvät ja niiden alle ryhmiteltävät tositteet ja laskukopiot neuvotaan järjestämään aikajärjestykseen. Tärkeää on varmistaa, että kaikkien dokumenttien päivämäärät täsmäävät. Sähköisistä aineistoista löytyvään korvaushakemus pohjaan on kirjattu lisätietoa liitteiden laadusta sekä ohjeistusta laskentaan.

Alusten käyttökustannusten korvattavuutta arvioidessa korvauksen hakijan esittämää summaa verrataan kustannuslaskentamalleihin tai vastaavan aluksen käyttökustannuksiin yleisesti, erityisesti jos kustannukset ovat yleistä kustannustasoa korkeammat.

6.2 TIEDUSTELULENNOT

Tiedustelulentojen, kuten alustenkin, kustannusten laskentaan on kaksi tapaa: kustannus johdetaan todellisista käyttökustannuksista tai vastaavan, kaupallisesti saatavilla olevan, tehtävään soveltuvan kaluston keskimääräisestä hintatasosta. Käyttökustannusta voidaan käyttää, jos tiedot ovat todennettavissa. Päiväkustannusta käytetään usein viranomaisen ilma-alusten kohdalla, kun taas kaupalliset toimijat laskuttavat yleensä lentotuntien mukaan. Lentotuntihinnoittelussa kustannuksiin voidaan sisällyttää ilma-aluksen siirto sen tavanomaisesta tukikohdasta vahinkoalueelle, samoin laskeutumismaksut ja miehistön muut kulut. Lisäksi lentotoiminnan koordinoitiin liittyvät kustannukset ovat hyväksyttäviä silloin, kun koordinoiminen välttämättömyys on osoitettavissa, esimerkiksi useampaa ilma-alusta käytettäessä. Toisinaan lentotiedustelussa suositetaan viranomaiskalustoa sen nopean saatavuuden ja korkean varustelutason (mm. havainnointisensorit) vuoksi. IOPC-rahaston mukaan näihin kustannuksiin sisältyy kuitenkin kaupallisiin toimiin verrattuna merkittävä määrä kiinteitä kustannuksia, jotka tulee huomioida kohtuullista hin-

tatasoa määritettäessä. Kiinteistä kustannuksista tulee eritellä pois ne kustannukset, jotka eivät ole 100-prosenttisesti öljytorjuntaan liittyviä.

6.3 TORJUNTAVÄLINEET JA -LAITTEET

Torjuntavälineiden ja laitteiden kustannusten korvaushakemusten osalta on huomioitava öljysuojarahaston rahoitusosuus kuten edellä veneiden kustannuksissa. Yleensä pelkästään öljytorjuntaan soveltuvat varusteet ja laitteet, kuten puomit, skimmerit, väliavarastointisäiliöt ja vastaavat, on korvattu öljysuojarahastosta täysimääräisesti. Tällöin vahingonaiheuttajalta ei voida niiden osalta hakea pääomakustannusten eikä huoltokustannusten osuutta.

Nimenomaan torjuntatehtävää varten hankittujen – siis muiden kuin öljysuojarahaston korvaamien – torjuntavälineiden ja laitteiden päiväkustannus lasketaan siten, että laitteen hankintahinta jaetaan oletetulle käyttöiälle ja tähän lisätään osuus varastointikustannuksista, vakuutuksista, huollosta ja kunnossapidosta. Jos laite on vuokrattu torjuntaa varten, haettavaan summaan voi sisältyä kohtuullisessa määrin liikevoittoa.

Laitteiden oletettu käyttöikä vaihtelee huomattavasti niiden rakenteen sekä suunnitellun käyttökohteen ja -olosuhteiden mukaan. Skimmerien, voimayksiköiden ja muiden järeämpien laitteiden käyttöikäsi oletetaan yleensä 180 käyttöpäivää. Meripuomien käyttöaika on arviolta puolet tästä eli 90 päivää. Kevyemmän puomin käyttöikäsi arvioidaan 30 päivää. Arvioidut käyttöiät on koottu taulukkoon 4. On huomattava, että osaan kalustosta sovelletaan kahta käyttöikäsi, esimerkiksi laitapuomin puomille ja levitysarmille molemmille omaansa.

Kaluston kustannuslaskelmassa hankintahinta jaksetaan oletetulle käyttöiälle (30–180 päivää). Torjuntaoperaation päiviltä, jolloin kalusto on valmiudessa ja sidottu tehtävään mutta ei varsinaisesti käytössä, päiväkustannuksena käytetään edellä muodostunutta päiväkustannusta. Valmiudessaoloajaksi katsotaan myös ne ajat, jolloin kalusto on pesussa tai kuljetuksessa. Kun kalusto on käytössä, kulumisen sekä ylläpidon, varastoinnin ja kunnossapidon kustannukset voidaan huomioida kertomalla päiväkustannus

KALUSTO	ARVIOITU KÄYTTÖIKÄ
Mekaaniset torjuntalaitteet, kuten skimmerit, power packit ja pumput	180 vuorokautta
Raskaat, kumista valmistetut torjuntavälineet, kuten meripuomit ja kelluvat välivarastointisäiliöt	90 vuorokautta
Kevyet, kumista tai muovista valmistetut torjuntavälineet, kuten rantapuomit	30 vuorokautta

kertoimella kaksi. Jos operaatio kestää pitkään, yli kaluston odotetun käyttöiän, laskennassa voidaan noudattaa kahta vaihtoehtoista tapaa. Joko päiväkustannusta alennetaan asteittain kaluston arvonalenemisen mukaan, tai kaksinkertaiset päiväkustannukset hyväksytään vain hankintahintaan asti, jonka ylittyessä korvataan vain tosiasialliset kustannukset, kuten todennetut käyttö- ja huoltokulut. IOPC-rahasto ohjeistaa kiinnittämään huomiota kokonaistaloudellisuuteen kaluston vuokraamisen tai oston osalta. Osto on pitkissä operaatioissa (yli odotetun käyttöiän) yleensä järkevämpi vaihtoehto. Korvaushakemukseen tulee liittää tiedot ko. kalustosta valokuvineen sekä kuvaus sen käytöstä operaatiossa.

Esimerkiksi kun 36 000 euron hankintahinnalla ostettu skimmeri, jonka arvioitu käyttöaika on 180 päivää, on varattu keräysoperaatioon 20 päiväksi, joista 15 päivänä skimmeri on ollut varsinaisesti käytössä, voidaan käyttökustannuksiksi laskea

$$\text{Kaluston päiväkustannus}_{\text{valmiudessa}} = 36\,000 / 180 = 200 \text{ euroa}$$

$$\text{Kaluston päiväkustannus}_{\text{käytössä}} = 200 \times 2 = 400 \text{ euroa}$$

$$\text{Kokonaiskustannus} = (5 \times 200) + (15 \times 400) = 7\,000 \text{ euroa.}$$

Vahinkohetkellä ko. vahingon torjuntaa varten ostetun kaluston korvaussumma lasketaan päiväkustannuksina kuten edellä tai vähentämällä investoinnin hankintahinnasta jäännösarvo, joka kalustolla on torjuntatyön päättyessä. Jäännösarvo lasketaan kyseisen maan kirjanpitotavan mukaan. Kaluston kulumisen vahingontorjunnassa voidaan olettaa olevan huomattavaa; aiemmissa vahingoissa torjuntakaluston jäännösarvot ovat

olleet noin 25–30 % hankintahinnasta.

Kalustosta esimerkkeinä mainitaan puomit, pumput ja välivarastointisäiliöt mutta myös tietokoneet, radiot, GPS-paikantimet ja kamerat. Hankinnat korvataan ainoastaan, jos voidaan osoittaa, että ne olivat tarpeen torjuntatyön suorittamiseksi. Hakemukseen tulee liittää ostokuitti sekä kuvaus kaluston käytöstä perusteluineen.

Käytössä vaurioituneen kaluston osalta korvataan joko korjauskelvottomaksi vaurioituneen kaluston arvo tai sen korjauskulut. Juoksevina huoltokuluna korvataan vain vähäiset, laitteen toimintakunnossa pitämiseen tarvittavat, operaation aikana syntyvät huoltokustannukset – ei määräaikaishuoltoja. Korjauskelvottomaksi vaurioituneen kaluston osalta tulee osoittaa ko. laitteen ikä ja hankintahinta sekä sen korvaavan laitteen uushankintahinta. Hakemuksen liitteeksi tulee laittaa kuvaus siitä, kuinka vaurioituminen tapahtui, ja valokuvia vaurioituneesta kalustosta. Vaurioraportin tulee olla ulkopuolisen, puolueettoman tahon kirjaama. Aluksen vaurioituessa tarkastajana voidaan käyttää luokka- tai merenkulkutarkastajaa. Lisäksi mukaan liitetään kirjanpidon ote jäännösarvosta. Rikkoontuneen kaluston kustannukset siihen asti, kun laite osoittautui toimimattomaksi, ovat korvattavia, rikkoutuipa laite käytön aikana tai valmiudessa ollessaan.

6.4 MUU KALUSTO

Torjuntaoperaatiossa käytetyn muun kuin varsinaisesti öljyntorjuntaan tarkoitetun kaluston käyttökustannukset lasketaan yleisen hintatason mukaan. Tällaista kalustoa ovat esimerkiksi kaivinkoneet ja pyöräkuormaajat sekä veneiden siirtoihin ja nostoihin/laskuihin tarvittava kalusto. Korvausvaatimuksen tämän ns. ei-erikoiskaluston

kustannuksista tulee seurata markkinahintaa. Rahasto vertaa korvausvaadetta vahinkoalueen yleiseen pyyntiin mutta huomioi, että vahinkohetkellä kaluston saatavuus voi olla rajoitetumpaa, jolloin siirto voi aiheuttaa lisäkustannuksia. Hintatason tulee kohtuullistua vahinkohetken kiireen laantuessa ja operaation asettuessa.

6.5 KULUVAT MATERIAALIT JA TARVIKKEET

Torjuntaoperaatiossa kuluviin materiaaleihin sisältyvät polttoaineet, imeytysaineet, suojarusteet, säkit, pressut ja vastaavat. Lisäksi tähän luokkaan lasketaan pienet käsityövälineet, joille ei löydy käyttöä öljyvahingon jälkeen, kuten lapiot ja ämpärit. Materiaalien ostoista tulee esittää ostokuitit sekä kirjanpito siitä, missä, milloin ja kuinka paljon niitä käytettiin. Esimerkiksi polttoaineista on osoitettava, mille ajoneuvolle polttoaine hankittiin ja mikä tämän ajoneuvon merkitys ja tehtävä operaatiossa oli. Sähkön- ja vedenkulutuksesta on hyvä ottaa erittely torjuntatyön ajalta.

Aiemmin hankitun, pelastuslaitoksen varastosta otetun ja öljysuojarahaston täysimääräisesti korvaaman kuluvan materiaalin hankinnasta voi vaatia IOPC-rahastolta korvausta, mutta saatu korvaus on käytettävä vastaavan materiaalin hankintaan. Korvaavan hankinnan osalta ei voi tehdä hakemusta öljysuojarahastolle.

6.6 HENKILÖSTÖKUSTANNUKSET

Henkilöstökuluja syntyy useammasta eri henkilöryhmästä; viranomaisista, ostopalveluista ja vapaaehtoisista. Henkilökulut tulee dokumentoida siten, että työajan lisäksi kirjataan työntekijöiden nimet ja työnkuvat. Palkan tulee perustua todelliseen palkkatasoon, ja tämän osoittamiseksi hakemukseen on liitettävä palkkataulukot tai muu palkan määräytymisperuste. Nimilistat, työnkuvaluettelot, työajanseurantalomakkeet, ylityömääräykset ja työmaan päiväraportit työntekijöistä tulee olla, vaikka työntekijät olisi kutsunut koolle joku muu kuin viranomainen, esimerkiksi vapaaehtoisjärjestö tai vuokratyöyrittäjä. Tehtävään osallistuneen henkilöstön määrä on perusteltava selvityksellä vahingon laajuudesta. Samoin ylitioiden teettämisen välttämättömyys on aina perusteltava erikseen.

Julkiselle viranomaiselle voidaan maksaa kohtuullinen osuus myös vakituisen henkilöstön tosiasiallisista palkoista silloin, kun ne voidaan selkeästi yhdistää tehtyyn torjunta- ja keräystyöhön sekä työn ajankohtaan ja paikkaan. Perusteluna viranomaisten kiinteiden palkkakulujen korvattavuudelle on se, että henkilöstön ollessa sidottuna öljyvahinkotehtävään heidän sijalleen tulee palkata lisätyövoimaa muuhun päivittäiseen työhön.

Myös tosiasialliset hallinnon henkilöstökulut, kuten palkat sosiaalikuluihin, ovat korvattavia. Hallinnon kuluina voidaan korvata esimerkiksi dokumentoinnin ja korvaushakemuksen laadintaan käytetty työaika. Jos käytetään yleiskustannuskerrointa (ks. seuraava luku 6.7), se tulee avata. Näin voidaan osoittaa, ettei siihen sisälly esimerkiksi sellaisen henkilöstön, toimiston, pääkonttorin tai esikunnan kuluja, jotka eivät ole tosiasiallisesti osallistuneet torjuntaan.

Euroopan meriturvallisuusvirasto EMSAn mukaan vakituisen henkilöstön palkkakustannusten korvaamiseen on aiemmissa vahingoissa liittynyt maksuhaluttomuutta, sillä niiden voidaan ajatella muodostuvan myös ilman vahingon tapahtumista. Sen sijaan ylityötuntien korvattavuudessa tätä epäselvyyttä ei ole ollut. Myös Kymenlaakson pelastuslaitoksen Oihonnan vahinkoon liittyvien kokemusten mukaan vakuutusyhtiö epäsi vahingontorjunnan alkutoimien kustannukset sillä perusteella, että ne kuuluvat viranomaisen lakisääteisiin tehtäviin ja hyväksyttäviä ylimääräisiä kustannuksia alkoi syntyä vasta alkutoimien jälkeen. EMSA kuitenkin suosittaa hakemaan kaikki henkilökustannukset korvausrahastolta. Myös öljysuojarahasto neuvoo laittamaan kustannuslaskurin käyntiin heti vahingon ensihetkestä lähtien. EMSA suosittaa lisäksi liittämään hakemukseen omaan tilanteeseen sopivaksi muokattuna seuraavan lausunnon, jota on käytetty menestyksellisesti korvaushakemuksissa:

“The [your Member State]’s position with regard to staff mobilised to incidents is that all our response staff have dual roles. The management of stockpiles, finance, logistics, cost recovery and training course preparation. The technical staff is employed on contingency planning, cost recovery, research project and minor incidents. None of these members

of staff are employed solely to respond to major incidents. When staff are mobilised, their normal day to day tasks are put on hold until the close of the incident. As all these tasks are specialised it is not feasible to employ unsupervised, temporary staff to carry out their roles, also the [your Member State] often has to cover further overtime costs as staff return to their normal place of work to tackle a backlog that has accrued during their absence at response centres.”

Vapaaehtoisten käytöstä korvattavia kustannuksia ovat esimerkiksi vakuutukset, kuljetuskustannukset, muonitus- ja majoituskulut sekä suojavaarusteiden hankintakustannukset, vaikka vapaaehtoisille ei maksettaisi varsinaista palkkiota. Kansainvälinen korvausrahalisto ei kuitenkaan myönnä korvauksia vapaaehtoisen matkakuluihin kotoa vahinkopaikalle.

6.7 HALLINNOLLISET KULUT

Korvaushakemukseen on mahdollista liittää korvausvaade sellaisista hallinnollisista kuluista, joita ei ole helppo eritellä omaksi kuluksi mutta joiden voidaan osoittaa liittyvän läheisesti torjuntaoperaation hoitoon. Nämä kustannukset voidaan esittää korvaushakemuksessa nimellä yleiskulut tai hallintokulut, ja ne voivat koostua torjuntaoperaation kirjanpito-kustannuksista, toimistotarvikkeista, postitus-, kopiointi- ja puhelin-kustannuksista sekä tilavuokrista.

Hallinnolliset kustannukset esitetään yleensä prosenttiosuutena, jona korvausrahaliston ohjeen mukaan voidaan käyttää korkeintaan viittä prosenttia (5 %) korvaussummasta. Suurissa vahingoissa prosenttimääräisestä summasta voi muodostua huomattavan suuri, jolloin rahasto alentaa laskentaprosenttia. Jos hallinnollisia kuluja, kuten hallinnon palkkakuluja, on esitetty korvaushakemuksessa erikseen yksilöityinä, prosenttien tulee olla vastaavasti pienempi tai prosenttiosuutta ei tule esittää lainkaan. Vahinkotapauksissa, joissa on käytetty paljon alihankintaa, on IOPC-rahaston mukaan käynyt usein niin, että jokainen urakoitsija ja aliurakoitsija on sisällyttänyt omaan laskuunsa yleiskustannusosuuden. Tästä syystä tapauksissa, joissa muodostuu pitkiä alihankintaketjuja, rahasto ja vastuuvakuuttaja määrittävät yhteisen yleiskustannusten laskentaprosentin.

Yleiskustannuslisä tulee avata ja osoittaa, ettei siellä ole öljyvahinkoon vain etäisesti liittyviä kuluja. Mukaan tulee siis liittää tilinpäätöstiedoista laskettu yleiskustannus selvitys, jossa torjuntaan liittyvät toiminnot on nostettu esiin. Jos yleiskustannuslisää käytetään, se tulee perustaa torjunta-ajan laskentakauden kirjanpito-tietoihin, sillä aiemmista tilinpäätöstiedoista laskettu yleiskustannuslisä ei todennäköisesti kata niitä lisäkustannuksia, jotka suuren öljyvahingon torjuntatyön koordinointi aiheuttaa.

ÖLJYNTORJUNNAN KUSTANNUSLASKENTA

Kustannuslaskennalle ei ole lakisääteistä muotoa tai säädeltyä sisältöä. Kustannuslaskenta on sisäistä laskentaa, jonka toteuttamistavasta voi jokainen toimija itse päättää. Öljyvahingon torjunnassa käytettävä kustannuslaskentamalli voidaan siten perustaa tukemaan korvauskäsittelyn sujuvaa läpivientiä. Koska vain perustellut, tarkoituksenmukaiset ja kohtuulliset öljyvahinkoon liittyvät kustannukset korvataan, torjuntatyön johdon tulee olla tietoinen operaation kustannuskertymästä ja -rakenteesta havaitakseen ajoissa ylimitoitettut tai tehottomat toiminnot. Seurantakohteet ja laskentatarkkuus tulee siksi sovittaa pelastustoiminnan johtamisen tarpeisiin. Jotta kustannuslaskenta olisi oikeasti hyödyllinen, sen on pystyttävä tuottamaan torjuntatyön johdon merkityksellisiksi kokemaa informaatiota olennaisista kohteista riittävällä tarkastelutasolla. Tämän mahdollistamiseksi seurantakohteista ja laskentaperusteista sopiminen on tehtävä operatiivisen johdon ja taloushallinnon yhteistyönä. Kohdistusperusteiden määritys tulee tehdä huolellisesti, ja ne tulee myös kuvata osaksi korvaushakemusta. **Erityistä huomioita tulee kiinnittää kustannusajurien määrittelyyn – ne osoittavat, millä perusteella resurssien käyttö on hakijan mielestä kiinteästi öljyvahinkoon kuuluvaa.**

Kustannuslaskentamenetelmänä voidaan käyttää joko lisäyslaskentaa tai toimintolaskentaa. Valittava kustannuslaskentamenetelmä riippuu vahingon kokoluokasta sekä siinä syntyvien välittömien ja välillisten kustannusten suhteesta. Jos välillisten kustannusten osuus jää pieneksi, voidaan käyttää lisäyslaskentaa määrittelemällä jakoperuste, joka parhaiten kuvaa kustannusten ja suorituksen välistä yhteyttä. Yleisin jakoperuste on yleiskustannuslisä. Myös IOPC-rahasto ehdottaa yleiskustannuslisäprosentin käyttöä korvaushakemuksessa kattamaan ne kustannukset, jotka muuten on liian vaikea yksilöidä. Riskinä kuitenkin on, että rahasto rajoittaa prosentin suuruutta, jos katsoo sen liian korkeaksi. Lisäyslaskennan käyttäminen on yksinkertaista mutta melko suurpiir-

teistä. Toimintolaskenta taas noudattaa parhaiten aiheuttamisperusteista kohdistamista. Siksi sen käyttö on suositeltavaa, kun välillisten kustannusten osuus on suuri, tai suuressa öljyvahingossa, jossa pienikin suhteellinen osuus voi edustaa euromääräisenä suurta summaa. Menetelmä on käyttönotettaessa hieman työlämpi, mutta se soveltuu parhaiten monitahoisen torjuntaprosessin seurantaan.

Toimintolaskennan eduksi arvioidaan erityisesti se, että sen avulla öljyntorjunnan välilliset kustannukset voidaan osoittaa torjuntakustannuksiksi oikeamääräisinä ja havainnollistettavan menetelmän avulla. Toimintolaskennan tuottama tieto on myös suoraan korvaushakemukseen vietävässä muodossa. Seuraavassa esitettävät toimintolaskentaan perustuvat ohjeet ja niiden tueksi laaditut pohjat soveltuvat sekä kansainvälisen korvausorganisaation korvattavaksi tulevaan vahinkoon että kansalliselle öljysuojarahastolle osoitettavan korvaushakemuksen laadintaan.

7.1 TOIMINNOT

Toimintolaskenta seuraa kustannuksia operatiivisista tiedoista. Siten operatiivisen johdon ja taloushallinnon tulee yhdessä sopia laskentaperusteista. Laskentaperusteet määritetään sen mukaan, mitkä kohteet ja mikä tarkkuustaso koetaan merkityksellisiksi ja minkä kustannusajureiden koetaan tuottavan todenmukaisinta tietoa. Toimintaohjekortissa 6B esitetään yksi laskennan tarkkuustaso, joka on sovellettavissa torjuntatyön johdon tietotarpeiden mukaan. Jos koetaan, ettei jokaista yksittäistä toimintoa ole järkevää tarkastella erikseen, toiminnot voidaan ryhmitellä suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Seurattavista toiminnoista voidaan myös valita vain vahinkotapauksen kannalta olennaisimmat. Lisäksi voidaan määritellä, mille tasolle kustannuslaskelma seuraa toteumaa torjuntaoperaation aikana; mille tasoille kustannukset tiliöidään ja mitkä tasot lasketaan tarkemmin jälkikäteen korvaushakemusta varten.

Seurantakohteella tarkoitetaan sitä asiaa, jonka kustannukset halutaan selvittää ja jolle kustannukset kohdennetaan – joko suoraan tai välillisesti. Seurantakohteena voidaan käyttää joko toimintoa tai yksikkötasoa, joka tässä manuaalisissa viittaa lähinnä pelastusyksikköön (alus, ajoneuvo) tai pelastustoiminnan toiminta-alueeseen (työmaa, logistinen piste). Seurantakohteena voidaan vahinkohetkellä käyttää toimintotasoa ja kustannukset voidaan purkaa yksikkötasoille myöhemässä vaiheessa hakemusta kootessa, mutta mitä pidemmälle kustannukset voidaan kohdistaa jo kirjanpidossa, sitä vähemmän lisälaskentaa tarvitsee tehdä. Aina kun mahdollista, kustannukset kohdistetaan suoraan seurantakohteelle, esimerkiksi tehtyjen työtuntien perusteella tai suoraan laskulta. Kustannusajureita käytetään varmistamaan siitä, että välilliset kustannukset tulevat kohdistetuiksi öljyvahingon torjunnan kustannuksiksi niiden todellisen resurssikäytön perusteella. Tällöin syy-yhteys öljyvahinkoon on osoitettavissa korvaushakemusta tukevalla tavalla.

Toimintaohjekortissa 6B on määritelty kymmenen öljyntorjunnan toimintokokonaisuutta ja 50 toimintoa. Pelastustoiminnan johtajan päätöksellä laskentatarkkuudesta määritellään toimintonumerot joko toimintokokonaisuuksille tai toimintoille. Toimintoja on pyritty nimeämään mieluummin liian laajasti kuin liian suppeasti, sillä toimintonumeroita voi aina jättää pois käytöstä. On myös oletettavaa, ettei kaikkia esitettyjä toimintoja oteta seurantaan samassa vahingossa. **Systematiikan ja tietojen koostamisen kannalta on kuitenkin olennaista, että valitut toiminnot ja tarkkuustaso ovat yhteneviä samaan torjuntaoperaatioon ja yhteishakemukseen osallistuvien pelastuslaitosten kesken.** Mitä useampia toimintoja laskentamalli sisältää, sen yksityiskohtaisempaa tietoa korvaushakemuksen tueksi saadaan.

Suurempia kokonaisuuksia käsittelevässä kustannuslaskennassa kustannukset kohdistetaan toimintokokonaisuuksille ja sen jälkeen seurantakohteelle käyttäen toimintoajurina toimintaohjekortin 6B toisessa sarakkeessa mainittua kustannusajuria (toimintoajuri A). Mikäli tarkastelu kohdistetaan toimintoille, käytetään toimintokohtaisesti neljännessä sarakkeessa ilmoitettua toimintoajuria (toimintoajuri B), jolloin laskenta tarkentuu. Ajureina eli kustannusten jakoperusteena

voidaan käyttää esimerkiksi henkilömäärää, laitemäärää tai eri tapahtumien, kuten kirjanpidon vientien, määrää. Tavoitteena on, että valittu jakoperuste noudattaa mahdollisimman hyvin aiheutamisperiaatetta.

Suurpiirteisempääkin laskentaa tehtäessä voi olla hyvä huomioida omina toimintoinaan ne, joiden korvaamiseen IOPC-rahasto suhtautuu kriittisesti. Näin ne tulevat erotelluiksi, jolloin riski, että niiden hylkäämisen mukana evättäisiin myös muita oleellisia kustannuksia, pienenee. Kriittisiä toimintoja ovat haverialuksella tehtävät toimenpiteet (niiden sekoittuminen pelastustoimintaan, mm. aluksen kevennys), öljyyntyneiden eläinten hoito (toiminnan tarkoituksenmukaisuuden suhteen) sekä ranta-alueen viimeistelypuhdistus (liiallisen puhtaustason tai ylenmääräisen työvoiman suhteen). Lisäksi hallinnon erittelemistä voidaan pitää hyvänä ratkaisuna, sillä näin sillä on mahdollisuus tulla kompensoiduksi todellisten kustannusten mukaan.

Toimintaohjekortissa 6B on määritelty myös seurantakohte. **Aina kun mahdollista, kustannukset kohdistetaan suoraan seurantakohteelle, esimerkiksi tehtyjen työtuntien mukaan tai laskun perusteella. Toimintaohjekortin ajureita käytetään vain välillisten kustannusten kohdistamiseen.**

Jotta seurantakohteiden välittömät kustannukset voidaan kohdistaa jo kirjanpidossa mahdollisimman pitkälle, niille tulee olla omat kirjanpidon laskentatunnisteet. Näin nämä kustannukset saadaan kirjanpitojärjestelmästä automaattisesti ilman lisäselvityksiä tai erillistä laskentaa. Laskentatunnisteen tulee näkyä laskuissa ja menotositteissa, jotta ne voidaan tiliöidä oikein. Käytännössä tämä tarkoittaa, että jokaisen tilauksen, oston tai työmaan päiväraportin (ja vastaavan) yhteydessä tulee mainita lohko-/kaistaletunnus tai yksikkötunnus. Tunnus mahdollistaa kustannusten tarkentamisen myös jälkikäteen, vaikka vahingon aikana kustannuksia seurattaisiin vain toimintokokonaisuus- tai toimintotasolla.

7.2 RESURSSIT

Toiminnot kuluttavat resursseja. Tiedot resursien käytöstä saadaan kirjanpidosta ja muista pelastuslaitoksen toiminnanohjausjärjestelmistä,

käyttöomaisuusluettelosta, kalusto-ohjelmasta ja varastonhallinnasta. Resurssit ja niiden kustannusajurit on kuvattu toimintaohjekortissa 6B. Resurssijureita voi olla korkeintaan yhtä monta kuin resurssjakin ja mitä vähemmän, sen parempi. On hyvä huomata, että välittömät työtunnit sekä välittömät laite- ja konekustannukset kohdistetaan suoraan toiminnolle, tai jos toimintotaso halutaan ohittaa, suoraan seurantakohteille, esimerkiksi miehistökulut suoraan aluksille.

Merkittävin resurssi ovat henkilöresurssit. Niiden ajurina käytetään toimintoihin käytettyä työaikaa. Suurin osa henkilöresurssista voidaan kohdistaa seurantakohteille suoraan välittöminä henkilökustannuksina käytetyn työajan perusteella. Näin myös kannattaa toimia, sillä korvausrahoisto edellyttää työaikakirjanpidon, kuten työajanseurantalomakkeiden, liittämistä hakemukseen. Siten, aina kun vain mahdollista, työaika kultakin henkilöryhmältä kohdennetaan suoraan työajan perusteella – siis myös hallinto- ja tukipalveluhenkilöstö kirjaa vahinkoon liittyvät työtuntinsa öljyntorjunnalle.

Jos pelastuslaitoksessa ei ole käytössä työajanseurantajärjestelmää, henkilötyö kohdistetaan välillisesti. Välillisten henkilökustannusten tarkkuustasoksi yleensä riittää, että työajan kohdentuminen selvitetään haastattelulla tai kyselyllä. Myös julkisen hallinnon suositukset ohjaavat seurantajärjestelmän puuttuessa käyttämään toissijaisena jakoperusteena arvioita työajan käytöstä, sillä jatkuva työajan manuaalinen kirjaaminen koetaan liian kuormittavaksi. Kirjaaminen saattaa kuitenkin olla hyvin olennaista kustannusten takaisinperinnässä: varsinaisen öljyntorjuntatyön osalta korvaushakemukseen tulee liittää työajanseurantalomakkeet ja muun työn osalta selvitys tehdyn työn linkittymisestä vahingontorjuntaan sekä ko. kustannusten laskentaperusteet. Välillistä kohdentamista ei siten voi suositella muille kuin hallinto- ja tukipalvelutyön kustannuksille tilanteisiin, joissa suorasta kohdistamisesta saatava hyöty jää tuntiseurannan lisätyötä tai tuntiseurantajärjestelmään panostamista pienemmäksi. Tällöin

välilliset henkilökustannukset kohdistetaan arvioidun työajankäytön [%] suhteessa. Niiden tueksi toimitetaan työnkuvaluettelo, jossa esitetään henkilön torjuntatyöhön liittyvän työajan osuus kokonaistyöajasta sekä tämän työajan jakautuminen öljyntorjunnan eri toimintojen kesken.

Kaluston käyttö tuottaa pääomakustannuksia ja käyttökustannuksia. Pääomakustannuksina huomioidaan kaluston vakuuttamisesta ja käyttökunnossa pitämisestä aiheutuneet kustannukset sekä kaluston hankintahinnat, joista on tarvittaessa vähennetty öljysuojarahaston rahoitusosuus.

Välilliset kalustokustannukset koskevat esimerkiksi pelastuslaitoksen yhteiskäytössä olevia koneita ja laitteita, kuten nostoajoneuvoja, jotka ovat muussakin käytössä öljyvahingon aikana. Kyseessä voi olla myös muu kalusto, jota ei voida kohdentaa suoraan. Siihen kuuluvat esimerkiksi päällystön siirtymisiin tarvittavat ajoneuvot, joilla sukkuloidaan eri työmaiden välillä ja yhteistoimintaviranomaisten tapaamisissa. Ne eroavat esimerkiksi miehistönkuljetusajoneuvoista, joilla saattaa olla selkeämmät käyttökohteet tietyn työmaan tai henkilöstöryhmän käytössä.

Myös lastinkäsittelyyn tai muuhun tarvikkeiden siirtelyyn (tai lumen auraukseen tai vastaavaan) käytettävien trukkien konetyötunteja voi olla haasteellista kohdentaa suoraan. Näissä resurssijurina voidaan käyttää esimerkiksi konetyön suhdetta tehtävän kestoon (esim. meritorjunta 7 vrk ja rantatorjunta 270 vrk, jolloin konetyön kustannusten jako suhteessa 2,5 % ja 97,5 %). Nimenomaisesti öljyntorjuntaan hankittujen pyöräkuormaajien ja trukkien pääomakustannusten osalta toimitaan samoin kuin edellä alusten suhteen huomioiden ko. koneiden öljyntorjunnan käyttöaste. Koneiden kustannukset kohdistetaan käyttötuntien mukaan. Myös yhteyskäyttöisistä tietojärjestelmistä, kuten kenttäjohtamisjärjestelmästä, saattaa muodostua vahingontorjuntaan linkittyviä välillisiä kustannuksia.

Henkilökulujen kohdentamiseen oikein kannattaa panostaa, sillä se on todennäköisimmin koko torjuntaoperaation suurin kustannuserä.

Aineet, tarvikkeet ja tavarat kohdistetaan ensisijaisesti välittöminä suoraan seurantakohteille. Välilliset kustannukset aineista ja tarvikkeista kohdistetaan aiheuttamisperiaatteen mukaan arvioimalla suoritekohtainen aine- tai tarvikekäyttö ja sitä vastaava kustannus. Esimerkiksi energiankulutus eli vesi, sähkö ja polttoaineet voidaan, jos suora kohdistaminen ei onnistu, jakaa tehtyjen työtuntien tai konetuntien suhteessa. Myös vahinkohetkellä hankitun suuren imeytystuote-erän kustannus jaetaan, tarkemman tiedon puuttuessa, meri- ja rantatoimintojen arvioidun käytön suhteessa ja tarvittaessa myös työmaittain tai aluksittain. Merkittävien aineiden, tavaroiden ja tarvikkeiden ostojen seurantaan käytetään yleensä vaihto-omaisuuskirjanpitojärjestelmää, jolloin kirjaukset tehdään järjestelmän kautta. Varastoon hankittujen kuluviin tarvikkeiden osalta on huomioitava, että niihin saatu öljysuojarahaston avustus on yleensä 100 %. Tällöin käyttökustannusten takaisinperintää on arvioitava, saatu korvaus on palautettava öljysuojarahastolle käyttömenojen korvaushakemuksella tai korvaus on käytettävä vastaavan materiaalin hankintaan.

Yhteisten tilojen tilakustannukset voidaan kohdistaa toiminnoille niiden tarvitseman neliömäärän suhteessa. Ulkoiset tilakustannukset, kuten

vuokramenot, kohdistetaan suoraan käytön mukaan välittöminä kustannuksina. Tällaisia voivat olla esimerkiksi koulun vuokraus vapaaehtoisten majoituskäyttöön tai erilaisten hallitilojen vuokrat, kuten lintujen kuntoukseen tarvittavat tilat. Iso osa tarvittavista tiloista on vahinkohetkellä vuokrattavia, siirrettäviä työmaakoppeja ja -parakkeja, joiden vuokratkustannus menee ostopalveluista. Pelastuslaitoksella valmiina olevat liikuteltavat työtilat, teltat ja puhdistuslinjastot ym. kohdistetaan kalustokustannuksina niitä käyttäneelle toiminnolle.

Torjuntaoperaation ostopalvelut sisältävät sekä suoraan välittöminä kohdennettavia että välillisiä ostopalveluja. Välillisinä voidaan pitää esimerkiksi puhtaanapito- ja pesulapalveluja sekä kiinteistön huoltoa. Jos vaatehuollon tai ravitsemispalveluiden ostojen kohdistumisesta eri toiminnoille ei ole mahdollista saada laskuerittelyä, nämäkin kustannukset voidaan jakaa henkilömäärien suhteessa. Sosiaali- ja terveystoimissa tarvitaan todennäköisesti lisähankintaa, jolloin öljyvahingosta seuraava lisäkustannus on selkeästi osoitettavissa ja kohdennettavissa, samoin tarvittavien lisävakuutusten kohdalla. Nämä kustannukset voidaan tarvittaessa kohdistaa henkilömäärien suhteessa myös yksikkötasolle.

8 KORVAUSHAKEMUSPOHJA

Torjuntakustannusten korvaushakemus pohja löytyy manuaalin sähköisistä aineistoista Excel-muodossa. Hakemus pohja on laadittu IOPC-rahaston ohjeen mukaan, mutta se soveltuu myös kansalliselle öljysuojarahastolle osoitettaviin hakemuksiin: sekä ainoastaan öljysuojarahastoa koskevan vahingon korvaushakemukseen että tilanteeseen, jossa öljysuojarahastosta haetaan ennakkokorvausta IOPC-rahastotapauksessa.

Hakemus pohja on tarkoitettu väliaikaiseksi, sillä IOPC-rahasto on lanseeraamassa online-hakemus pohjan. Online-pohjan valmistuttua se kannattaa ladata ja kustannukset koota suoraan siihen, jolloin tietojen siirtäminen varsinaiseen hakemukseen helpottuu.

Excel-hakemus pohja koostuu etusivusta, kustannuskoostesivusta sekä toiminto- ja kalusto kohtaisista välilehdistä. Kunkin taulukon oikeaan reunaan tulostusalueen ulkopuolelle on koottu tarkentavaa ohjeistusta. Välilehdiltä on linkitys toisiinsa, jolloin täytettäessä soluja kalustokohtaiseen taulukkoon tieto päivittyy automaattisesti ylemmän tason taulukoihin. Hakemuksen täyttäminen tulee siis tehdä pienimmästä yksiköstä kohti suurempaa kokonaisuutta, esimerkiksi meritoiminnan osalta seuraavassa järjestyksessä:

- A1.1 Aluskortti (aluksen pysyvät tiedot ja kiinteä päivähinta)
- A1 Aluskustannuskooste (aluksen muuttuvat kustannukset vahinkotilanteen mukaisina)
- A Meritorjunta: yleiskuvaus meritorjuntaoperaatiosta (tiivistelmä) sekä alustoiminnan kuvaus (sanallinen selostus tehdyistä toimenpiteistä koskien kaikkia aluksia)

- kustannuskooste
- etusivu.

Kunkin aluksen käytön perustelut tulee esittää hakemuksessa. Samoin siihen tulee koota aluskohtaisesti suoritettut toimenpiteet ja muun muassa alusten toiminta-alueet. Tämä voidaan tehdä käyttäen hakemus pohjan välilehteä A Meritorjunta, jossa on ohjeet sanallisen koosteen laadintaan. Kustannuskoosteet voidaan laatia toimintoittain (meritorjunta, rantatorjunta jne.), tai ne voivat olla työmaa-, toiminta-alue- tai urakoitsija kohtaisia. Siten esimerkiksi yhteishakemuksessa kustannuskoostetaulukko voi olla pelastuslaitos kohtainen kooste tai pelastuslaitoskohtainen, toiminta-alueittain jaettu kooste sen mukaan, kumpi on vahingon laajuus huomioiden tarkoituksenmukaisempaa. Laajassa vahingossa voi käytettävyyden kannalta olla järkevää jakaa Excel-koosteet omiksi tiedostoikseen toimintoittain, etenkin jos aluksia tai rannan työmaita on useampia, ja rakentaa kokoava linkitys eri tiedostojen välille.

Toimintokohtaisista kustannuskoosteista kustannukset nousevat korvaushakemuksen etusivulle. Etusivulla esitetään ensin hakijan ja ko. vahingon perustiedot. Seuraavana on yhteenveto korvausvaateesta ja lopuksi kooste hakemukseen sisällyvistä liitteistä. Hakemus pohjan käytettävyyttä on pyritty lisäämään sillä, että tekstit ovat sekä suomeksi että englanniksi.

ÖLJYNTORJUNTAOPERAATION TULOSBUDJETTI

Öljyntorjuntaorganisaation budjetin avulla tuetaan torjuntatöiden toimintasuunnitelmaa. Budjetti on torjuntaorganisaation (tulos- tai kustannusyksikön taikka vastuualueen) toimintaa varten laadittu, mahdollisimman edullisen taloudellisen tuloksen sisältävä, määrättyä ajanjaksona toteutettavaksi tarkoitettu euromääräinen (tai joskus vain määrällinen) toimintasuunnitelma.

Budjetin sisältö ja muoto ovat organisaatiokohtaisia. Tulosbudjetti on torjuntaorganisaation pääbudjetti, ja se kootaan osabudjeteista. Osabudjetit saadaan toimintojen tai vastuualueiden mukaan. Torjuntaorganisaatiolla osabudjetit muodostuvat toimintojen osabudjeteista. Suuressa alusöljyvahingossa, jossa öljyntyntä rantaviivaa on useita kilometrejä, torjuntaorganisaatiolle voidaan tehdä myös lohkokohtainen torjuntatyöbudjetti, jolloin kunkin lohkon budjetti on osabudjetti.

Tulosbudjetti käsittää organisaation eri osabudjettien tuotot ja kustannukset. Tulosbudjetin muoto on tuloslaskelman muodossa. Torjuntaorganisaatiolle tulosbudjetin seurantakausi on kuukausi. Toimintaohjekortissa 6C on esimerkki tulosbudjetin sisällöstä. Manuaalin sähköisissä aineistoissa on esitetty esimerkki öljyntorjuntaorganisaation tulosbudjetista 12 kuukaudelle.

Öljyntorjuntaorganisaation tuotoiksi kirjataan erilaiset rahoitukset, joita ovat esimerkiksi

- lainat
- kuntien rahoitus
- valtion rahoitus
- öljysuojarahaston ennakot
- öljysuojarahaston korvaukset
- P&I-vakuuttajan ja IOPC-rahaston korvaukset.

10 TALOUSHALLINNON JÄRJESTÄMINEN

Pelastuslaitosten öljyntorjuntasuunnitelmissa esitetään alusöljyvahingon torjuntaan tarvittava henkilöstö. Suuressa alusöljyvahingossa voi olla tarpeellista arvioida resurssit uudestaan ottaen huomioon tilanteen taloushallinnolle tuomat haasteet. Poikkeustilanne voi edellyttää lisäresurssien irrottamista ja osoittamista pelkästään torjuntaoperaation talous- ja korvaushallintoon.

Suuressa öljyvahinkotilanteessa torjuntaa johtavan pelastuslaitoksen voi olla järkevää nimittää torjuntakontrolleri tai torjuntakoordinaattori, joka voi hallinnoida korvaushakemusten laadintaa, sekä öljyntorjunta-assistentti, joka avustaa tarvittavan dokumentaation tallettamisessa.

10.1 KONTROLLERIN TYÖNKUVA

Torjuntakontrollerin työtehtäviin kuuluvat taloudellisen tiedon tuottaminen ja analysointi, tiedon laillisuuden tarkastaminen, raportointijärjestelmän ylläpito sekä raportointi torjuntatyön johdolle. Lisäksi kontrolleri arvioi torjuntatöiden kustannuksia yhdessä torjuntatyön johdon kanssa ja osallistuu korvaushakemusten laatimiseen. Kontrolleri tekee yhteistyötä myös ulkoisten tilintarkastajien ja toimittajien kanssa.

10.2 ÖLJYNTORJUNTA-ASSISTENTIN TYÖNKUVA

Öljyntorjunta-assistentin työtehtäviin kuuluvat öljyntorjunnan taloushallinto ja siihen liittyvät tehtävät, kuten torjuntakustannusten laskutukseen sisältyvät öljyntorjuntatöistä aiheutuneiden kustannusten kokoaminen sekä laskun laatiminen vahingosta vastuulliselle. Kustannukset kerätään sekä isossa että pienessä vahingossa kaikkien virastojen ja laitoksien osalta koko pelastustoimen alueelta PRONTO-selosteen alkutietojen perusteella. Assistentin tehtäviin kuuluvat myös ostolaskujen tarkastus ja tiliöinti mahdollisessa laskujentarkastus- ja hyväksymisjärjestelmässä.

Öljyntorjunta-assistentin tehtäviin kuuluvat myös öljyntorjunnan laskutustaksojen ylläpito sekä pe-

lastustoimen resurssi- ja onnettomuustietokannan PRONTO:n ylläpito. Laskutustaksojen ylläpito tehdään varastokirjanpidosta sekä laskujen tarkastus- ja hyväksymisjärjestelmästä saatavien ostolaskutietojen perusteella. PRONTO:n ylläpito sisältää öljyvahinkojen kustannusten ja laskutus-tietojen lisäystä ja raportointia.

Raportointiin liittyviä tehtäviä ovat muun muassa öljyvahinkojen raporttien laadinta ja onnettomuus-selosteiden tarkistaminen, yhteistoimintaan muiden tahojen kanssa liittyvät öljyntorjunnan asiakas-palvelutehtävät, kuten onnettomuus-selosteiden toimittaminen tarvittaville tahoille, sekä muun öljyntorjuntatiimin tukeminen tarvittavilta osin.

10.3 EDELLYTYKSET HYVÄLLE TILIKIRJANPIDOLLE

Liikekirjanpito suorittaa laskentatoimen rekisteröintitehtäviä. Järjestelmällinen kirjanpito edellyttää tilipuitteita ja kirjaussuunnitelmaa.

Tilipuitteet on suunnitelma ja selostus, jossa on esitetty

- mitä tilejä organisaatiossa käytetään
- miten tilit on ryhmitelty
- tilien väliset yhteydet tilikauden ja tilinpäätöksen aikana.

Organisaatiossa tulee siis olla tilikartta, kirjalliset kirjausohjeet ja selostus tilien välisistä yhteyksistä.

Organisaation kirjaussuunnitelmassa on selvitetty, mitä peruskirjoja käytetään, minkälaisia pääkirja ja päiväkirja ovat ja miten tositteet arkistoidaan. Laskentajärjestelmän kuvaus käsittää tapahtuma-, tietojentallennus-, koodi- ja raportointi- eli tulostussuunnitelman. Kirjaustapahtuma muodostuu jokaisesta rekisteröidystä tapahtumatiedosta.

Suuressa alusöljyvahingossa voidaan perustaa öljyntorjuntakirjanpitojärjestelmiin oma yksikkö. Tapahtumien kirjaamisessa voidaan käyttää toimintaohjekortin 6A toimintoja sekä esimerkiksi torjunta-alueiden operatiivista lohkojakoa (lisätietoja manuaalin vihkossa 7).

Laskun kulku

Hyvä osto-tilausjärjestelmä edellyttää, että kukin tilaus on ensin hyväksytty. Suuren öljyvahingon sattuessa lisähenkilöille voidaan myöntää vahinkokohtainen tilausvaltuus. Poikkeustilanteen tilausvaltuudet voivat olla hyvinkin suuret, jotta tarvittavat materiaalit saadaan nopeasti torjuntatyön käyttöön.

Kun tilattu tavara on toimitettu, vastuuhenkilöt varmistavat tarkastuksin, että toimitus on tilauksen mukainen. Kun laskun oikeellisuus sähköisessä järjestelmässä on tarkastettu ja hyväksytty, lasku siirtyy maksettavaksi ja kirjanpitojärjestelmään eräpäivä huomioon ottaen.

Tililuettelo

Haasteena eri toimijoiden kirjanpitoimenpiteiden yhdenmukaistamisessa on, että tilikartat ovat eri toimijoilla erilaisia. Eroavaisuudet liittyvät lähinnä tilikarttojen laajuuteen. Tilikarttojen laajuudesta päätöksen tekevät kunnat ja kaupungit.

Alusöljyvahingon torjunnassa esiin voi tulla tilanne, joka edellyttää uuden tilinumeron käyttöönottoa. Parhaimmillaan kaikki menotilit löytyvät käytössä olevasta tilikartasta. Mittavan tilikartan lisäksi kirjanpitojärjestelmä voi mahdollistaa kustannusten kohdistamisen eri toiminnoille tai seurantakohteille; esimerkiksi kaikilla suuremmilla keräystyömailla voi olla kohdekohtainen numero. Tapahtumakirjaukset kirjataan toiminnoittain tai kohteittain.

Tositteiden käsittely

Öljyntorjuntaorganisaation kirjanpidossa on tärkeää, että tietojentallennussuunnitelmassa on ohjeet tietojen tallentamisesta ja käsittelystä. Myös tositteiden käsittelystä ja arkistoinnista on oltava selkeät ohjeet. Liiketapahtumiin liittyvien tietojen ja tositeaineiston käsittelyssä pitää ottaa huomioon kirjanpitolainsäädännön vaatimukset. Luvussa 6.1 kuvataan tositeliitteiden linkittämistä korvaushakemukseen.

10.4 HANKINNAT

Suomessa ei ole kokemusta hankintamenettelystä suuren alusöljyvahingon torjuntatilanteessa, mutta menettely määräytyy tilanteen kiireelli-

syyden, laajuuden ja keston perusteella. Suuressa öljyvahingossa kaluston lisähankinnat ovat todennäköisiä. Peruseriaatteet tasapuolisesta kohtelusta koskevat myös torjunnan aikaisia hankintoja. Suosituksena on, että torjuntaoperaation hankinnat tehdään kilpailuttamalla, vaikka kevennetyin menettelytavoin, silloin kun se on mahdollista.

Vahinkotilanteen aikana pelastuslaki antaa pelastustoiminnan johtajalle oikeudet suorittaa hankinnat sieltä, mistä ne on perusteltu suorittaa, eikä kilpailuttamista tarvita. Hankinnat on kuitenkin dokumentoitava selkeästi, jotta niiden tarpeellisuus voidaan todentaa jälkeenpäin.

Pelastustoiminnan johtaja voi myös käyttää valtuuksiaan ja ottaa torjuntakalustoa käyttöön niiltä pelastuslaitoksilta, sataman pitäjältä tai muilta, joilla on soveltuvaa kalustoa, ja palauttaa sen myöhemmin tai maksaa täyden korvauksen käytetystä tavarasta. Pelastustoiminnan johtajan toimivaltuudet koskevat vahingon torjuntaa, rajoittamista ja seurausten lieventämistä.

Nopeita toimenpiteitä vaativan vahingon sattuessa, jos uhka tai riski arvioidaan erittäin suureksi, kilpailutuksen saatetaan alkuvaiheessa todeta hidastavan tehokasta torjuntaa. Kilpailuttamatta jättäminen edellyttää erittäin hyvät perustelut, sillä myös nopeutettu tai kevennetty kilpailutusmenettely on mahdollinen. Nopeutettuun menettelyyn oikeuttavalta kiireeltä ei edellytetä samantyyppistä poikkeuksellisuutta ja äärimmäisyyttä kuin suoraan hankinnan edellytyksenä olevalta kiireeltä. Kun kiire loppuu, siirrytään normaalitilanteeseen. Normaalitilanteessa alusöljyvahingon torjuntatyöhön liittyvien tavaroiden ja palveluiden hankinnat on yleensä kilpailutettava hankinnan arvosta riippumatta. Esimerkiksi öljyvahinkotilanteen jälkeisen käsittelyssä ei voida toimia poikkeusmenettelyin. Jälkivaiheen jätehuollossa ei enää ole kyse kiireellisen, ennakoimattoman tilanteen hallinnasta, vaan se on osa tällaisen tilanteen jälkitoimia, joissa tulee noudattaa normaaleja menettelysääntöjä.

Kilpailuttaminen perustuu lakiin julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (29.12.2016/1397). Kilpailutus tehdään myös kustannusten kohtuullisuuden ja yleisen hintatason osoittamiseksi, mikä on edellytys kustannusten korvattavuudelle korvausrahaista.

LISÄTIETOA

EMSA. 2016. **EU states claims management guidelines**. Claims arising due to maritime pollution incidents. European Maritime Safety Agency.

Halonen, J. 2020. **Kustannuslaskenta alusöljyvahingon torjunnassa. Toimintolaskennan soveltaminen pelastustoimen öljyntorjuntakustannusten kokoamiseksi korvaushakemukseen**. LUT-yliopisto. Tuotantotalous Diplomityö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020112492894>.

IOPC Funds. 2018. **Guidelines for presenting claims for clean up and preventive measures**. International Oil Pollution Compensation Funds. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://iopcfunds.org/publications/iopc-funds-publications/>

IOPC Funds. 2019. **Claims manual**. International Oil Pollution Compensation Funds. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://iopcfunds.org/publications/iopc-funds-publications/>

ITOPF. 2018. **Handbook**. Lontoo: International Tanker Owners Pollution Federation.

Laki öljysuojarahastosta 30.12.2004/1406.

Martikainen, T. 2009. **Korvaus- ja rahoituslähteet öljyntorjuntaorganisaatiolle alusöljyvahinkotilanteessa**. Teoksessa Alusöljyvahingon rantatorjunta, SÖKÖ II -hankkeen taustaselvitykset. 2011. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A. Oppimateriaali. Nro 30. Kotka: Kymenlaakson ammattikorkeakoulu, 275–313.

SopS 3/2009. Laki aluksen polttoaineen aiheuttamasta pilaantumisvahingosta johtuvasta siviilioikeudellisesta vastuusta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

SopS 4/2009. Tasavallan presidentin asetus aluksen polttoaineen aiheuttamasta pilaantumisvahingosta johtuvasta siviilioikeudellisesta vastuusta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta.

Särkkä, E. 2014. **Vastuu alusöljyvahinkojätteen käsittelyn kustannuksista**. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Tossavainen, N. 2010. **Kirjanpito ja kustannussuunnitelma suuren alusöljyvahingon torjunnassa Suomenlahden rannikon alueella**. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Liiketalous. Opinnäytetyö.

Valtioneuvoston asetus öljysuojarahastosta 30.12.2004/1409.

Öljysuojarahasto. 2017. **Korvausten hakeminen öljysuojarahastosta**. Opas torjuntaviranomaisille.

Torjuntakustannusten dokumentointivaatimukset ja hakemusta tukeva liitemateriaali:

KIRJATTAVAT TOIMENPITEET TORJUNTAKUSTANNUSTEN KORVAAMISEKSI	MENOTOSITTEIDEN LISÄKSI HAKEMUKSESSA ESITETTÄVÄT LIITTEET
<p>1. Vahinkoalue. Kuvaus öljyntyneestä alueesta ja sen sijainnista sisältäen</p> <ul style="list-style-type: none"> • öljyntyneisyyden laajuuden • öljyntyneisyysasteen alueittain ja voimakkaimmin likaantuneet alueet. 	<ul style="list-style-type: none"> • kartat • valokuvat ja videomateriaali, satelliittikuvat • tiedustelulomakkeet (SCAT)
<p>2. Analyysit ja todisteet öljyn alkuperästä ja vahingon aiheuttajasta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • näytteenotto haverialukselta ja vahinkoalueelta, kuvaus milloin, miten ja kuka • tilannetiedot haverialukselta • käytetyt kulkeutumisenusteet • vallitsevat olosuhteet, tuuli-, aalto- ja virtaustiedot. 	<ul style="list-style-type: none"> • öljynäytteiden laboratorioanalyysit • kopio haverialuksen öljypäiväkirjan (Oil Record Book) viimeisistä sivuista • haveristin polttoaineen vastaanottokuitit (Bunker Delivery Note) aluksella olevasta polttoaineesta • säiliöalukselta lastaussuunnitelma (Cargo Plan) ja tankkien sijoittelukaavio (Tank Plan), muilta yleiskaavio (General Arrangement) • sääraportti • havainnot ja muut todisteet öljyn leviämisestä ja kulkeutumisesta, esim. ilmakuvat
<p>3. Kuvaus torjuntaorganisaatiosta ja työvoimakustannukset työmaittain:</p> <ul style="list-style-type: none"> • organisaatorakenne, roolit ja vastualueet • työntekijöiden määrä ja tyyppi • työnantajan nimi, jonka palveluksessa henkilöstö työskentelee • työvoimakustannukset työmaittain: tehdyt työtunnit, normaalit ja ylityötunnit eroteltuina • tuntipalkkojen, ylityötuntipalkkojen ja muiden palkkakustannusten yksikköhinnat sekä palkkojen määräytymisperusteet • työvoiman matkustus-, majoitus- ja elinkustannukset: <ul style="list-style-type: none"> • matkustustavat ja majoituspaikat • tiedot muonituksen järjestämisestä • matka-, majoitus-, huolto- ja muonituskulut • mahdolliset päivärahat. 	<ul style="list-style-type: none"> • nimi- ja toimenkuvaluettelot • palkkataulukot tai muu palkan määräytymisperuste • työajanseurantalomakkeet, työaikakirjanpidon ajot työmaittain • ylityömääräykset • palkkakuitit/palkkalaskelmat • työvuorolistat työmaittain • urakkasopimukset työmaittain • matka- ja päivärahojen korvausperusteet • matkalaskutusitteet
<p>4. Suoritetut torjuntatoimet ja perustelut valituille menettelyille työmaittain:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kronologinen kuvaus tehdyistä toimenpiteistä • kuvaus ja perustelut toimenpiteille merellä ja rannikolla / rannan läheisyydessä, sis. puomitusten kuvaus ankkurointijärjestelyineen • kuvaus ja perustelut toimenpiteille ranta-alueittain tai rannan työmaittain • kuvaus, miten on päädytty suoritettuihin toimenpiteisiin ja valittuihin menettelytapoihin • kuvaus, mitä em. toimenpiteillä saavutettiin, esim. puhdistetun alueen laajuus ja tyyppi • päivämäärät, milloin mikäkin työ suoritettiin kullakin alueella. 	<ul style="list-style-type: none"> • kuvaus päivittäisen työn edistymisestä, ns. daily progress reports • tilanapäiväkirja/toimintapäiväkirja tai viestintäraportit toiminnoinnain • keräystyömaan päiväraportit • muistiot johtoryhmän kokouksista ja työmaakokouksista • rantakohtaiset puhtaustasovaatimukset ja puhdistussuosituksset, joita noudatettu • perustelujen pohjaksi mahdolliset asiantuntijalausunnat sekä tiedot herkistä alueista ja luontokohteista karttoineen • urakoitsijoiden raportit
<p>5. Kerätty öljyjäte työmaittain:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kerätyn ja muodostuneen jätteen määrä, laatu ja laji • jätteen alkuperä (keräys-/syntypaikka, kuten rantaosan nimi tai nimetty keräysalus) ja keräysaika. 	<ul style="list-style-type: none"> • aluskohtainen kirjanpito kerätystä jätteestä per pvm • rantaosakohtainen kirjanpito kerätystä jätteestä per pvm (keräystyömaan päiväraportit) • kirjanpito eteenpäin toimitetusta/tyhjennetystä jätteestä

KIRJATTAVAT TOIMENPITEET TORJUNTAKUSTANNUSTEN KORVAAMISEKSI	MENOTOSITTEIDEN LISÄKSI HAKEMUKSESSA ESITETTÄVÄT LIITTEET
<p>6. Kalusto- ja laitteistokustannukset työmaittain:</p> <ul style="list-style-type: none"> • käytetty kalusto, sen tyyppi ja mihin tehtävään käytetty (tiedustelu, puomitus, ankkurointi jne.) • kaluston ja laitteiden kappalemäärät ja käyttäjät tai käyttötunnit/kilometrit, puomeista metrimäärä • aluskohtainen kalusto, kaluston tyyppi ja käyttöaika aluksen toiminta-ajasta • kaluston ja laitteiden toimittajat tai tilaajat • vuokra- tai ostohinnat, hintojen määräytymisperusteet • koneiden ja laitteiden käyttökulut ja polttoaineet • pesusta, huollosta ja korjauksista aiheutuneet materiaalikulut sekä kuljetuskulut • satamamaksut. 	<ul style="list-style-type: none"> • kalustolistat ominaisuustietoineen; kalustokortit (nimi/yksikkötunnus, mitat, tehot, varustelutaso, kulutus) • puomeista malli, valmistaja, puomituksen pituus ja ankkuroinnit • miehistöluettelot ja matkustajalistat, myös perusmiehityksen miehitysluettelo • kopiot laivapäiväkirjoista, ajo-/lentotunnit • yksikkökustannukset; tuntihinta, päivähinta ja niiden laskenta-perusteet
<p>7. Korjauskelvottomaksi vaurioituneen kaluston kustannukset:</p> <ul style="list-style-type: none"> • selvitys, miksi rikkoutunutta ei korjattu • korvauskelvottomaksi vaurioituneen kaluston tai tarvikkeen tyyppi ja ikä • alkuperäinen hankintahinta ja toimittaja, uushankintahinta • kuvaus vaurioitumisesta ja sen olosuhteista valokuvien, videomateriaalin tai muun tallennemateriaalin kera. 	<ul style="list-style-type: none"> • vaurioraportit • valokuvat rikkoutuneesta kalustosta • kirjanpidon ote jäännösarvosta
<p>8. Kuluvat materiaalit, tarvikkeet ja aineet työmaittain:</p> <ul style="list-style-type: none"> • käytetyt materiaali-, tarvike- ja aineityypit • toimittajat tai tilaajat • käytetyt määrät • yksikköhinnat • missä ja mihin tarkoitukseen käytetty. 	<ul style="list-style-type: none"> • kuluneet materiaalit aluskohtaisesti per pvm • kuluneet materiaalit rannan työmaittain per pvm
<p>9. Vahinkohetkellä hankitun kaluston, laitteiston ja materiaalien jäännösarvot torjuntaoperaation päättyessä.</p>	
<p>10. Operaatiossa käytettyjen, aiemmin hankittujen kaluston, laitteiston ja materiaalien iät.</p>	
<p>11. Kuljetuskustannukset:</p> <ul style="list-style-type: none"> • käytettyjen kumipyöräajoneuvojen, alusten ja ilma-alusten määrät, tyypit ja rekisteritunnukset • käyttöaika päivinä tai lento- tai ajotunteina • vuokra- ja käyttökustannukset, kustannusten määräytymisperusteet. 	<ul style="list-style-type: none"> • rahtikirjat • ajopäiväkirjat, lokit • jätelaitosten kuittaukset jätteiden vastaanotosta
<p>12. Jätteen varastointi ja käsittely</p> <ul style="list-style-type: none"> • välivarastointiin käytetyt alueet, kustannukset, perustelut välivarastoinnin tarpeelle • valitut loppukäsittelylaitokset toiminnanharjoittajineen (nimi) • valitut käsittelymenetelmät perusteluineen • kullakin käsittelymenetelmällä käsiteltävien jätteiden määrät • loppukäsittelykustannukset (yksikköhinnat ja hintojen laskenta-perusteet käsittelymenetelmittäin). 	<ul style="list-style-type: none"> • listat välivarastoista sijainteineen • jäteliikenne (sisään ja ulos) välivarastoittain • listat valituista jätteenkäsittelylaitoksista sijainteineen • kullakin käsittelymenetelmällä käsiteltävien jätteiden määrät • ajoneuvovaakojen tai muun punnituksen tositteet • viranomaislausunnot

KIRJATTAVAT TOIMENPITEET TORJUNTAKUSTANNUSTEN KORVAAMISEKSI	MENOTOSITTEIDEN LISÄKSI HAKEMUKSESSA ESITETTÄVÄT LIITTEET
<p>13. Öljylle altistuneet eläimet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • öljyntyneiden eläinten hoitoprosessin kuvaus ajankäyttöineen, huomioiden kuntoutukseen kuluva aika • öljyntyneiden eläinten hoitokustannukset ja kustannusten laskentaperusteet • hoidettujen eläinten määrä lajeittain • luontoon jälleen vapautettujen eläinten määrä lajeittain • työhön osallistuneiden organisaatioiden ja henkilöiden nimet, roolit, vastuut ja pätevyudet • tehtävässä kuluneet materiaalit • syntyneet jätekustannukset. 	<ul style="list-style-type: none"> • prosessikuvaus • työaikakirjanpito • eläintoiminnan jätekustannukset
<p>14. Muut huomiot:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mikäli torjuntatyöhön kerättiin varoja erityisillä kampanjoilla tai vastaavilla, asia tulee mainita sekä ilmoittaa kyseisellä tavalla kerätyn rahoituksen määrä, kampanjakustannukset ja mihin raha käytettiin. 	

IOPC FUNDS; HALONEN 2020.

Kirjattavat toimenpiteet **ennallistamisen** ja siihen liittyvien arviointien korvaamiseksi:

KIRJATTAVAT TOIMENPITEET ENNALLISTAMISEN JA SIIHEN LIITTYVIEN ARVIOINTIEN KORVAAMISEKSI
1. Likaantuneen alueen kuvaus, jossa kuvailaan saastumisen laajuutta, leviämistä, tasoa ja luonnonvaroja, jotka ovat öljyn likaamia
2. Analyttinen ja/tai muu todistusaineisto, joka yhdistää öljyvahingon laivaan, joka on osallisena onnettomuudessa
3. Suorittujen tutkimusten yksityiskohdat ja tiedot, joiden tarkoituksena on arvioida ympäristövahinkoja ja tarkkailla ehdotettujen ennallistamistoimenpiteiden tehokkuutta
4. Suorittujen tai suoritettavien ennallistamistoimenpiteiden yksityiskohtaiset selostukset ja kustannusten erittely

IOPC FUNDS; HASU 2006; MARTIKAINEN 2009.

Kirjattavat toimenpiteet **omaisuusvahinkojen** korvaamiseksi:

KIRJATTAVAT TOIMENPITEET OMAISUUSVAHINKOJEN KORVAAMISEKSI
1. Omaisuuksien likaantumisen laajuus ja selitys, miten vahingot ovat syntyneet
2. Kuvaukset, valokuvat ja sijainnit esineistä, jotka tuhoutuivat, vaurioituivat tai tarvitsevat puhdistamista, korjaamista tai korvaamista uusilla
3. Esineiden korjaamisen, puhdistamisen tai korvaamisen kustannukset
4. Korvattujen vaurioituneiden esineiden iät
5. Ennalleen palauttamisen kustannukset puhdistamisen jälkeen, esim. öljyvahingon puhdistamistoimenpiteiden seurauksena vaurioituneiden esineiden, laitureiden ja pengerrysten korjaukset

IOPC FUNDS; HASU 2006; MARTIKAINEN 2009.

Öljyntorjuntatyön toiminnot ja toimintoajurit välillisille kustannuksille. Ydintoiminnot on korostettu lihavoivilla. Toimintoajurit ovat joko aika- tai määräperusteisia.

TOIMINTOKOKONAISUUS	TOIMINTOAJURI A	TOIMINTO	TOIMINTOAJURI B	YKSIKÖTASO
Pelastustoiminnan johtaminen	Työajan suhteessa [%]	Tilannekeskustoiminta	Viestiliikenne [h]	Työmaa/alus
		Johtokeskustyöskentely/asiantuntijat	Työaika [%]	
		Viestiliikenne	Viestivälineet [lkm]	Työmaa/alus
		Viestintä, tiedotus	Työaika [%]	
		Tutkinta, kuulemiset, katselmoinnit	Työaika [%]	
		Koulutus, turvallisuusperehdytys	Työaika [%]	
		Luvat, jälkiseuranta	Työaika [%]	
Tiedustelutoiminta	Likaantuneen alueen / toiminta-alueiden suhteessa [%]	Ilmatiedustelu	Käyttötunti [h]	Lentoalus
		Venetiedustelu	Käyttötunti [h]	Alus
		Maastotiedustelu	Tiedusteltu alue [km]	Työmaa
		Kulkeutumislaskenta, mallinnus	Laskentamallien lukumäärä [lkm]	
		Kaukokartoitus, satelliitit	Lukumäärä [lkm]	
		Öljynäytteenotto ja laboratorioanalyysit	Lukumäärä [lkm]	Työmaa
Merellinen torjunta		Ensitimet haverialuksella, aluksen keventäminen, öljyn poisto hylystä	Työaika [h, %]	
		Puomitus, nuottoaus, ankkurointi	Puomipituus [m]	Alus
		Öljyn keräys vedestä	Jättemäärä [t]	Alus
Rantatorjunta		Rantaviivan suojaaminen	Rantaviiva [m]	Työmaa
		Keräystyömaiden perustaminen	Rantaviiva [m]	Työmaa
		Öljyn rantakeräys	Jättemäärä [t]	Työmaa
		Rannanpuhdistus	Jättemäärä [t]	Työmaa
Eläinten hoito	Lukumäärän suhteessa [lkm]	Kiinniotto, lajitunnistus	Työaika [%]	Eläinhoitopiste
		Puhdistus, hoito, kuntoutus	Työaika [%]	Eläinhoitopiste
Kuljetukset	Kuljetettavan tavaran tai henkilömäärän suhteessa [t/lkm/hlölkm]	Jätteen merikuljetukset	Jättemäärä [t] / matkan pituus [mpk]	Työmaa/alus
		Jätteen maakuljetukset	Jättemäärä [t] / matkan pituus [km]	Työmaa/ajoneuvo
		Torjuntakaluston merikuljetukset	Matkan pituus [mpk]	Työmaa/alus
		Torjuntakaluston maakuljetukset	Ajokilometrit [km]	Työmaa/ajoneuvo
		Huoltokuljetukset	Ajokilometrit [km]	Työmaa/alus
		Henkilöstökuljetukset	Hlömmäärä [lkm] / matkan pituus [km, mpk]	Työmaa/alus
		Jätteenkäsittely	Jättemäärän suhteessa [t]	Jätteen lajittelu
		Jätteen seuranta	Lukukerrat [lkm]	Työmaa/log.piste
		Logististen pisteiden perustaminen	Pisteiden pinta-ala [m ²]	Logistinen piste
		Lastaus- ja purkutoiminnot	Jäteyksiköt [lkm]	Logistinen piste
		Väliavarastointi	Jättemäärä [t]	Logistinen piste
		Jätteen loppukäsittely	Jättemäärä [t]	Logistinen piste
Henkilöstöhuolto	Henkilömäärän suhteessa [%]	Muonitus	Henkilömäärä [lkm]	Työmaa/alus
		Majoitus	Henkilömäärä [lkm]	Työmaa?
		Työmaakoppien ja saniteettitilojen ylläpito	Henkilömäärä [lkm]	Työmaa
		Suojavarusteiden hallinta ja huolto	Henkilömäärä [lkm]	Työmaa/alus
		Tehostettu ensiapuvalmius	Henkilömäärä [lkm]	Työmaa
Kalustonhuolto	Kaluston määrän suhteessa [%]	Varaston hallinta	Kalusto [lkm]	Työmaa/alus
		Polttoaineet, voiteluaineet	Käyttötunti [h]	Työmaa/alus
		Kunnossapito, korjaus	Käyttötunti [h]	Työmaa/alus
		Öljyntyneen kaluston puhdistus	Kalusto [lkm]	Työmaa/alus
Hallinto ja tukitoimet	Henkilömäärän suhteessa [%]	Rekrytointi, palkanlaskenta	Henkilömäärä [lkm]	Työmaa/alus
		Työterveyshuolto	Henkilömäärä [lkm]	Työmaa/alus
		Turvatoimet, kulunvalvonta, liikenteenohjaus	Tilat tai logistiset pisteet [lkm]	
		Taloushallinto, laskutus, hankinnat	Laskut [lkm]	
		Kirjanpito, kustannuslaskenta	Kirjanpidon viennit [lkm]	
		ICT-järjestelmien ylläpito	Päätelaitteet [lkm]	
		Korvausdokumentointi, arkistointi	Työaika [%]	

Öljyntorjunnan edellyttämiä resursseja ja esimerkit niiden resurssiajureista.

RESURSSIT		ENSISIJAINEN KOHDISTUSPERUSTE	RESURSSIAJURI
Henkilöstöresurssit	Pelastusjohtaja	Suora kohdistus työajan perusteella [h]	Työajan käytön suhteessa [%]
	Päivystävä päällikkö -taso		
	Päivystävä mestari -taso		
	Yksikön esimiehet		
	Miehistö		
	Toimistohenkilökunta		
	Tiedottajat		
	Tietohallinto		
	Varikko/huoltohenkilöt		
	Sopimuspalokunnat		
	Vapaaehtoiset		
	Asiantuntijat		
	Koneet ja kalusto		
Puomikalusto		Suora kohdistus käytön mukaan [m]	Käytön suhteessa [m] tai [%]
Keräyskalusto, laitteet		Suora kohdistus käytön mukaan, suuret laitteet konetunnin [h], pienet lukumäärän [lkm] mukaan	Käytön suhteessa [h/lkm] tai [%]
Välivarastointikalusto		Suora kohdistus käytön mukaan, suuret säiliöt käyttötunnin [h], pienet lukumäärän [lkm] mukaan	Käytön suhteessa [h/lkm] tai [%]
Lastinkäsittelylaitteet, -koneet ja nosturit		Suora kohdistus käytön mukaan, konetunti [h]	Käytön suhteessa [h] tai [%]
RPAS, ROV		Suora kohdistus käytön mukaan, käyttötunti [h]	Käytön suhteessa [h] tai [%]
Ajoneuvot		Suora kohdistus käytön mukaan [km]	Käytön suhteessa [km] tai [%]
Aineet ja tarvikkeet	Korjaus- ja huoltotarvikkeet	Suora kohdistus käytön mukaan [lkm]	Kaluston lukumäärän suhteessa [%]
	Imeytysaineet ja -tarvikkeet	Suora kohdistus käytön mukaan [lkm/m/l]	Käytön suhteessa [%]
	Suojavarusteet	Suora kohdistus käytön mukaan [lkm]	Käytön suhteessa henkilömäärästä [%]
	Polttoaineet	Suora kohdistus käytön mukaan [€]	Käytön suhteessa konetunneista [%]
Tilat	Tilavuokrat	Suora kohdistus käytön mukaan	Käytön suhteessa pinta-alasta [%]
	Yhteiset tilat	–	Käytön suhteessa pinta-alasta [%]
	Varastot ja varikot	–	Käytön suhteessa pinta-alasta [%]
Virka-apu	Lentotiedustelu	Suora kohdistus käytön mukaan [€/h]	–
Ostopalvelut	Muonitus	Suora kohdistus käytön mukaan	Henkilömäärän suhteessa [%]
	Työterveyshuolto	Suora kohdistus käytön mukaan	Henkilömäärän suhteessa [%]
	Vakuutukset	Suora kohdistus käytön mukaan	Henkilömäärän suhteessa [%]
	Öljynäytteenotto	Suora kohdistus laskun mukaan	Käytön suhteessa [lkm] tai [%]
	Maansiirtourakointi	Suora kohdistus laskun mukaan	Jättemäärän suhteessa [%]
	Kuljetuspalvelut	Suora kohdistus laskun mukaan	Jättemäärän suhteessa [%]

HALONEN 2020.

ÖLJYNTORJUNTABUDJETIN SISÄLTÖ	
RAHOITUS	<ul style="list-style-type: none"> • lainat • kuntien rahoitus • valtion rahoitus • öljysuojarahaston ennakot • öljysuojarahaston korvaukset • korvaukset IOPC-rahastolta tai P&I-vakuuttajalta • muu rahoitus
Henkilöstökulut:	<ul style="list-style-type: none"> • kuukausipalkat • ylityö • lomarahat • muut palkat ja palkkiot • eläkevakuutusmaksut • vakuutusmaksut • henkivakuutusmaksut • työnantajan sosiaaliturvamaksut • työnantajan työttömyysvakuutusmaksut • työnantajan tapaturmavakuutusmaksut
Torjuntaorganisaation palvelujen ostot:	<ul style="list-style-type: none"> • analyysipalvelut ja näytteenotto • maarakennuspalvelut • välivarastointi • jälleenkäsittely • esiselvitykset • kuljetuspalvelut • ateriapalvelut • työsuojelu • rekrytointi • tilintarkastus • korjaukset, huollot ja varaosat • koneiden ja laitteiden kunnossapito
Matkakulut:	<ul style="list-style-type: none"> • matkustus- ja majoituspalvelut • ulkomaanmatkat • matkavakuutus • poltto- ja voiteluaineet
Koneet ja laitteet:	
Vuokrat:	<ul style="list-style-type: none"> • toimitilojen vuokrat • rakennusten ja huoneistojen vuokrat • koneiden ja laitteiden vuokrat • leasingvuokrat • muut vuokrat • sisäiset vuokrat

ÖLJYNTORJUNTABUDJETIN SISÄLTÖ

Aineet ja tarvikkeet:

- imeytyspuomit
- imeytysainesäkit
- imeytysmatto
- keräyssäkit
- suojarusteet ja niiden huolto
- muovit, peitteet
- muu kertakäyttömateriaali
- posti- ja telepalvelut
- kaluston pienhankinta
- toimistotarvikkeet
- elintarvikkeet
- taloustarvikkeet
- ensiaputarvikkeet
- varaosat ja pientyövälineet
- muut materiaalihankinnat

Muut kulut:

- tiedotus ja markkinointi
- rekrytointi-ilmoitukset
- vakuutukset
- vahinko- ja vastuuvakuutukset
- kiinteistö- ja irtainvakuutukset
- ajoneuvovakuutukset

Poistot:

- poistot koneista ja kalusteista

TOSSAVAINEN 2010.

PIKAOHJE PRONTOON TÄYTTÖÖN LASKUTUSTA VARTEN

Vahingon tunniste ja toiminta-alue: _____

Kuvaus likaantuneesta alueesta ja sen sijainnista; karttojen lisäksi todisteina voidaan käyttää valokuvia ja videomateriaalia

Todisteet öljyn alkuperästä eli likaajasta; onko otettu näytettä

Suoritetut torjuntatoimet sekä perustelut valituille menettelyille

Työntekijöiden määrä, tehdyt tunnit, normaalit ja ylityötunnit eroteltuina

Kalusto- ja laitteistokustannukset työalueittain:

Käytetyt kalusto- ja laitteistotyytit

Kaluston ja laitteiden toimittajat tai tilaajat (tilausnumerot!)

Vuokra- tai ostohinnat

Kaluston ja laitteiden määrät ja käyttöajat

Muut vuokrat (toimitilat, rakennukset ja huoneistot, sisäiset vuokrat), posti- ja telepalvelut, kaluston pienhankinta, muut tarvikkeet

Kaikki kuluvat materiaalit, tarvikkeet ja aineet:

Käytetyt materiaali-, tarvike- ja aineityypit

Toimittajat tai tilaajat

Käytetyt määrät

Missä ja mihin tarkoitukseen käytetty

Imeytyspuomit (koko ja määrä)

Imeytysainesäkit (tyyppi ja määrä)

Imeytysmatto (leveys, käytetyt metrit tai rullat), keräyssäkit (tyyppi ja määrä), suojaruosteet ja niiden huolto, muovit, peitteet, nippusiteet, muu kertakäyttömateriaali, muut materiaalihankinnat

Kuljetuskustannukset:

Käytettyjen kumipyöräajoneuvojen, alusten ja ilma-alusten määrät, tyypit ja rekisteritunnukset

Käyttöaika päivinä tai ajotunteina

Vuokra- ja käyttökustannukset

Jätteen varastointi- ja käsittelykustannukset, jätteen määrä

Korjauskelvottomaksi vaurioituneen laitteiston tai välineistön vaihtokustannukset

Selvitys, miksi rikkoutunutta ei korjattu

Korjauskelvottomaksi vaurioituneen materiaalin tyyppi ja ikä

Vaurioitumisen olosuhteet valokuvien, videomateriaalin tai muun tallennemateriaalin kera

Öljylle altistuneet eläimet:

Hoidettujen eläinten määrä ja luontoon jälleen vapautettujen eläinten määrä

Jokainen hälytetty virasto tai laitos sekä muut toimeksiannot

Huom! Merkitse PRONTOon myös tilausnumerot tilattaessa esim. kaluston/tarvikkeiden pesupalveluita, koska likaantuneiden tarvikkeiden ja kaluston pesetykset, kuljetukset ja haut ovat vahingon aiheuttajalta laskutettavia.

Apua PRONTOon täyttämiseen ja lisätietoja laskutuksesta:

Öljyntorjunnan kalustomestari

puh.nro

Öljyntorjunnan toimisto

puh.nro

Öljyntorjuntavarikko

puh.nro

Vahinkojätteen kuljetuksista vastaava palomestari

puh.nro

Lisätietoja öljyntorjuntakaluston käytöstä:

puh.nro

Tarvittaessa konsultointiapua:

Ympäristöasiantuntija

puh.nro

Torjuntatyön johto

puh.nro

Jäteasemat ja aukioloajat:

Lomaketta voidaan käyttää korvaushakemusten kokoamisen työvälineenä niiden laskuttajien osalta, jotka eivät käytä PRONTOa. Käytetään laskun liitteenä.

Viraston/laitoksen/organisaation nimi		ÖLJYVAHINKOILMOITUS	
		Päivämäärä	
Ilmoituksen tekijä	Nimi		
	Puhelinnumero		
	Yksikkö/ryhmä		
Milloin torjuntatoimenpiteet on aloitettu	Päivämäärä	Klo	
Vahinkopaikka	Osoite	Onnettomuusselostenro	
Vaurion laajuus ja selitys, miten vaurio syntyi			
Tehdyt toimenpiteet			
Kuka tai ketkä tekivät, henkilömäärä			
Käytetyt koneet, laitteet ja materiaalit			
Miten ja miksi öljyisen maaperän / merestä kerätyn jätteen välivarastointi on suoritettu			
Kuvaukset, iät, valokuvat ja sijainnit esineistä, jotka tuhoutuivat, vaurioituivat tai tarvitsevat puhdistamista, korjaamista tai korvaamista uusilla			
Esineiden korjaamisen, puhdistamisen tai korvaamisen kustannukset			
Ennalleen palauttamisen kustannukset puhdistamisen jälkeen, esim. puhdistamistoimenpiteiden seurauksena vaurioituneiden teiden, laitureiden ja pengerrysten korjaukset			
<p>Pelastuslaki 29.4.2011/379, 99. a §: Öljy- ja aluskemikaalivahingon torjuntakustannusten korvaaminen</p> <p>Öljyvahingon ja aluskemikaalivahingon torjumisesta vastaavalla viranomaisella sekä siihen osallistuneella tai siihen virka-apua antaneella viranomaisella on oikeus saada vahingon torjunnasta aiheutuneista kustannuksista korvaus vahingosta vastuulliselta tai hänen vakuutusenantajaltaan sen mukaisesti kuin ympäristövahinkojen korvaamisesta annetussa laissa (737/1994), merilaissa (674/1994), liikennevakuutuslaissa (460/2016), raideliikennevastuulaissa (113/1999) tai muussa laissa säädetään.</p>			

TOK 06F Laskutus pohja

LASKUTUS:	
Nimi	
Osoite	
Y-tunnus/hetu	
Viite	
Yht.hlö	

ÖT-TEHTÄVÄT PELASTUSTOIMINTANA ALV 0 %

Henkilöstökulut

Pvm	Nimike	Määrä	Aika	Hinta/à/h	Häl.raha 7,57	Ylityö 50/100	Hinta yht.	Kirjaaja
	Päällystö			72,00			0,00	
	Alipäällystö			46,00			0,00	
	Miehistö			39,00			0,00	
	Sopimuspalokuntalainen			28,00			0,00	

LASKUTUS:	
Nimi	
Osoite	
Y-tunnus/hetu	
Viite	
Yht.hlö	

Tarvikekulut

Pvm	Nimike	Määrä	Aika	Hinta/à	Hinta yht.	Kirjaaja
					0,00	
					0,00	
					0,00	
					0,00	
					0,00	

Paikka ja aika:
Onnettomusselosteno:
Laskun tiliointi:
Pelastustoiminnan johtaja:

Selostus tapahtumasta (myös mahd. ajoneuvon rekisterinumero):

Kalustokulut

Pvm	Nimike	Määrä	Aika	Hinta/à	Hinta yht.	Kirjaaja
	Ajoneuvo (kusi kuuluu hintaan)			95,00 €/h	0,00	
	Kilometrikorvaus (20 km ylittävältä osalta)		1,60	€/km	0,00	
	Alus yli 150 kW			215,00 €/h	0,00	
	Alus alle 150 kW			110,00 €/h	0,00	
	Pienvene/työlautta			65,00 €/h	0,00	
	YHTEENSÄ				Alv 0 % 0,00	

Pelastuslaki 29.4.2011/379, 99. a §: Öljy- ja aluskemikaalivahingon torjuntakustannusten korvaaminen

Öljyvahingon ja aluskemikaalivahingon torjumisesta vastaavalla viranomaisella sekä siihen osallistuneella tai siihen virka-apua antaneella viranomaisella on oikeus saada vahingon torjunnasta aiheutuneista kustannuksista korvaus vahingosta vastuulliselta tai hänen vakuutusenantajaltaan sen mukaisesti kuin ympäristövahinkojen korvaamisesta annetussa laissa (737/1994), merilaisissa (674/1994), liikennevakuutuslaissa (460/2016), raideliikennevakuutuslaissa (113/1999) tai muussa laissa säädetään.

JÄLKITORJUNTA ALV 24 %

Henkilöstökulut

Pvm	Nimike	Määrä	Aika	Hinta/à/h	Häl.raha 7,57	Ylityö 50/100	Hinta yht.	Kirjaaja
	Päällystö			72,00			0,00	
	Alipäällystö			46,00			0,00	
	Miehistö			39,00			0,00	
	Sopimuspalokuntalainen			28,00			0,00	

Tarvikekulut

Pvm	Nimike	Määrä	Aika	Hinta/à	Hinta yht.	Kirjaaja
					0,00	
					0,00	
					0,00	
					0,00	
					0,00	

Kalustokulut

Pvm	Nimike	Määrä	Aika	Hinta/à	Hinta yht.	Kirjaaja
	YHTEENSÄ				Lisää alv 24 % 0,00	

Muistiinpanoja

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Muistiinpanoja

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

sökö

SÖKÖSuomenlahti – Öljyntorjunnan toimintamalli
Suomenlahden rannikon pelastustoimialueilla.

VIHKO 06

Taloushallinto alusöljyvahingon torjunnassa